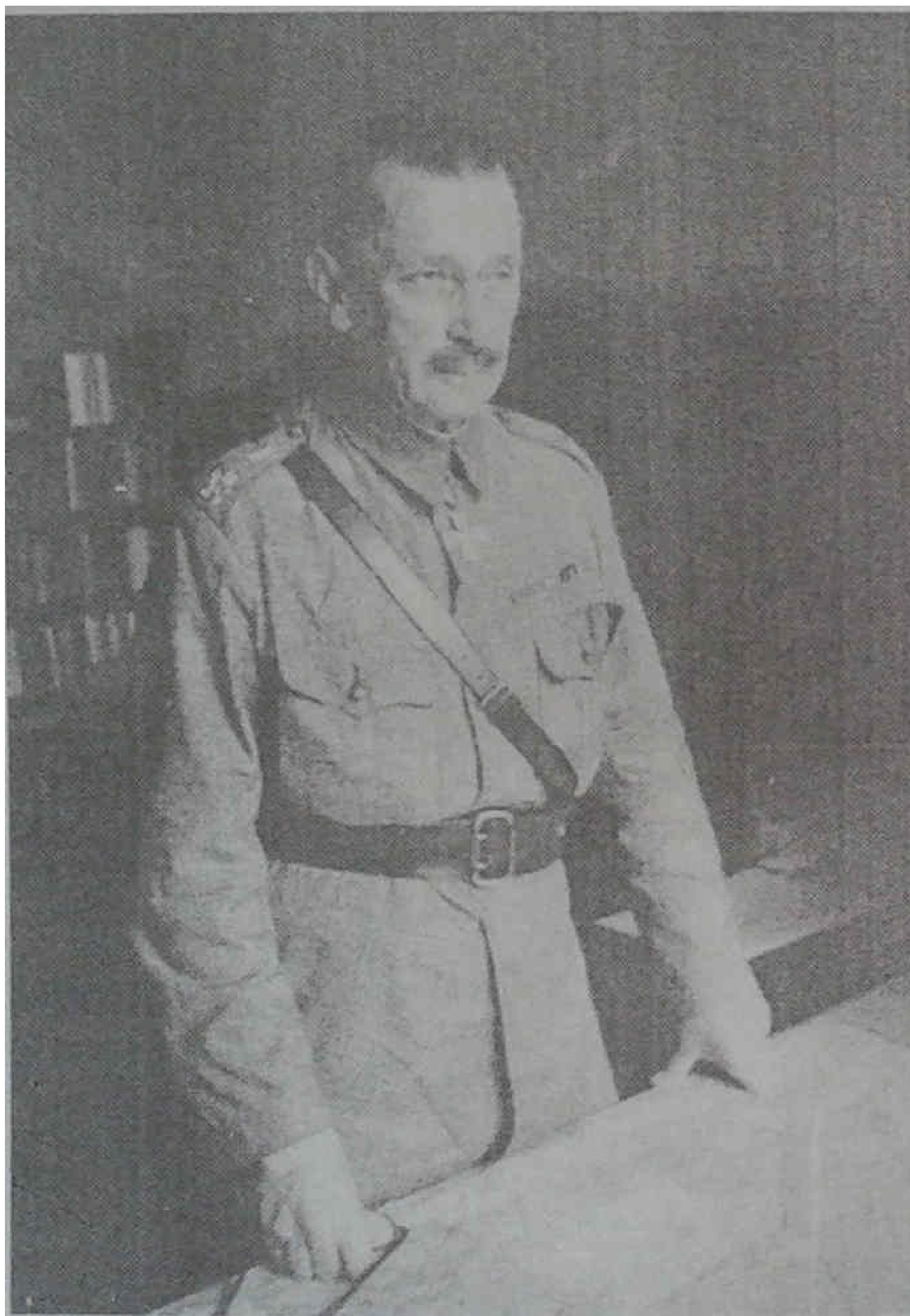
G. MANNERHEIM

A TÉLI HÁBORÚ

G. Mannerheim

(1939-1940)
PÜSKI, BUDAPEST, 1997

A könyv a budapesti Finn Nagykövetség támogatásával jelent meg
Fordította: Oláh József.
Katonai szakértő: Dr. Ravasz István hadtörténész
PÜSKI KIADÓ Kft. Budapest I., Logodi u. 16. 1012. Telefon: 201-4444
Felelős kiadó: Dr. Püski Sándor
PÜSKI Könyvesház Budapest I., Krisztina körút 26. 1013. Telefon: 175-7763
ISBN: 963 9040 54 1
Tipográfia, szedés: Dobó Nándor, CAD Bt.
Printed in Hungary

Tartalom

ELŐSZÓ

Mannerheim marsall emlékiratai 1951-ben, a marsall halálának évében jelentek meg anyanyelvén, svédül. A finn fordítás egy évvel később látott napvilágot, ezután sorra készültek az idegennyelvű fordítások. Mannerheim, mint évszázadunk jelentős alakja, évtizedek óta a magyarok előtt is ismert, s most, Finnország függetlenségének 80. jubileumi évében nyílik lehetőség arra, hogy megismerkedjenek az emlékiratoknak a Téli Háborút tárgyaló részével.

Mannerheim emlékiratai, mint általában az emlékiratok, meglehetősen szubjektív megközelítésben ismertetik az eseményeket, amelyekben a szerzőnek központi szerepe volt. Az emlékiratok megjelenése óta eltelt négy és fél évtized sok tekintetben jelentősen megváltoztatta Mannerheimnek a finn történelemben betöltött szerepéről alkotott képet. A történelmi kutatások újabb eredményei új megvilágításba helyezik Mannerheimnek és környezetének mind a vezető tisztekhez, mind a vezető politikusokhoz fűződő kapcsolatát. Új kutatások és értékelések a jövőben is várhatók.

Semmilyen új kutatás sem homályosítja el azonban azt a képet, amely Mannerheimről, mint a független Finnország legkarizmatikusabb vezetőjéről alakult ki. Finnország sorsdöntő éveiben Mannerheim a nemzetnek olyan tiszteletét és bizalmát élvezte, mely lehetővé tette számára a hazánk szempontjából nehéz döntések meghozatalát is.

Mannerheim emlékiratainak most magyarul megjelenő, a Téli Háborút tárgyaló része a finn nemzetnek hősies küzdelmét ismerteti, amelyben a II. Világháború kezdetén bekövetkezett szovjet támadást visszaverte. A Téli Háború száz napja olyan ritka hőstörténetként íródott be évszázadunk történelmébe, amely lehetővé teszi, hogy e küzdelem jellegének érzékeltetésére a sokat vitatott igazságos háború kifejezést használjuk.

A halálát követő évtizedekben Mannerheim marsall megítélése változott: minden korszak kialakítja a saját álláspontját. Az elmúlt évtizedben hangsúlyt kapott a visszatérés a hagyományos értékeléshez, s ez tovább erősítette Mannerheim történelmi jelentőségét kortársaink szemében.

A magyar olvasó érdeklődésére tarthat számot az a tény, hogy amikor Mannerheim az elnöki tisztségről lemondva, betegen írta emlékiratait Svájcban, ebben a munkában Paasonen Aladár ezredes, a finn háborús felderítés legendás vezetője segítette. Mannerheim svédül diktálta a szöveget Paasonennek, aki azt lejegyezte, s a kötet finn változatát is ő szerkesztette. Paasonen Aladár, az ismert finnugrista, Heikki Paasonen fia volt, édesanyja a magyar származású Paskay Mariska, felesége úgyszintén magyar, Bartha Flóra.

Remélem, hogy a Mannerheim emlékiratok megismerése a magyar olvasót érdekes élményben részesíti, s gazdagítja ismereteit Finnország közelmúltjának történelméről.
Jaakko Kaurinkoski, Finnország nagykövete

A téli háború előzményei

A nyugati hatalmak tárgyalásai Moszkvával. - A Keleti-tenger országainak sorsa.
- Hadgyakorlatok. - A moszkvai tárgyalások.
- Lemondásom. - A mainilai lövések. - A háború kitörése.

1939 májusában Anglia és Franciaország kormánya tárgyalásokat kezdeményezett Moszkvával védelmi szövetség létrehozása céljával a nemzetiszocialista Németország terjeszkedési törekvéseinek ellensúlyozására. A tárgyalások a kezdet-kezdetétől nem sokat ígértek. Amikor Molotov került Litvinov helyére a külügyi népbiztosi poszton, a tárgyalások a nyilvánvaló bizalmatlanság légkörében folytak. A tárgyalások részleteit még részben homály fedte, de központi kérdésként a Szovjetuniónak az a követelése szerepelt, hogy jogot nyerjen a bevonulásra a szomszédos országokba, ha ezen országok Németország erős nyomása alá kerülnének, vagy támadás érné őket, függetlenül attól, hogy az érintett országok kérik-e ezt a támogatást, vagy sem. A szovjet kormány ezek közé az országok közé Finnországot is be akarta sorolni, amelynek Ahvenanmaat, Hankót és a Finn-öböl szigeteit az említett védelmi szövetség - azaz a Szovjetunió - rendelkezésére kellett volna bocsátania.
Bár ezek a tárgyalások zsákutcába jutottak, Moszkva július végén katonai tárgyalásokat kezdeményezett Angliával és Franciaországgal. Később nyilvánvalóvá vált, hogy ez merő porhintés volt azzal a céllal, hogy erősítse a Szovjetunió pozícióit a németek és az oroszok között azonos időben folyó tárgyalásokon. A nyugati hatalmakkal folytatott katonai tárgyalások, amelyek augusztus 12-én kezdődtek, aligha jutottak messzebb, mint a lengyel kérdés. Az orosz katonai vezetés ekkor olyan igénynek adott hangot, hogy erőik a német csapatokkal azt megelőzően kerülhessenek szembe, még mielőtt a németek a lengyel és talán a román csapatokat szétvernék. Emiatt szabad áthaladást követelt Vilnyusz és Lvov (Lemberg) irányában, valamint Besszarábián keresztül, még mielőtt Németország támadásba lendülhetne. A lengyel kormány mereven elutasította az elgondolást, hogy az oroszok átléphessenek Lengyelország határain, s ezzel a tárgyalások holtpontra jutottak, még mielőtt a Finnországot és a Balti-államokat érintő követelések megvitatására sor került volna. Augusztus 23-án Németország és a Szovjetunió között megnemtámadási szerződést írtak alá, amely nyitánya lett a II. Világháborúnak. Ez a finn külpolitikát is nehéz erőpróba elé állította. Mindezek ellenére népünk bizalma a Finnország és Németország közötti barátságban olyan erős volt, hogy az új megnemtámadási szerződést széles körben szilárd tényezőnek tekintették Finnországnak a Szovjetunióhoz fűződő viszonyában is. Ugyanakkor azon kevesek előtt, akik ismerték a
Finnország és a Szovjetunió között folytatott titkos tárgyalásokat és Moszkvának a nyugati hatalmaknak tett javaslatait, nyilvánvalóvá vált, hogy ez a Németország és a Szovjetunió között létrejött szerződés azon -Finnországot is érintő - feltételek elfogadásán nyugszik, amelyekben a Szovjetuniónak nem sikerült megállapodnia a nyugati hatalmakkal folytatott tárgyalásokon. A Lengyelország ellen 1939. szeptember 1-én végrehajtott támadás, amely kirobbantotta a II. Világháborút, azt jelentette, hogy Finnország is az orosz érdeklődés gyújtópontjába került. A hadműveletek megkezdésével Lengyelország ellen a Szovjetunió szeptember 17-én nyilatkozatot tett, hogy kötelezi magát Finnország semlegességének tiszteletben tartására. Ez a porhintés bizalmat keltett némely finn körökben, amelyek csak valamivel később ocsúdtak fel a Baltikumban végbement események idején.
A Szovjetunió Baltikumot érintő tevékenységének formális indítéka az Orzel nevű lengyel tengeralattjáró 1939. szeptember 18-i szökése volt Tallinból. Az Orzel, amelyet a semlegességi előírásoknak megfelelően fel kellett volna tartóztatni és lefegyverezni, szeptember 15-ére virradó éjszaka futott be Tallin kikötőjébe. A

Szovjetunió azzal vádolta Észtország kormányát, hogy megszegte ezeket az előírásokat, segített az Orzel szökésében, és engedélyezte ellenséges tengeralattjárók számára, hogy észtországi kikötőket támaszpontként használhassanak. A Szovjetunió haditengerészeti erői megjelentek Észtország felségvizein és a Rigai-öbölig terjesztették ki ellenőrző cirkálásaikat. Szeptember utolsó hetében orosz gépek gyakran átrepültek Észtország területe felett és a határövezetbe irányítottak három-négy hadosztályt. Nehogy ingerelje hatalmas szomszédját, Észtország kormánya a kivárás álláspontjára helyezkedett, és úgy döntött, hogy amennyire csak lehet, korlátozza katonai tevékenységét. Hisz 1932 óta Észtország és a Szovjetunió között megnemtámadási szerződés volt érvényben.
Ezen események idején Moszkvában tárgyalások folytak a kereskedelmi egyezményről, amelynek aláírására szeptember 22-én Selter külügyminiszter utazott a szovjet fővárosba. Ám két nap múlva hazatért és az észt kormány ekkor értesült arról, hogy a tárgyalások nem csak a kereskedelmi egyezményre terjedtek ki. 27-én a külügyminiszter újra Moszkvába indult, ahol a következő napon tíz évre szóló segélynyújtási szerződést írt alá. A szerződés biztosította a Szovjetunió számára a Saarenmaan, a Hiidenmaan és a Paldiskin lévő flottatámaszpontok használati jogát, valamint egyes repülőterekét azokon a szigeteken, amelyeken a szovjetek jogot nyertek megállapított számú gyalogos- és repülőegységek állomásoztatására. A Szovjetunió a maga részéről kötelezte magát, hogy Észtország hadseregét hadfelszereléssel látja el.
Nyomban a szerződés ratifikálása után a Szovjetuniónak Tallinban tartózkodó katonai bizottsága újabb követelésekkel állt elő, amelyekhez a szerződés nem nyújtott alapot. A bizottság egyebek között használati jogot követelt néhány repülőtérre és csapatkülönítmények szárazföldi elhelyezésére. Ezen túl a Szovjetunió jogot formált arra, hogy igénybe vegye Tallin kikötőjét. Október 18-19-én orosz lövészhadosztály, harckocsi- és repülődandár érkezett az ország területére.
Észtország leigázásához tehát nem volt szükség nagy nyomásra. Az észt hadsereg felszereltsége aggasztóan hiányos volt, és az észtek kétségtelenül elrettentő példát láttak Lengyelország sorsának alakulásában. Katonai szövetség létezett ugyan Lettországgal, de bizonytalannak tűnt, hogy Oroszország eljárása összefogást eredményezett volna-e Észtország és Lettország között. Észtország részéről mindenesetre azt állítják, hogy Lettország tagadó választ adott arra a kérdésre, érvényesnek tekintette volna-e a katonai szövetséget, ha Észtország a katonai ellenállás mellett dönt, de a lettek nem tudnak semmit ilyesféle megkeresés előterjesztéséről.
Úgy hírlett, hogy a litván hadsereg főparancsnoka, Rastikis tábornok azonnal a Lengyelországot ért támadás után javaslatot tett katonai szövetség létrehozására a Balti-országok között, de Észtország és Lettország elhárította a javaslatot attól tartva, hogy a Szovjetunió ezt a lépést provokációnak tekintette volna. A Balti-országok szövetségének kb. húsz hadosztály állt volna rendelkezésére. Október 2-án Moszkvába hívatták Munterst, Lettország külügyminiszterét, és három nappal később aláírták a Lettország és a Szovjetunió közötti segélynyújtási szerződést. Október 11-én a példát követte Litvánia is, és ezzel szabaddá vált az út az oroszok számára a Baltikum megszállásához.
A Szovjetunió Finnországot utolsónak hagyta, tudatában lévén annak, hogy keményebb dióról van szó, mint amilyenek egyenként a kis Balti államok voltak. A számvetés során természetesen figyelembe vették azt a körülményt is, hogy hazánk helyzete gyengült a Finn-öböl déli partjának orosz kézre juttatásával. Október 5-én, egy nappal a Lettországgal kötött szerződés aláírása előtt, Finnország moszkvai követét felszólították: juttasson el kérést kormányához, hogy az küldje el képviselőjét Moszkvába konkrét politikai kérdések megvitatása céljából, amelyeket a háború kitörése tett időszerűvé. Ugyanakkor olyan kívánságnak adtak hangot, hogy a külügyminiszter látogatására számítanak, s a lehető leggyorsabb választ igényelték. Október 8-án a Szovjetunió helsinki követe sürgette a választ - Moszkvában nagyon ingerültek a késedelem miatt. A Szovjetuniónak úgymond ebben az időben több vasat kell tűzben tartania, egyebek között török küldöttséggel folynak tárgyalások, amelyek, úgy tűnik, egyhelyben topognak.
Természetesen Finnország sem ülhetett ölbe tett kézzel a nagyhatalmak háborújának kitörésekor. Szeptember 1-én kérést terjesztettem elő, hogy újra hívják be katonai szolgálatra a véderő és a haditengerészet tartalékosainak egy részét, akik augusztusban szereltek le. A meghatalmazás megtörtént.

Az intézkedés azonnal végrehajtásra került. Tanácsomra a kormány szeptember végén elhatározta: a készültséget oly módon fokozza, hogy az 1938-ban tartalékba helyezett tiszteket és altiszteket az ősz során három csoportba osztva különböző időpontban behívják pótkiképzésre. Amikor a Szovjetunió kormányunknak tárgyalásokat ajánlott fel, szükségszerűen diplomatáinknak meg kellett adni mindazt a támogatást, amelyet a haderő biztosíthatott számukra. Október 6-án az egész védelmi rendszert készenlétbe helyeztük, ami után csapategységeink haladéktalanul a határövezetbe vonultak. Ahvenanmaa szigete is helyőrséget kapott. Figyelembe véve az oroszok határ mögötti előkészületeit, október 11-én hadgyakorlatokat javasoltam, amelyre a tartalékosokat személyre szóló behívóval rendeltük be. Az október 14-én megkezdett hadgyakorlatok rejtett formában általános mozgósításnak feleltek meg. A határterületeket kiürítettük és a veszélyövezetben lévő városok lakosságának egy részét másfelé telepítettük. Miután megtörtént a csapatok elszállítása a felvonulási területekre, Finnország népe nagyobb biztonsággal nézhetett szembe azzal, aminek jönnie kellett.
A delegáció vezetőjévé, amely a Szovjetunió kormányával folytatandó tárgyalásokra indult, Paasikivi kormánytanácsost. Finnország stockholmi követét jelölték. Ismerte az orosz nyelvet és az oroszt, mint tárgyaló partnert. 1920-ban a kemény Tartui-béketárgyalásokon hozzáértőén képviselte Finnország ügyét. Miután a kormány nem biztosított Paasikivi kormánytanácsos mellé katonai tanácsadót, kezdeményezésemre Paasonen ezredest bocsátották rendelkezésére, azon kevesek egyikét, akik ismerték Oroszországot.
A kevesek, akik tudtak az előzetes titkos tárgyalásokról, nagyrészt tisztában voltak azzal, milyen követelések várhatók a Szovjetunió részéről. A szovjetek indítéka - Pétervár biztonsága - a cári időkből származott, amikor is Oroszország néhány évvel az I. Világháború előtt javaslatot tett arra, hogy Uudenkirkko, Kivennava és Rautu határközségeket válasszák le a Finn Nagyhercegségről. A Karjalai-földszoroson húzódó határvonal és az oroszok érdeklődése a Finn-öböl szigetei iránt már Tartuban nagy nézeteltéréseket idézett elő. Az akkori kedvező tárgyalási helyzet előnyeinek köszönhetően Finnországnak sikerült megvédenie jogait.
A küldöttségnek adandó utasítások elkészítésekor a kormány áttekintette, milyen kérdések merülhetnek fel a tárgyalásokon és meghatározta a követendő vonalat. Paasikivi kormánytanácsost a kormány arra kötelezte, hogy a határügyekben sorra kerülő megbeszéléseken hivatkozzék a tartui békekötéskor számunkra megadott biztosítékokra. Ezen túl a megnemtámadási szerződés rendelkezéseire és az ahhoz csatolt külön megállapodásra kellett támaszkodnia, amely a támadás fogalmának meghatározására vonatkozott. Erőteljesen hangsúlyoznia kellett: Finnország célja mindig is az volt és a jelenben is az, hogy baráti kapcsolatokat tartson fenn és fejlesszen a szomszédos országokkal, továbbá húzza alá azt, hogy Finnország feltétlenül kívül akar maradni minden nemzetközi viszályon.
Ennek megfelelően a segélynyújtási szerződésre vonatkozó javaslatot el kellett hárítani, mivel az összeegyeztethetetlen volt semlegességi politikánkkal. Ugyanez vonatkozott a szárazföldi katonai támaszpontok átengedésére, vagy Ahvenanmaara, valamint a határmódosításra a Karjalai-föld-szoroson. Ami a Finn-öböl szigeteinek napirendre tűzését illeti, a tárgyalásokon Suursaari nem jöhetett számításba. Végső engedményként küldöttségünk hozzájárulást kapott a többi vitatott sziget átengedéséhez azzal a feltétellel, hogy az értük ajánlott kárpótlás bősége megérteti a külfölddel: méltányos rendezés jött létre. Paasikivi kormánytanácsost kötelezték annak közlésére is, hogy Finnország a jogának tekinti olyan erődítések megépítését Ahvenanmaa-szigetén, amilyet a helyzet megkövetel.
Amikor Paasikivi kormánytanácsos október 9-én Moszkvába indult, szokatlanul nagyszabású tüntetés zajlott le a Helsinki pályaudvaron, ami a szilárd belső egységről tanúskodott. Ahogy az Finnországban szokásos, az érzelmek dalra fakasztották az embereket. A nép érezte, mit jelent a moszkvai meghívás, és magatartása egyértelműen elutasító volt. Csaknem az egész sajtó ugyanezt a véleményt hangoztatta.
Bár azt gondoltuk, hogy felkészültünk a Szovjetunió követeléseire, senki sem hitte, hogy annyira kemények lesznek, mint amennyire valójában voltak. A tárgyalások október 12-én kezdődtek, amelyeken Sztálin és Molotov is először azonnal ugyanolyan segélynyújtási szerződést ajánlott, amilyet a Szovjetunió a Balti-országokkal kötött. Amikor Paasikivi kormánytanácsos a kapott eligazításoknak megfelelően ezt a tervet elvetette, helyhez kötött

segélynyújtási szerződésre tettek javaslatot, amely kiegészítette volna az Észtország és a Szovjetunió között a belső Finn-öböl hathatós lezárásáról kötött szerződést. A küldöttségnek nem volt felhatalmazása ennek a javaslatnak megvitatására sem.

Hivatkozva Pétervár biztonságára és annak hangoztatásával, hogy megbízható baráti viszonyt kíván Finnországgal, a szovjet kormány végül a következő követelésekkel állt elő:

1. / Finnország 30 évre bérbe adja a Szovjetuniónak Hanko kikötőjét a körzetében lévő partvédő tüzérséggel együtt hadi támaszponttá való kialakítása céljából, amely a Finn-öböl túlsó partján lévő Paldiski parti védő tüzérségével együtt lezárná a Finn-öböl bejáratát. Ezen a támaszponton a Szovjetunió egy lövészezredet, 2 légvédelmi üteget, 2 repülőezredet és egy harckocsi-zászlóaljat, összességében 5000 embert kíván elhelyezni.

2. / A szovjet hadiflotta jogosultságot kap arra, hogy Lappohját horgonyzóhelyként használja.

3./ Finnország átengedi a Szovjetuniónak a Finn-öböl szigeteit, valamint a Karjalai-földszoroson akkora területet, aminek megfelelően a határvonal Lipola falutól indulva Koivisto mezőváros területének déli határáig terjedne.

Ezen túl Finnországnak Petsamonál át kellett engednie a Kalastaja-sziget nyugati oldalát. Ezeknek a területeknek kárpótlására a Szovjetunió hajlandó kétszer ekkora szovjet terület (5529 km2) átengedésére Repola és
Pörajärvi körzetében.

4. / A Karjalai-földszoroson lévő erődítményeket meg kell semmisíteni az új határ mindkét oldalán.

5. / A megnemtámadási szerződést kiegészítő záradékkal kell ellátni, amelynek megfelelően egyik fél sem csatlakozhat semmiféle államcsoporthoz vagy szövetséghez, amely közvetlenül vagy közvetve a felek ellen irányul.

E feltételek mellett a Szovjetunió nem ellenezte azt, hogy erődítéseket építsünk Ahvenanmaa szigetén, amennyiben nem vesz részt benne semmilyen idegen hatalom, még Svédország sem.

Paasikivi kormánytanácsos hangoztatta, hogy ezeknek a követelményeknek a teljesítése ellentmond Finnország semlegességi politikájának. Erre az volt a válasz, hogy ezek a Szovjetunió minimális követelései, katonai vezetésük ugyanis azt a nézetet képviseli, hogy minden, ami kevesebb a Nagy Péter idejében létrejött határvonalnál, amelyet 1721-ben az Uuden-kaupunkiban kötött békeszerződés állapított meg, nem nyújthat kellő biztonságot Pétervárnak, és szükségesnek tartotta még Hankoniemi egészének átengedését. A haditengerészeti támaszpont Porkkalában, Helsinkitől nyugatra és a támaszpont Naissaari-szigetén, Tallin előterében nagyobb lehetőséget nyújtott volna a Finn-öböl lezárásához, mint Hanko és Paldiski, de az előbbieknél tekintetbe vették, hangoztatták az oroszok, hogy túl közel fekszenek Finnország és Észtország fővárosához. A szovjet kormány nem kíván olyan követelményekkel előállni, amelyek sértenék a szomszéd népek nemzeti önérzetét. A Szovjetunió nem tart attól, hogy Finnország megtámadja, de aggódik, hogy célpontjává válhat valamelyik nagyhatalom nyomásának. Ezzel kapcsolatban Sztálin Franciaországot és Angliát említette meg. A Brit Impérium nyomásnak vetette alá Svédországot, hogy használatba vehesse egyik támaszpontját, ugyanezt tette Németország is. Anglia koncessziót szerzett nikkel kiaknázására Petsamoban, amelyre Németország is szemet vetett. Mindkét hatalomról elképzelhető, hogy Murmanszk megtámadására spekulál. A Szovjetunió jelenleg jószomszédi viszonyt tart fenn Németországgal. „De - mondta Sztálin - minden megváltozhat ebben a világban."

Az oroszok számára érezhetően nehéz volt felfogni, hogy ezeknek a kérdéseknek a Szovjetunió számára kedvező eldöntéséhez, mely kérdések Finnország területének átengedését érintették, alkotmánymódosításra és 5/6-arányú parlamenti többségre van szükség. Sztálin úgy vélekedett, biztos benne hogy javaslata elnyerné a szavazatok 99%-át. Ha Finnország nem hajlandó támaszpontját átengedni a szárazföldön, a Szovjetunió készséggel fontolóra venne csatorna megépítését, amely elválaszthatná Hankoniemit

Amikor Paasikivi megértést kért aziránt, hogy Finnországnak gondoskodnia kell saját biztonságáról, Sztálin azt válaszolta, hogy ilyen vonatkozásban nincs semmi félnivaló. Az Észtországgal, Litvániával és Lettországgal megkötött szerződések nem fenyegetik ezen országok függetlenségét - ellenkezőleg: megerősítik. Paasikivi megjegyezésére: „Mi békében kívánunk élni, távol minden viszálytól", Sztálin válasza az volt: „Én ezt megértem, de biztosítom, hogy ez

lehetetlen, a nagyhatalmak ezt nem fogják megengedni".
A megbeszélések tárgyilagossága ezek szerint sok kívánnivalót hagyott maga után. A partner még csak megvitatni sem volt hajlandó a finn katonai szakértő érvelését, miszerint Finnország képes bármely nagyhatalom olyan kísérleteinek elhárítására, amely csapatokat próbálna kitenni a nehezen hozzáférhető finn partokra, és Pétervár biztonsága teljes mértékben attól függ, kinek a birtokában van a Finn-öböl déli partja. A későbbi események bebizonyították e finn szakértő véleményének igazát. Amikor a németek 1941 nyarán elfoglalták Észtországot, az elszigetelődött Hanko elveszítette jelentőségét és a következmény az lett, hogy az oroszok szükségesnek látták feladni az egész támaszpontot. Katonai szempontból a Finn-öböl szigetei, beleértve Suursaarit, jelentéktelennek bizonyultak és a Karjalai földszoros volt az egyetlen olyan terület, amely felől Pétervárat nem érte támadás.
Paasikivi kormánytanácsos ezután visszatért Helsinkibe, hogy új eligazítást kapjon. A visszatérés Moszkvából eltolódott az északi országok államfőinek a svéd király kezdeményezésére létrejött stockholmi összejövetele miatt. A finn nép sokat várt ettől a találkozótól és támogatásnak érezte azt, hogy Roosevelt elnök Kalinyinnak, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elnökének kifejezte reményét: Finnország és a Szovjetunió között sikerül megőrizni a baráti kapcsolatokat. A Skandináv-országok moszkvai követei ugyanígy egyenként jegyzékben adtak hangot ennek a reménynek, miután hiábavalóan próbálkoztak bejutni Molotovhoz. Ebben a formában nyilvánult meg az a diplomáciai támogatás, amelyet Finnországban olyan magasra értékeltek és amely a kormányt és a közvéleményt is hajthatatlan magatartásra késztette. Senki sem volt hajlandó elhinni, hogy a Szovjetunió az adott körülmények között nyílt összeütközést provokálhat.
A szovjet kormány nem tulajdonított semmiféle jelentőséget Roosevelt üzenetének, ez kifejezésre jutott Molotovnak a Legfelsőbb Tanács október 31-i ülésén tartott beszédéből, amelyben arra szólította fel az Egyesült Államok elnökét, hogy törődjön inkább a Fülöp-szigetek, mint Finnország függetlenségével. Ami pedig az északi országok államfői összejövetelét illeti, a stockholmi nyilatkozat olyannyira erőtlennek bizonyult, hogy egyértelműen nyilvánvalóvá tette: Finnország most elszigetelődött. Hazatérése után Kallio elnöknek és a kormánynak tisztában kellett volna lennie, hogy mi most egyedül maradtunk. A svédek, akik 40 millió korona hitelt hagytak jóvá számukra, még azt sem voltak hajlandók megengedni, hogy e hírt publikáljuk.
Ha Hankót és a Karjalai-földszoros nagy területeit átengedjük, Finnország stratégiai helyzete teljességében megváltozott volna. Hankoniemi orosz kézre juttatása nemcsak veszélyes rést jelentett volna partjaink védelmében, hanem hídfőállás létrehozását is, amely az ország életfontosságú részei és összeköttetései ellen irányult volna. Ez az orosz támaszpont lekötötte volna az amúgy is kevésszámú csapataink jelentős részét. A szovjet kormány biztosítéka, hogy Hanko helyőrsége csupán 5000 emberre és a megfelelő különleges rendeltetésű egységekre korlátozódik, aligha volt alkalmas arra, hogy biztonságérzetet keltsen bennünk. Támadás céljából könnyűszerrel erősítéseket dobhattak volna át Észtországból, főleg mert támogatásként ott voltak az Észtországba telepített orosz légierők.
A Földszoros területeinek átengedése pedig, ami a Pähkinäsaarin 1323-ban szentesített határ megbontásával járt volna együtt, a Szovjetunió birtokába juttatta volna a szorosok területét. Finnország természeti védelmének azt az övezetét, amelyen a nyár és az ősz során erődítések folytak. Ezeknek a védelmi berendezéseknek az elvesztése és az, ami ezután a Földszoroson hátramarad nekünk, azt jelentette volna, hogy a Földszoros elveszítené minden védelmi értékét. Az oroszok kötelezettségvállalása, hogy megsemmisítik saját erődítményeiket, számunkra ugyanis sem örömet, sem hasznot nem hozott volna. A követelmény viszont, hogy el kell pusztítanunk saját védelmi berendezéseinket, riasztó volt, méltán értelmezhettük olyan jelnek, hogy a szovjet kormány úgy, ahogy Észtországban tette, rövidesen újabb követelményekkel áll elő, és gyengíteni akarja védelmi lehetőségeinket, kiinduló állást kíván teremteni támadásához.
A kormány tagjaival, Paasikivi kormánytanácsossal és más, a politikában befolyásos személyiségekkel folytatott megbeszéléseim során hangoztattam, hogy kompromisszumra kell törekednünk, mivel - mint azt a kormány jól tudta - védelmünk nem készült fel arra, hogy elhárítsa egy nagyhatalom támadását. A

kormánynak nem állt rendelkezésére olyan hadsereg, amilyet külpolitikája megkívánt volna, és most le kellett volna vonnia a következtetéseket a védelem fejlesztésével kapcsolatos magatartásából, hisz bizony még a legutóbbi hetekben is ellenkezést tapasztaltam egy szóban forgó, szerfelett fontos költségvetési összeg ügyében. Mint azt a tavasszal javasoltam, a Finn-öböl szigeteit fel kellett volna áldoznunk, a Karjalai-földszoroson pedig nem kellett volna belekapaszkodnunk Inóba, amelynek jelentősége Pétervár védelme szempontjából az oroszok szemében oly soknak számított. A Szovjetunió nyilván arra törekedett, hogy újjáépítse ezt a cári időkben alapított és a tartui békeszerződés rendelkezésének megfelelően lerombolt partvédő erődítményt, amely Oranienbaum ütegeivel együtt elzárta az áthaladást a Finn-öböl belső részébe. Ami Hanko támaszpontját illeti, minden erővel meg kellett akadályozni az oroszokat, hogy lábat vessenek a szárazföldön. Kompromisszumot érhettünk volna el talán némely szigetek feláldozásával, ezzel kapcsolatban számításba vehető tárgyalási alapként említést tettem a Jussarő-szigetéről, amelynek fekvése az oroszok számára kedvező együttműködési feltételeket kínált a Finn öböl déli oldalán lévő Naissaari partvédő erődítményeivel.
Ezenkívül meggyőződésemnek adtam hangot: a Szovjetunió, ha szükségesnek tartaná, nem óvakodna attól, hogy akaratát fegyverekkel vigye keresztül. A cári Oroszországtól örökölte a pánszláv elveket, bár ezt most leplezte a Komintern ideológiája. A külpolitikai helyzet különösen előnyösnek mutatkozott az orosz expanzió számára. A Szovjetunió presztízse szintén nem viselte volna el, hogy Finnország megússza a dolgot területi engedmények nélkül, amelyeket az oroszok elengedhetetlennek tekintettek. Nem volt kétséges, hogy az oroszok csapatokat vonnak össze a Karjalai-földszoroson. Értesülésünk volt az éppen akkor odaérkezett harckocsidandárról, nehéztüzérségi egységekről, stb. Egy korábban Lengyelországban látott lövészhadosztály szintén felbukkant Péterváron. Október 9-től kezdődően majdnem minden nap repülők jelentek meg hosszú időre a Földszoros, a Ladoga északi részei és Petsamo területei fölött. Kelet-Karjalából érkezett a hír, hogy ott újabb seregtestek, legalább két hadosztály, valamint különleges rendeltetésű alakulatok vonultak fel. Szeptember eleje óta a murmanszki vasútvonalon a civilek mozgását a végletekig korlátozták és egy álló napon át katonai szerelvények haladtak Északnak. Ezenkívül Északon jelentős légierőt vontak össze.
A helyzet kétségtelenül aggasztóan alakult. Az oroszok bármelyik nap provokációt idézhettek elő, amely formai okot szolgáltathatott volna számukra Finnország megtámadására. Parancsot adtam arra, hogy a szárazföldön, a vizeken és a levegőben gondosan kerülni kell minden olyan tevékenységet, amelyről feltehető, hogy ürügyet adhat a provokációra, valamint arra, hogy minden üteget vonjanak hátra olyan távolságra, ahonnan nem lehet átlőni a határon túlra. A parancs teljesítésének ellenőrzésére a hadsereg tüzérségi szemlélőjét küldtem a Földszorosra.
A finn kormány hozzájárult, hogy az október 23-án újrakezdődő tárgyalásokon, amelyen küldöttként Tanner pénzügyminiszter, a Szociáldemokrata Párt elnöke is részt vett, Suursaari-sziget ügye megvitatásra kerüljön. A Karjalai-földszoroson az. ún. Kuokkala-kanyarnál határkiigazítást javasoltunk, s ennek megfelelően a határt 13 kilométerrel helyeztük volna odébb a Finn-öböl parti övezetében. Hanko bérbeadását elutasítottuk. Az oroszok egyetlen dologba egyeztek bele: az új határ tíz kilométerrel történő áthelyezésébe délkeletre a fő vasútvonal irányában, de Koivistoról nem voltak hajlandók alkudozni.
A küldöttség újra hazatért Helsinkibe eligazításért. Ezúttal kissé nagyobb engedmények megtételére került sor: a kormány készségét fejezte ki a határ 30 kilométerrel történő áthelyezésére nyugati irányban a parti övezetben. Hanko bérbeadásához ezzel szemben nem volt hajlandó hozzájárulni. Néhány nappal később a kormány hajlott arra, hogy átengedje Inót, amennyiben az oroszok lemondanak Hankoról és Koivistóról, valamint készséget mutatott Suursaari déli részének átengedésére is. A szovjet kormány a maga részéről kijelentette: Hanko helyett megelégedne a Hankomiemi keleti oldalán elhelyezkedő Hastő, Buső, Hermanső, Koő szigetcsoporttal, valamint a korábban említett Lappohja horgonyzó hellyel. Ez jelentékeny engedménynek számított, amely gazdaságilag kevésbé volt terhes, mint Hanko átengedése, bár fontos partvédő ütegek elvesztésével járt volna.
A javaslatot a finn kormány nem hagyta jóvá. November közepén a küldöttség dolgavégezetlenül visszatért Helsinkibe.
Amennyiben a kormánynak az állt szándékában, hogy kitartson hajthatatlansága

mellett, ami a háborút jelentette, ideje lett volna, hogy kérje a Népszövetség közvetítését. Mérlegelte-e, hogy hozzá forduljon, nem tudom. Ha mérlegelte, talán emlékezett arra, hogy röviddel azelőtt felmondtuk az alapszerződés 16. paragrafusában rögzített kötelezettségeket és ilyen módon gyengítettük mind a Szövetséget, mind saját helyzetünket. Amikor a Svédország segítségébe vetett remények meghiúsultak, még mindig célszerű lett volna, ha a Népszövetséghez fordulunk, ezt a lépést azonban nem tettük meg, nehogy a Szovjetunió támadásnak tekintse. Az ügynek jelentősége lehetett volna azt a körülményt figyelembe véve, hogy a Népszövetség határterületeinkre megfigyelőket küldhetett volna, és hogy egy hónappal előtte a Szövetség támogatásával tárgyalásokat kezdhettünk volna katonai felkészültségünk erősítésére. Ki tudja, talán Finnország a Népszövetségen keresztül felkelthette volna ügye iránt az angol-francia nagyhatalmi tömörülés érdeklődését, mely 1939 nyarától kezdődően nyíltan oroszellenes magatartást tanúsított, és érezhetően a német-orosz szövetséggel szembehelyezkedő összefogás megteremtésére törekedett. Nem tűnik lehetetlennek, hogy Finnország aktív külpolitikával, Törökországhoz hasonlóan, még ebben a fordulóban ilyen vagy olyan formában biztosíthatta volna a nyugati hatalmak támogatását.

Néhány nappal azt követően, hogy a szovjet kormány megkezdte tárgyalásait a finn küldöttséggel, eredménytelen tárgyalások után hazautazott a Szaradzsoglu vezette török delegáció. A szovjet kormány ezúttal „bizonyítékát akarván adni bizalmának" készségét nyilvánította védelmi szövetség megkötésére, amelyről mindemellett kész volt lemondani, ha a törökök kötelezik magukat a Szovjetunió érdekeinek figyelembevételére. Ebben az esetben Törökország jelentős támogatásra számíthatott volna Oroszország részéről. Oroszbarát politikájának szavatolásaként Törökországnak a Szovjetunió számára szabad áthaladást kellett volna biztosítania a Dardanellákon és a Boszporuszon háború idején is, valamint jogot arra, hogy részt vehessen a tengerszorosok erődítésnek építésében meghatározott helyeken, amelyekért kész volt bérleményt fizetni.

Ebben nem volt semmi új. A szovjet diplomácia délen is a cári Oroszország expanziós politikájának nyomdokain haladt, amelynek célját rövid időre az 1883-ban megkötött Hunkjar Isszkeleszi szerződéssel érte el. A szovjetorosz törekvések nagyon gyors reakciót idéztek elő, amelynek erőteljes mozgatója a háttérben ezúttal Anglia volt. Szaradzsoglu külügyminiszter október 17-én érkezett Ankarába és már két nappal ezt követően aláírták az angol-török, majd néhány nap múlva a francia-török kétoldali segélynyújtási szerződést, amelyeknek tüntetően oroszellenes jellege volt. Attól fogva, hogy Potyomkin helyettes külügyi népbiztos Törökországba látogatott - nagyjából ugyanabban az időben és ugyanolyan feladatokkal, mint Stein nagykövet Finnországba - a törökök aktívan próbálkoztak a veszély elhárításával.

A nyugati hatalmak tekintélye ugyan csorbát szenvedett Lengyelország katasztrófája kapcsán, de Finnország földrajzi helyzete jobb volt, mint Lengyelországé azért, mert Finnországba el lehetett jutni Petsamon keresztül, ahol a britek a nikkel koncesszió miatt megvetették a lábukat. Egy flottatüntetés oly közel Murmanszkhoz nyilvánvalóan nem maradt volna következmények nélkül. Aligha képzelhető el, hogy a Szovjetunió a szakításpontig feszítette volna kapcsolatait Angliával és Franciaországgal.

Anglia és Franciaország támogatása természetesen semmivé foszlott volna a francia front 1940 májusában történt összeomlásával, de fél év lélegzetvételnyi idő sokat jelentett volna a védelmi készültség javításának véghezvitelére. Fel lehet tenni azt a kérdést is, hogy a Szovjetunió abban a helyzetben, amely 1940 nyarán állt elő, miután a németek meghódítják Norvégiát, előnyösnek tekintette volna-e németellenes törekvéseinek felfedését mind a Balkánon, mind Északon. Jogosan feltételezhető, hogy először Románia került volna sorra. Ha Finnország időt nyer, jelentősen javultak volna a lehetőségek ahhoz, hogy kívül maradjon a nagyhatalmi viszályon. A Nyugat bizonytalan támogatása talán valósággá vált volna, ha védelmi felkészültségünk rendben van, s ez a körülmény hatással lehetett volna Svédország viszonylatában is. Az az állam, amelynek védelmi felkészültsége hiányos, nem számíthat szövetségesekre.

1939. október 31-én a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsában elmondott beszédében Molotov ismertette a Finnországgal szemben támasztott orosz követeléseket. A finn nép mégis megmaradt elutasító álláspontja mellett. Minden társadalmi rétegben hazafias szellemű egységmegnyilvánulásokra került sor, amihez hasonlót még sohasem tapasztalhattunk országunkban. Ellenben senki sem akarta a háborút,

senki sem bujtogatott a háborúra. Különben eltekintve a helyzet komolyságától, nem sokan voltak olyanok, akik hitték, hogy háború lesz. Amikor a moszkvai tárgyalások zsákutcába jutottak, az ősz folyamán a veszélyövezetekből kitelepítettek elkezdtek hazaszivárogni. Az egyetem kinyitotta kapuit, az iskolákban ismét megkezdődött a munka és a tartalékosok egy részét szabadságra engedték.
Két hétig nem történt semmi. A finn kormány sokféle módon értésére adta az oroszoknak, hogy kész újrakezdeni a tárgyalásokat. A szovjet sajtó és rádió folytatta heves támadásait a finn kormány ellen ami rosszat sejtetett. 1
1 A hangnemre példaként hadd említsem az 1939. 4. 3-án megjelent „Pravda" mondatát „Tovább fogunk haladni utunkon előre, bármilyen áron és habozás nélkül megszilárdítjuk a Szovjetunió biztonságát, felrobbantva e cél elérésének útján felmerülő minden akadályt, bármilyen is legyen az." (A szerző jegyzete)

Az oroszok határsértő berepülései egyre gyakoribbá váltak. A katonai hírszerzés különböző helyeken végbemenő nagyszabású csapattelepítésekről és utak építéséről adott jelentést. Kelet-Karjalában az oroszok vasútépítésbe kezdtek Petroskoi és Suojärvi között, és ugyanezen a területen megindult az úthálózat rendbehozatala. A külügyminisztérium révén szerzett hírek kevésbé voltak riasztóak és arról szóltak, hogy a külföldi politikai és diplomáciai körökben általában a nyílt összeütközést valószínűtlennek tartják. Csupán egyes német és brit lapok nyilvánítottak más véleményt, és a Németországból magánúton kapott információk óvtak a húr túlfeszítésétől. Nem titkoltam az ország vezetése előtt, hogy nekem rossz előérzeteim vannak a közeli jövő tekintetében, és nem győzők eleget csodálkozni azon, hogy a kormány és az országgyűlés olyan kelletlenül fogadta az utóbbi hetekben a költségvetési összegekre tett ajánlásaimat, holott úgy tűnik: a háború küszöbön áll. Kallio elnökkel folytatott megbeszélésem arra vallott, hogy nézeteim nem találkoznak minden vonatkozásban megértésével és ezekben az állásfoglalásaiban egyes kormánytagok befolyásának világos jelei mutatkoztak meg. Ezért annak a közlésére kényszerültem, hogy a továbbiakban részemről nem vállalhatom a felelősséget a védelem elhanyagolásáért. Az elnök elvben hozzájárult lemondásomhoz.
1939. november 27-én a köztársaság elnökéhez az alábbi átiratot juttattam el: „Mivel az egészből ítélve a kormánynak talán már a közeljövőben népünkre nézve sorsdöntő határozatokat kell meghoznia, kötelességemnek tartom, hogy hivatkozva a korábbi összes írásbeli és szóbeli tájékoztatóimra, továbbá rámutatva a Hadifelszerelési Bizottságnak 2 az ország védelmi erőinek felszereléséről, felfegyverzéséről, beszerzési lehetőségeiről bizonyos idővel azelőtt a kormány ülésén benyújtott jelentésére, elő akarom adni még a következőket:
2 Ez az 1939 tavaszán felállított különbizottság volt, amelynek elnökeként Walden vezérőrnagy hangolta össze és gyorsította meg az alapbeszerzéseket (A szerző jegyzete).

A mellékelt táblázatokból nagy vonalakban kitűnik védelmi felkészültségünk helyzete és rendelkezésre állnak a vonatkozó számítások. A táblázatok adatai önmagukért beszélnek.
A terveket a fegyvert és lőszert termelő állami gyárakban kezdettől fogva nem a védelem valódi igényeinek szem előtt tartásával készítették. A magánkézben lévő fémipart nem bátorították hosszabb távra szóló megrendelésekkel új gépek beszerzésére és a termelőképesség növelésére. A számításokat arra a lehetőségre alapozták, hogy a hiányokat még háború idején is külföldi pótbeszerzésekkel egészítsék ki, és ezzel kapcsolatban hosszú távon tárgyalásokat folytattak Svédországgal, azonban ezek a megbeszélések nem vezettek a kívánt eredményhez. A kormány megbízásából a legutóbbi hónapokban két kiváló vezérkari tisztünk azt a lehetőséget vizsgálta meg, hogy megrendeléseinket Amerikába helyezzük át, és az ottani talajt kedvezőnek találták számunkra.
Amikor a legutóbbi tavaszon alkalom kínálkozott Washingtonban, hogy bebiztosítsuk magunkat előre nem látott valutanehézségek esetére abból a kölcsönből, amelyet az akkor ülésező kongresszus jóváhagyásával kaptunk, valamint figyelembe véve a lehetőséget, hogy háború esetén is rendeléseket végezhetünk, ezt az alkalmat úgyszintén nem használtuk ki javunkra. Optimisták voltunk, nem hittünk a háború kitörésében és az ügyet addig halasztottuk, mígnem teljesítését az orosz fenyegetés lehetetlenné tette. Ugyanezzel a fenyegetéssel előidézett valutanehézségeink miatt a kormány jobbnak látta, ha lemond az

amerikai fegyveripari körökben végzett értékes előkészítő munka kihasználásáról, és annak ellenére, hogy a külföldi beszerzések növekvő rendkívüli, sőt leküzdhetetlen nehézségekbe ütköztek, még akkor sem kezdődött meg kellően erőteljes intézkedésekkel a hazai fémipar teljes szállítóképességének kihasználása, amit én négy hónappal ezt megelőzően a lehető legkomolyabban javasoltam.
Mindez arra vall, hogy nekünk ezek után háború esetében tökéletesen biztosítanunk kell iparunk - egyébként elégtelen - termelőképességét, azt a képességet, amely a gyenge légvédelem miatt a légitámadások következtében bizonyára tovább csökken.
Mindezekben az években számomra nehéz volt megérteni mind a kormány, mind az országgyűlés reagálását arra a veszélyre, amelynek az európai nagyhatalmak háborúja tette ki hazánk függetlenségét. Miközben a nagyhatalmak összeütközése egyre világosabban körvonalazódott, a védelmünkhöz szükséges költségvetési pénzeket megértés nélkül és fukarsággal kezelték, ami ahhoz vezetett, hogy sok mindent teljesen elhanyagoltak és ahol nem így történt, a bürokrácia és a kezelés lassúsága gyakran fatális veszteségeket okozott. És még ezekben a pillanatokban is a védelem legégetőbb szükségleteivel kapcsolatos pénzügyeket ugyanolyan békés ütemben intézik, mintha normális körülmények között élnénk. Heteket és hónapokat áldoznak bizottsági véleményezésekre és bizottsági tárgyalásokra, és mikor végül az összeg jóváhagyása megtörtént, jobbik esetben csak az árak emelkedtek meg, de gyakran a lehetőséget is elszalasztottuk.
Manapság mindenkinek meg kellene értenie: nem lehet teljes eredményességgel boldogulni a védelemhez elkerülhetetlenül szükséges beszerzések intézésében anélkül, hogy az anyagi eszközöket ne céltudatossággal használjuk fel, ami megfelelő bizalmat kelthet olyan körökben, amelyektől a beszerzés teljesítménye függ. Már a szabadságharc napjai óta világosnak kellett volna lennie, hogy a nemzet függetlenségének védelme az ellenséges érzületű Szovjetunióval szemben mindenekelőtt teljesen korszerűen felszerelt és képzett hadsereget igényel.
Senkiben sem ötlött fel olyan háború gondolata, amelyet a Szovjetunió ellen Finnországnak egyedül kell megvívnia külföldi támogatás nélkül. A mi szempontunkból előnytelen konstelláció ugyanakkor ahhoz vezetett, hogy napjainkban a szovjeteknek bizony majdnem szabad keze van.
Semmiféle nagyhatalmi érdekek nem jogosítanak fel bennünket arra, hogy mint Belgium, Hollandia, Svájc háború esetében bízzunk mások segítségében, még kevésbé az ígéretekben, mint Lengyelország. Svédország fegyveres támogatása hihetően elegendő lett volna a háborús veszély elhárítására, de nyilvánvalóan skandináv viszonylatban sem kerültünk egymáshoz eléggé közel.
Németországnak a Szovjetunióval három hónappal ezelőtt létrehozott szerződése politikai helyzetünkben teljes fordulatot idézett elő. Stratégiai helyzetünk, amely a Távol-Karjalában megépített létesítmények és utak miatt amúgy is gyengült, radikálisan megváltozott azt követően, hogy a Szovjetunió kijutott a Finn-öböl déli partjaira.
Nem tehetünk mást, mint hogy egyetértsünk: Finnországot az a veszély fenyegeti, hogy háborúi kell viselnie a lehető legelőnytelenebb körülmények között:
- Légvédelem és páncélelhárítás: szinte nem létezik.
- Légierőnk: ma csak 50 %-a van használatban annak a gépmennyiségnek, amelyet a személyzet létszáma megkívánna, tartalékgép egyáltalán nincs, ugyanakkor ez a létszám is teljesen elégtelen, ha hazánk nagy területi kiterjedését vesszük figyelembe.
- Páncélos erőnk: részben kb. harminc korszerűtlen, kormányzói megbízatásom időszakában húsz évvel ezelőtt, a Világháború után beszerzett és még abban a háborúban használt harckocsiból, részben kb. harminc korszerű, könnyű, több mint egy éve vásárolt Vickers harckocsiból áll, de még mindig felfegyverzetlenül,
- Hadiflottánk: soha nem sikerült valódi tengeri védelmi erővé fejleszteni.
- Tüzérségünk számszerűleg rendkívül gyenge,
- 15 hadosztályunkból három még nélkülözi a fegyverzetet és felszereléseket, a negyediknek nincs tüzérsége.
- Lőszerutánpótlási tervünk még megoldatlan, s ha jól értem, már most a meglévő valuta- és pénzügyi nehézségek arra vallanak, hogy nemigen létezhet olyan terv, amelynek alapján pénzelni lehet a nagyrészt külföldi behozataltól függő tartós háborút.
Az ilyen tervek hiánya azt jelzi, hogy így eredményes háborút lehetetlen megvívni.

Időre lett volna szükségünk, hogy a nemzet minden anyagi eszközével alkalmat teremtsünk védelmünk legégetőbb hiányosságainak pótlására, továbbá arra, hogy lehetőséget nyerjünk a céltudatos munkálkodásra annak érdekében, amit Svédország egyre kedvezőbben alakuló közvéleménye számunkra nyújt, - ennek megvalósítása legeslegfontosabb politikai célunkká kellene válnia - s
ez a szövetség Svédországgal mindkét ország semlegességének megvédése érdekében.

Abban az esetben, ha az erőpróba keleti szomszédunkkal elkerülhetetlenné válik, nem kellene megadnunk a lehetőséget ellenségünknek, hogy időpontját ő határozza meg. Ha viszont az időpont meghatározása nem rajtunk múlik. tétovázás nélkül meg kell vásárolnunk mindent, ami alkalmas védelmünk erősítésére. A katonai beszerzés szabad kezet kell kapjon, s minden más igényt és szempontot félre kell tenni.

Ha a kormány ebben az oly komoly időpontban önmagát még mindig jogosultnak vagy arra kényszerülőnek tekinti, hogy minden védelemre szánt pénzt, még a legkisebb összegeket is, azzal a bürokratikus lassúsággal, azzal a kelletlenséggel kezelje, mint eddig, akkor végérvényesen elveszítjük a még rendelkezésünkre álló tartalék időt.

A hadsereg szelleme a lehető legjobb és jelenleg népünk lelkesedése is magas fokon áll, de Finnország népe hisz abban, hogy kormánya gondoskodott az ország védelmi felkészültségéről és a hadsereg nem gyanakszik, hogy nem lesz elegendő fegyvere abban az ősi ellenséggel vívott élethalálharcban, amelyre felszólítják."

Nem sokáig kellett várnunk, hogy beteljesedjenek Molotov november 3-án a moszkvai tárgyalásokon elhangzott szavai: „Most majd a katonák veszik át a szót". November 26-án a Szovjetunió megrendezte azt a provokációt, amelyet a „mainilai lövés" néven ismernek. Aznap este Molotov közölte Finnország moszkvai követével, hogy a Karjalai-földszoroson 15.44-kor finn oldalról ágyútüzet nyitottak a Mainila faluban elhelyezett orosz csapatokra, amikor is három közkatona és egy altiszt meghalt és kilenc személy megsérült. A szovjet kormány, így Molotov, nem kívánja eltúlozni a támadás jelentőségét, de elkerülhetetlennek tekinti, hogy bejelentse határozott tiltakozását. Azt szorgalmazta, hogy a további provokációk elkerülése végett a finn csapatokat vonják vissza 20-25 kilométerre a határtól.

A következő napon adott válaszunkban közöltük, hogy az ágyúlövések nem a finn oldalról történtek. A finn határőrök megállapították a robbanás helyét, amely kb. 800 méterre esett a határvonaltól a Mainila falu melletti nyílt mezőre. Ugyanakkor három megfigyelési pontról végzett iránymeghatározással kiderítették, hogy a lövéseket délkeletről, a robbanás helyétől 1.5-2 kilométer távolságból adták le, azaz Oroszország oldaláról. Ezeket a megfigyeléseket a határőrök naplóikban is rögzítették. Ilyen alapon a kormány a lehető leghatározottabban elutasította a tiltakozást, ellenben készségét nyilvánította, hogy tárgyaljon a csapatok visszavonásáról a határ két oldalán egy megállapodás szerinti távolságra. Ezen kívül javaslat történt arra, hogy a felek bízzanak meg szakértőket az incidens kivizsgálásával, a Finnország és a Szovjetunió között 1928. szeptember 24-én aláírt szerződés előírásainak megfelelően.

Most történt meg az a provokáció, melyre már október közepe óta számítottam. Amikor október 26-án a Karjalai-földszoroson személyesen jártam, Nenonen tábornok megerősítette, hogy a tüzérséget teljes egészében az erődítések védelmi vonala mögé vonták vissza, ahonnan egyetlen üteg sem tudott volna átlőni a határon. Az 1941 -44-es folytatólagos háború időszakában foglyul ejtettünk néhány katonát, akik részletesen leírták, hogyan rendezték meg az oroszok ezt az otromba provokációt.

Az események most valóban gyors ütemben követték egymást.

November 27-én Molotov közölte Finnország követével, hogy a szovjet kormány a továbbiakban magára nézve nem tekinti kötelezőnek a megnemtámadási szerződést. Egyáltalán nem tanúsítottak semmiféle figyelmet a finn kormány javaslata iránt, hogy közösen vizsgálják ki a mainila-lövéseket, és a tényeket elferdítve állították: a finn kormány azt kérte, hogy az orosz csapatokat 25 kilométerre vonják vissza a határtól. A november 29-én átadott jegyzékében Molotov azzal a váddal állt elő, hogy a finn csapatok „mint ismeretes", folytatják támadásaikat nemcsak a Karjalai-földszoroson, hanem más frontszakaszokon is, ezek után a szovjet kormány elkerülhetetlennek tekinti a diplomáciai kapcsolatok megszakítását.

Ettől a közléstől függetlenül a finn kormány ismét a szovjet kormányhoz fordult és javasolta, hogy a nézeteltérést tisztázzák a megnemtámadási szerződés 5. paragrafusa alapján. Egyúttal megismételte Finnország készségét olyan szerződés megkötésére, amely biztosítaná a csapatok visszavonását a Karjalai-földszoroson olyan távolságra Pétervártól, hogy azokat senki se tekinthesse fenyegetőnek a város biztonságára nézve.
Erre a jegyzékre a Szovjetunió fegyvertűzzel válaszolt. A finn határőröket már november 29-én támadás érte Potsamóban, 1939. november 30-án reggel pedig az oroszok tényleges hadműveletekbe kezdtek túlerőben lévő csapataikkal szárazföldön, tengeren és levegőben. Ezúttal mindenki megértette, hogy Finnország népére életre-halálra szóló harc vár.

A téli háború

Katonai áttekintés: A Szovjetunió támadása 1939. 11. 30-án - Kuusinen „kormánya". - Stratégiai kiindulóhelyzet és anyagi feltételek. - Erőviszonyok. - A finn hadsereg csoportosítása. - Harcok a Földszoroson a fő védelmi vonal előterében. - Orosz offenzíva a Ladoga és a Jeges-tenger között. - A vörös hadsereg ereje és csoportosítása. - A tartalékok bevetése. - Győzelmes ellentámadások Tolvajavinél és Suomussalminál. - A helyzet állandósulása Lappföldön és a keleti fronton. - Az első támadás Taipale és „Viipuri kapuja" ellen visszaverve. - Ellentámadás a Földszoroson. -Az első háborús hónap eredménye. - Finn ellentámadások a Ladogától északra és Kainuunál. - Állóháború a Földszoroson 1940 januárjában. -Az ellenség offenzívába kezd 1940. 2. 1-én. - Áttörés 1940. 2. 11-én. -Visszavonulás a Földszoroson a „közbülső védelmi vonalba" és az ottani harcok. Változás a Földszoros hadseregparancsnokának személyében. -Külföldi önkéntesek. - A svéd önkéntes csapat a lappföldi frontra kerül. -Visszavonulás mögöttes állásokba a Földszoroson és az ottani harcok. -Támadás Kotka és Virolahti partszakasza ellen.
Politikai áttekintés: Helyzet a háború befejezésekor. Erőtartalékok. Élő erő és anyag - Gondolatok a vörös hadseregről: létszám, parancsnokság, különböző fegyvernemek, veszteségek, újjászervezés. - A Téli Háború tanulságai. - A finnek magukra maradtak. - Felhívás a Népszövetséghez. -A Téli Háború és a világkonfliktus összefüggése. - Külföld anyagi segítsége. -A nyugati hatalmak kezdik tervezni a beavatkozást. -Sikorski tábornok javaslata. -A Szovjetunió békepuhatolózásai. - A nyugati hatalmak Conseil Suprémeje segélyexpedíció küldését határozza el. - Puhatolózások a béke és Svédország aktív segítségének lehetőségei érdekében. - A Szovjetunió békefeltételei. - Alakulnak az intervenciós tervek. - Svédország és Norvégia elutasítja az átvonulást. - A Szovjetunió Északon több területet követel. - A parlament határozatot hoz a béke megkötéséről. -Moszkva békéjének tartalma. - A Téli Háború politikai háttere. - Svédország békepolitikája. - A Téli Háború politikai eredménye.
1939. november 30-a reggele tisztának és naposnak mutatkozott. A fővárosból kitelepült lakosság nagyrészt visszatért alkalmi környékbeli szállásairól és a reggeli utcák hemzsegtek az iskolájukba, vagy munkahelyükre tartó gyerekektől, illetve felnőttektől. Egyszerre bombák hullottak a város központjára, s nyomukban halál és pusztulás termett. Feltornyosuló felhőfátyol védelme alatt egy Észtország felől közelítő orosz repülőrajnak sikerült észrevétlenül megközelítenie Helsinkit, leereszkednie és alacsonyról ledobnia terhét, nyilvánvalóan a Hietalahti kikötőt és a főpályaudvart tekintve a legközelebbi célnak. Csak a robbanások után üvöltöttek fel a riasztószirénák és szólaltak meg kevés számú légvédelmi ütegeink.
Ugyanebben az időben bombatámadás és géppuskatűz érte a Malmi repülőteret és a város északi munkásnegyedeit. A többfelé magasba emelkedő füstoszlopok kiterjedt tüzek keletkezésére vallottak.
Kora reggel ért otthon a hír, hogy az oroszok tüzérségi előkészítés után a Földszoros valamennyi fő irányvonalán átlépték a határt. Ugyancsak a reggel folyamán jelentés érkezett, hogy az ellenség légiereje pusztító támadásokat intézett számos vidéki város és más települési központ ellen.
Miután felkerestem a vezérkart, hogy az utolsó jelentéseket megtudjam, az elnöki palotába siettem, ahol az ország főembere fogadott. Komoly volt és nyugodt. Közöltem vele, hogy figyelembe véve az országot ért ellenséges támadást,

természetesen nem ragaszkodom lemondási szándékomhoz, amennyiben az elnök és a kormány szolgálatomat az ország számára szükségesnek tekinti. Az elnök köszönetet mondott és megkért, hogy vállaljam el a főparancsnokságot. Még aznap reggel a kormányülésen megerősítették a határozatot.

A tanácskozást a palotában rövidre fogtuk - nem volt vesztegetnivaló időnk. Indulásom előtt megállapodtunk: kísérletet kell még tenni a megegyezésre, de ha az ország függetlensége és a nép létezése kerül veszélybe, erőszakra erőszakkal kell válaszolni.

Mielőtt a háború teljességében beindult volna, a szovjet kormány még az asztalra dobott egy adukártyát, nyilvánvalóban abban a hiedelemben, hogy ezzel gyöngítheti védelmünket és bomlaszthatja belső frontunkat.

December 1-én, a háború második napján a Szovjetunió hivatalos hírügynökségén keresztül jelentés látott napvilágot, hogy Terijoki „városában", a határon lévő, általunk kiürített nyaralótelepülésen, megalakult a „Finn Népköztársaság Népi Kormánya" 3.

3 Később kiderült, hogy a szovjet kormány már 1939. november 13-án - ugyanazon a napon, amikor a finn delegáció távozott Moszkvából - felajánlotta a Stockholmban élő Arvo Tuominennek, régi kommunistának, a létesítendő „népkormány" elnök, posztját. A szovjet kormány Finnország elleni támadásának határozatát, amelyről Tuominent néhány nappal később értesítették, valószínűleg az említett időpont előtt hozhatták meg. Ezt a következtetést alátámasztja az a tény, hogy a Szovjetunió katonai előkészületeit már október és november fordulója között kezdte el. Csak mélységesen sajnálhatjuk, hogy a Tuominenhez eljutott előzetes titkos értesülésekről a kormány időben nem szerzett tudomást. (A szerző jegyzete)

Kormányelnökké O. W. Kuusinent választották, a húsz éve emigrációban lévő finn kommunistát, aki az 1918-as felkelés vezetője és a Komintern Titkárságának tagja volt. Egyidejűleg Finnország népéhez intézett rádiónyilatkozatot olvastak fel, amely nemcsak az ellenség természetére vetett fényt, hanem leleplezte annak céljait is.

Ezt a nyilatkozatot, amely hazánk társadalmi feltételeinek és állami létezésének félreismerését a lehető legélesebb megvilágításba helyezi, érdemes itt teljességében idézni:

„A nép akaratából - a népnek, amely gyűlölettel és haraggal van teli Cajan-der-Erkko-Tanner gyalázatos kormányának bűnös politikája miatt - ma megalakult Kelet-Finnországban hazánk új kormánya, az ideiglenes népi kormány, amely ezennel döntő harcba hívja egész Finnország népét a hóhérok és háborús provokátorok rémuralmának megdöntésére.

Ez a reakciós, kapzsi pénzuralom, amely 1918-ban külföldi imperialista katonaság segítségével vérbe fojtotta Finnország dolgozó népe demokratikus szabadságát, hazánkat a dolgozók fehér poklává változtatta. Elárulva hazánk függetlenségének érdekeit, Finnország plutokratái, együtt a Finnország és a Szovjetunió népei imperialista ellenségeivel, megszakítás nélkül szovjetellenes provokációs cselekedetekre ragadtatták magukat, míg végül hazánkat a háború poklába taszították a szocialista Szovjetunió, a finn nép nagy barátja ellen.

Ebben a kritikus helyzetben Finnország dolgozóinak mély rétegei, amelyek mindig egyetértésben akartak és akarnak élni a Szovjetunió népeivel, természetes joguknak és szent kötelességüknek tekintik, hogy a szülőföldet saját biztonságos kezükbe vegyék. Az ország különböző helyein már felkelt a nép és kikiáltotta a Demokratikus Köztársaságot. A finn hadsereg katonáinak egy része már átállt a nép támogatta új kormány oldalára.

A Szovjetunió számára, amely soha nem fenyegette vagy háborgatta Finnországot, s amely mindig becsben tartotta függetlenségét, valamint két évtizeden keresztül tűrte Fehér-Finnország kalandor urainak aljas provokációit, most elkerülhetetlenné vált, hogy a vörös hadsereg erejével véget vessen ennek a biztonságát fenyegető veszélynek. Ez a cél teljességgel megfelel népünk életbevágó érdekeinek is. Éppen ezért a finn néptömegek hatalmas lelkesedéssel fogadják és köszöntik a hős, legyőzhetetlen vörös hadsereget, tudatában lévén annak, hogy az népünk barátjaként és felszabadítójaként érkezik Finnországba.

A finn népi kormány, abban a biztos meggyőződésében, hogy a Szovjetuniónak nincsen semmiféle országunk függetlensége ellen irányuló célja, teljességében jóváhagyja és támogatja a vörös hadsereg tevékenységét Finnország területén. A finn népi kormány ezt a Szovjetunió részéről a finn népnek nyújtott

felbecsülhetetlenül nagy segítségnek tekinti annak érdekében, hogy közös erőfeszítéssel, lehetőleg mielőbb sikerüljön felszámolni azt a roppant veszélyes háborús fészket, amelyet a háborús provokátorok bűnös kormánya Finnországban teremtett.
Ennek a feladatnak a lehető leggyorsabb teljesítése érdekében a finn népi kormány felkéri a Szovjetunió kormányát, hogy a vörös hadsereg ereje révén adjon meg minden elkerülhetetlenül szükséges segítséget a Finn Demokratikus Köztársaságnak.
A finn népi kormány, részt véve a közös harcban kéz a kézben a hősi vörös hadsereggel már létrehozta az első finn hadtestet, amely az elkövetkező harcok során feltölti sorait az önkéntesként csatlakozó forradalmi munkásokkal és parasztokkal, s amelynek rendeltetése, hogy a finn néphadsereg kemény magjává váljon. Az első finn hadtestnek abban a megtiszteltetésben lesz része, hogy a Finn Demokratikus Köztársaság zászlaját a fővárosba vigye és kitűzze az elnöki palota csúcsára, a dolgozók örömére és a nép ellenségeinek rémületére.
Országunk demokratikus köztársaság lesz, amely a nép érdekeit képviseli, eltérően a Cajanderek és Erkkok plutokrata köztársaságától, amely a kapitalisták és földbirtokosok érdekeit szolgálja. Ám országunk jellegénél fogva mégsem tanácshatalom, mivel a tanácsrendszert nem lehet létrehozni csupán kormányerővel, az egész nép és különösen a parasztság beleegyezése nélkül. Ennek megfelelően kormányunknak, a Finn Demokratikus Köztársaság népi kormányára, a dolgozók széles népfrontjára kell támaszkodnia. Jelenlegi összetételében a finn népi kormány ideiglenes kormánynak tekinti magát. Összetételét azonnal az ország fővárosa, Helsinki elérésekor újjá kell alakítani és teljessé tenni a dolgozók népfrontjában részi vevő különböző pártok és csoportok képviselőivel. A népi kormány végleges összetételét, felhatalmazását, rendszabályait általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján megválasztott országgyűlésnek kell megerősítenie.
A finn népi kormány elsőrangú feladatának tekinti a finn hóhérok kormányának megdöntését, a kormány fegyveres erőinek szétzúzását, a béke megkötését és Finnország függetlenségének és biztonságának megerősítését, a Szovjetunióval létesítendő szilárd baráti viszony kiépítése révén.
A finn népi kormány a Szovjetunió kormányához fordul és javasolja kölcsönös segélynyújtási szerződés megkötését Finnország és a Szovjetunió között és a finn nép sok évszázados vágyának valóraváltását: a karjalai nép egyesítését a finn néppel, egybeforrasztva őket egységes és független államba. A finn népi kormánynak megvan minden reménye arra, hogy a baráti kapcsolatok biztos irányvonala, amely a Szovjetunióval együtt valósítható meg, a Szovjetunió kormányának lehetőséget nyújtana e javaslat elfogadására.
A népi kormány kívánsága, hogy baráti kapcsolatokat tartson fenn minden más országgal is. Elismeri Finnország más országokkal fennálló gazdasági és pénzügyi kötelezettségeit, amennyiben ezek a kötelezettségek nincsenek ellentmondásban Finnország szuverenitásával és amennyiben valamelyik ezen országok közül nem vetemedik ellenséges cselekményekre a Finn Demokratikus Köztársaság és annak népi kormánya ellen.
Belpolitikájában a népi kormány a következő feladatokat állítja maga elé:
1. / A finn néphadsereg megteremtése.
2. / A legnagyobb magánbankok és legnagyobb ipari vállalatok állami felügyelet alá helyezése és támogató intézkedések a középnagyságú és kis vállalatok érdekében.
3. / Rendkívüli intézkedések életbeléptetése a munkanélküliség teljes felszámolására.
4. / A munkaidő 8 órára való korlátozása, két heti szabadság biztosítása a munkások számára, és a munkásság, valamint a fizetésből élők lakbérének csökkentése.
5. / A földbirtokosok tulajdonában lévő nagygazdaságok kisajátítása, a paraszti birtokok és tulajdonok érintetlenül hagyásával, továbbá a kisajátított földek szétosztása a földnélküli és a földhiányban lévő földművelők között.
6. / A parasztok felmentése az adóhátralékok kifizetése alól.
7. / Az állam sokoldalú segélyintézkedései a kisvagyonú földművelők gazdaságának fejlesztésére elsősorban újabb földek, legelők juttatásával és a lehetőségektől függően erdők kiosztásával házi szükségletekre, a földbirtokosoktól kisajátított erdőterületekből.
8. / Finnország államformájának, valamint kormány- és igazságügyi

intézményeinek mélyreható demokratizálása.
9. / Az állami művelődési költségvetési ráfordítások növelése és az oktatási intézmények újjászervezése, biztosítva a munkás és más vagyontalan gyerekek számára az iskolai képzés lehetőségeit, továbbá gondoskodva a népművelés, a tudomány, az irodalom és művészet sokoldalú haladó szellemű fejlesztéséről.
A nép előtt gyűlöletes Cajander és Erko plutokrata kormánya, amely minden lehetőt megtett, hogy romlásba döntse hazánkat, s amely a nép körében elveszített minden támogatást, mint kiderült, lemondott. Ennek a gyűlölt kormánynak a helyére Tanner kormányát állították, de Tanner a nép előtt ugyanolyan gyűlölt személy, mint Cajander. Tanner kormánya a legkisebb mértékben sem jobb, ha nem még rosszabb, mint Cajanderé. Népünk szemében ugyanolyan gyűlöletes, mint Cajander kormánya.
Űzzétek el ezeket a hóhérokat Finnországból minél távolabbra! Döntsétek meg e csődbejutott kormány egész bandáját!
Kelj fel, Finnország szenvedő dolgozó népe! Indulj bátran a harcba elnyomóid és a hóhérok rémuralma ellen!
Mozgósítsd minden honfitársad, akinek drága a szülőföld jövője! Kergessük el a sötét reakció bandáját!
Tegyük szabaddá az utat a nép jóléte, a kultúra felemelkedése, népünk sok évszázados nemzeti vágyainak teljesülése előtt!
Győzzön a finn munkások, parasztok és dolgozó értelmiség életérdeke és szívügye!
A szabad és független Finn Demokratikus Köztársaság zászlója alatt - előre, a győzelemig!
A finn népi kormány összetétele: Terijoki. 1939. december 1.

a népi kormány elnöke és Finnország külügyminisztere	Ottó Kuusinen
a népi kormány elnökhelyettese és pénzügyminisztere	Mauri Rosenberg
honvédelmi minisztere	Aksel Anttila
belügyminisztere	Tuure Lehen
mezőgazdasági minisztere	Armas Äikiaä
művelődési minisztere	Inkeri Lehtinen
a karjalai ügyek minisztere	Paavo Prokkonen"

A következő napon publikált közleményében a szovjet kormány jelentette, hogy a népi kormánynak a segélynyújtási egyezményre vonatkozó javaslatát jóváhagyták, és ezt Finnország és a Szovjetunió ugyanazon a napon aláírta. Egyidejűleg közlés történt arról, hogy Karjala népe most csatlakozik a finn testvérei által létrehozott közös nemzeti államához.
A „népi kormány" nyilatkozatát természetesen senki sem vette komolyan, ugyanúgy, mint azokat a röpcédulákat, melyeket a bombákkal együtt szórtak le a fővárosra, s amelyek a „éhségtől szenvedő finn népnek kenyeret" ígértek. Ezek semmi másra nem voltak alkalmasak, csak hogy nevetséget keltsenek.
Ez a propaganda valójában csak arra volt alkalmas, hogy tovább szilárdítsa belső frontunkat.
Érdemes felhívni a figyelmet arra a körülményre, hogy a szovjet kormány nyilatkozatában elismerte a kelet-karjalaiak nemzeti jogát az egyesülésre finn testvéreivel. A szovjet kormánynak ez a politikai sakkhúzása azt is megmutatta, hogy Moszkva egész Finnország elnyelését tervezte, ezért a megegyezés elvárásának utolsó reménye is elveszett. Most az egész finn nép megértette, hogy a menekülés egyetlen lehetősége az egy emberként való összefogás a harc folytatására, - ám ez az összefogás nem a terijoki bábkormány jegyében történt.
December elején a Finn Bank igazgatója, Risto Ryti kormányt alakított, amelyben a hazafias népfrontot kivéve minden párt képviselve volt. Az új kormányelnököt rövidesen rendkívül tehetséges és elfogulatlan államférfinak ismertem meg, aki az ország sorsát biztos kézzel irányította. Együttműködésünk jó volt.
Védelmi harcunk általánosságban tekintve kedvezőbb körülmények között kezdődött, mint vártuk. Húsz éven keresztül a vezérkarra nyomasztóan hatott a kérdés, hogyan tudnák gyenge reguláris csapataink háború kitörésekor védelmezni a Karjalai-földszoros kapuit 4 addig, amíg a mozgósított hadsereg főerői elfoglalják állásaikat.
4 A szerző kapuknak nevezi a Karjalai földszorosnak azokat a terepalakulatait, amelyek alkalmasak voltak a seregek vonulására. Az oroszok évszázadok óta ezek

kihasználásával támadták Finnországot. Különösen a Viipuri város alatt elterülő terep kínált ilyen lehetőségeket (A fordító jegyzete)

Ez a félelem elsősorban abból eredt, hogy az oroszok Pétervár közelsége miatt meglepetésszerűen jelentős erőket összpontosíthattak határunkra, ezenkívül előrelátható volt, hogy légierejük erősen zavarhatja a mozgósítást és a csapatfelvonulásokat.

Most azonban a kiindulási helyzet egészen más volt - érzésem szerint állíthatom hogy az első menetet mi nyertük meg. Mind a reguláris hadsereget, mind a mozgósított haderőt idejében és a lehető legteljesebb rendben saját frontszakaszára tudtuk vezényelni. 4-6 héten át sikerült kiegészíteni a csapatok kiképzését, megismertetni velük a terepet, folytatni az állások megerősítését; előkészíteni a romboló munkát, továbbá telepíteni az aknamezőket. Felbecsülhetetlenül fontos volt, hogy az egységek összetartozásának tudata egészen másképp teremtődjék meg, mint az a sürgős mozgósításban lévő és hirtelen harcba vetett csapatok esetében történik. Ezek a körülmények alkalmasak voltak arra, hogy nyugalmat és bizakodást keltsenek a közelgő megpróbáltatásokkal szemben. Ezenkívül közeledett a tél, s azzal számoltunk, hogy a hó és a fagy megfelelő fölényt biztosít, ugyanakkor a napok rövidsége kiegyenlíti a légierők aránytalanságát.

Ezen kedvező tényezők mellett volt egy sor olyan is, amelyek következtében ellenfelünkkel szemben elkerülhetetlenül gyengébbek voltunk. Különösen szembeötlő volt az aránytalanság a létszámban. Olyan lehetőségek, hogy csapatainkat kiképzett tartalékosokkal töltsük fel, meglehetősen korlátozottak voltak. Anyagi hadikészültségünk, mint már szó esett róla, teljesen elégtelen volt, a páncélelhárítás gyakorlatilag nem létezett, nehéz- és légvédelmi tüzérségünk mindössze néhány ütegből állt. Lőszer-, üzemanyag- és kenőolaj-tartalékaink jelentéktelensége kitűnik az alábbi táblázatból, amely érzékelteti, milyen hosszú időre lehet számolni velük a hadviselés folyamán:

Puska, golyószóró és gépfegyver töltény	2 1/2 hónapig
81 mm-es aknavető lőszer	22 napig
76 mm-es tábori ágyú lőszer	21 napig
122 mm-es tábori tarack lőszer	24 napig
Nehéztüzérségi lőszer	19 napig
Üzemanyag és kenőolaj	2 napig
Repülőgép benzin	1 napig

A légierők felszereltsége nem érte el az előírtak felét sem, tartalékgépekkel sem rendelkeztünk. A hírközlő eszközök hiánya 45-100%-os volt, és az, ami volt, javarészt elavult! Az utász felszereléseink hiányosak voltak és a békeidőben meglévő 1500 tonna szögesdrót készletet teljességében felhasználtuk októberben és novemberben. A harckocsiaknák hiánya égbekiáltó volt.

A ruházatban és szerelésben a hiány átlagban 80%-os volt, ami miatt a mozgósított hadsereg a gyülekezőhelyekre érkeztekor nagyrészt civil ruhában jeleni meg, a sátrak száma pedig csak a szükségletek töredékét fedezte. Majdnem ugyanolyan rossz volt az ellátottság az egészségügyi felszerelésekben, de a hiányokat fel tudtuk tölteni az országban meglévő készletekből. A Finn Vöröskereszt rendelkezésre bocsátott 10 korszerűen felszerelt tábori kórházat és nagy mennyiségű kelléket.

Gyenge és hiányos volt az az ipari szervezet is, amely felelősséggel tartozott a hadianyagok pótlásáért. Már 1931-ben a Védelmi Tanács indítványozta az Állami Tölténygyár termelésének jelentős növelését, de a kezdeményezett gyártási kapacitás havi 20 millió töltényre történő felfejlesztését nem sikerült teljesíteni a háború kitörése előtt. Az Állami Lőporgyár bővítése sem fejeződött be. Ugyanilyen helyzetben volt az Állami Fegyvergyár termelésének újjászervezése: csupán a békekötés után sikerült ott elkészíteni azt a kitűnő félautomata 20 mm-es páncéltörő puskát, amely pótolhatatlan értéket képviselt volna a Téli Háború idején. Az Állami Ágyúgyár helyzete kissé kedvezőbb volt. Azt követően, hogy a gyárat Jyväskyläbe telepítették, ahol részben bombabiztos sziklafedezékben helyezték el, a háború idején sikerült bizonyos mértékig kielégítenie a 37 mm-es páncéltörő ágyuk iránt mutatkozó igényt. A magánkézben lévő ipar is segített részben a legégetőbb hiányok pótlásában. Tehát improvizált és gyenge hadiipari szervezet állt rendelkezésünkre, és minden erőfeszítésünk ellenére hadianyag készletünk nem fedezte még a nélkülözhetetlen szükségleteinket sem.

Az erők aránytalansága még világosabban kitűnt, ha összehasonlítottuk a finn és az orosz hadosztályok nagyságát és tűzerejét. A finn hadosztály 14.200 főből állt, az orosz pedig 17.500-ból. Az utóbbihoz tartozott két tüzérezred (a finnhez csak egy), egy páncéltörő üteg (finn egyáltalán nem volt), 40-50 kocsiból álló harckocsi zászlóalj (finn egyáltalán nem volt) és egy légelhárító század (finn nem volt). A hadosztályok tűzereje kitűnik az alábbi összehasonlító táblázatból:

Fegyverek	finn	orosz
Puskák	11.000	14.000
Géppisztoly	250	—
Könnyű golyószóró	250	419
Géppuska (7,62 mm-es)	116	200
Géppuska (12,7 mm-es)	—	6
Légvédelmi géppuska(négycsövű)	—	32
Puskagránátvető	—	261
Aknavető (81-82 mm-es)	18	18
Aknavető (120 mm-es)	—	12
Ágyúk (37-45 mm-es)	18 (5)	48
Ágyúk (75-90 mm-es)	24	38
Ágyúk (105-152 mm-es)	12	40
Harckocsik	—	40-50

5 Ezek a páncéltörő ágyúk a háború kitörésekor főleg papíron léteztek (a szerző jegyzete)

Automata- és aknavető fegyverzetével az orosz hadosztály ezek szerint átlagosan kétszer, tüzérségével pedig háromszor erősebb volt, mint a finn, de ha figyelembe vesszük, hogy az oroszok a hadosztályok nagyobb számán kívül egy sor harckocsiegységgel, meglehetős, a főparancsnokságnak alárendelt tüzérségi tartalékkal, mindehhez korlátlan mennyiségű lőszerrel, valamint légi uralommal rendelkeztek, az aránytalanság még világosabban szembetűnik.
A területünkön épített erődítések sem minősíthetők olyan jellegűnek, hogy azok említésre méltó mértékben kiegyensúlyozták volna az erőviszonyokat. Felépítésükben szerfelett szerények voltak, és néhány kivételtől eltekintve csak a Földszoroson épültek meg. A kb. 140 km-es távolságban húzódó védelmi vonal összesen 66 egymástól távol eső betonbunkerból állt, amely közül a húszas évek elején elkészült 44 már elavult, s részben felépítése és elhelyezése folytán használhatatlanná vált. A többi újonnan épült, de túlságosan gyenge volt ahhoz, hogy kivédje a nehéztüzérség tüzét. A sebtében elhelyezett szögesdrót- és harckocsi-akadályok nem sokat értek. Hiányzott az idő, hogy az állásokat mélyre ássuk, s az elővonal többnyire a fő védelmi vonallal volt azonos. Az erődítmények, amelyekről érdemes szót ejteni, azok a partmenti ütegállások voltak, amelyek a Finn-öböl és a Ladoga-tó felől védelmezték a fő védelmi vonal szárnyait.
Az anyagi felkészültség hiányosságai és a kiképzett tartalékosok elégtelensége miatt lehetetlenné váltak a tervek, hogy 15 hadosztályt állítsunk föl, fegyverbe szólítva az ország egész férfilakosságát, beleszámítva a népfelkelők három korosztályát is. Ennek megfelelően kezdetben nem tudtunk nyolcnál több teljes hadosztályt felállítani. Október végén, amikor a Földszoroson lévő reguláris alakulatok nagy részét (az I. és 2. dandárt) egy hadosztályba vontuk össze, a hadosztályok száma kilencre emelkedett. A háború kitörésekor a hadsereg csoportosítása a következő volt:
A Földszoros-hadsereg, amelybe 6 hadosztály tartozott, megosztva a II. és III. hadtestre.
A főparancsnoki tartalék (a 6. hadosztály) Simola-Kaipiainen-Luumäki területén, ahol erődítési munkákat végzett és készen állt, hogy elhárítsa az ellenség partraszállását Viipuri és Kotka között.
A IV. hadtest (2 hadosztály) kb. 100 km hosszú fronton a Ladoga-tótól északra.
A további, kb. 1000 km hosszú fronton a Jeges-tengerig csak különböző századok és zászlóaljak helyezkedtek el. Ezek képezték a gerincét azoknak a hadműveleti csoportoknak, amelyeket fokozatosan hoztak létre, főleg a kiegészítő központokban összegyűlt tartalékcsapatokból.
Észak-Pohjanmaa katonai körzetében tartózkodott a tizedik hadosztály törzse, két tűrhetően felfegyverzett gyalogosezred (a 25. és 27. gyalogos-ezred). Ők is a főparancsnok tartalékához tartoztak.

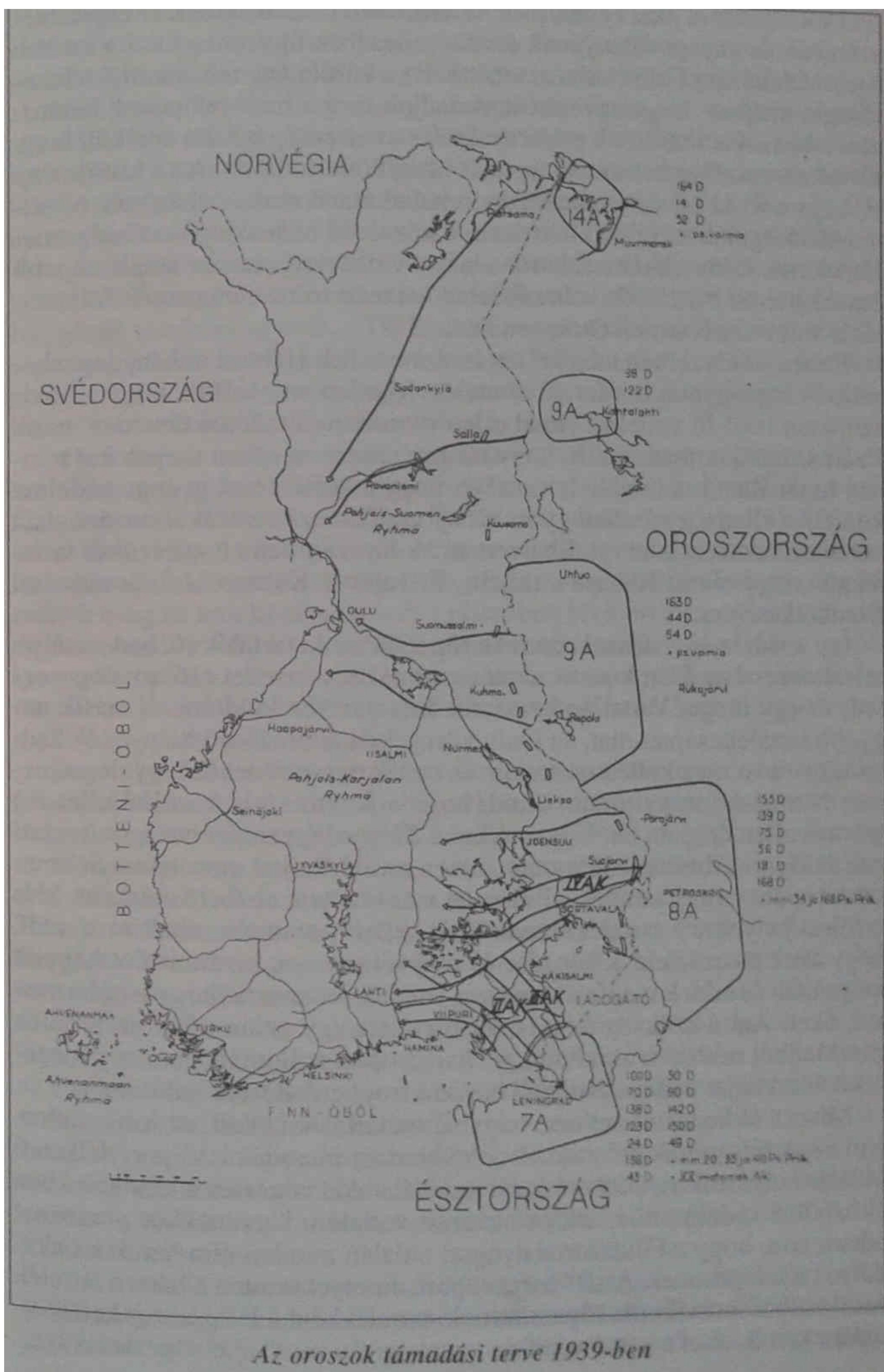
A mozgósított sereg feltöltése és az új egységek felállítása a tartalékosokból és népfölkelőkből három kiegészítő hadosztály feladatát képezte, amelyek törzsét Rühimäkiben, Ouluban és Pieksenmäkiban helyezték el. -A kiegészítő hadosztályok feladatukat csak részben teljesíthettek, fegyverek hiánya miatt.
A főhadiszállás Mikkelibe került, ahol a szabadságharc főhadiszállása is volt 1918-ban, a harcok utolsó időszakában.
Az események menetének ismertetését a háborúról, amely 1939. november 30-án kezdődött az ország elleni orosz támadással, és amelynek neve a finn krónikákban: Téli Háború, a leendő fő-hadszíntéren a Karjalai-földszoroson a sok évszázados felvonulási kapuknál kialakult helyzet és az ottani előcsatározások ismertetésével kell indítani
Ott az Österman altábornagy parancsnoksága alatt álló Földszoros-hadsereg feladata az volt, hogy megakadályozza az ellenség betörését az országba. A hadsereghez 6 hadosztály tartozott, amelyek a Finn-öböl hosszában a Kuolemanjärvi és Muolaanjärvi-tavon át a Vuoksi-folyóig és tovább annak partján, valamint a Suvanto- és Taipale-folyón a Ladoga-tóig terjedő fő védelmi vonal mellett helyezkedtek el. A Finn-öböl és a Vuoksi közötti 70 kilométer hosszú frontot a II. hadtest 4 hadosztálya védelmezte, Öhquist altábornagy parancsnoksága alatt. A hadosztályok frontszakaszai 10-25 kilométer szélességben húzódtak. A Földszoros keleti részét a fentebb említett 56 km hosszú, összefüggő folyami vonalon a III. hadtest 2. hadosztálya védte, parancsnokuk Heinrichs vezérőrnagy volt.
A fő védelmi vonal és a határ között 20-25 kilométer mély övezet húzódott, amelyben a reguláris csapatoknak még a békeidőben kidolgozott tervek szerinti mértékben halogató harcokat kellett vívniuk, amíg a tartalékos haderő feltölti a fő védelmi vonalat. Ezúttal a mozgósított haderő felvonultatása megtörtént már az ellenségeskedések kezdete előtt, de ez egyáltalán nem jelentette azt, hogy a határövezetet aktív védelem nélkül engedtük át. A reguláris haderő fő részének (1. és 2. dandár) összevonása egy új, a hadseregparancsnoknak közvetlenül alárendelt hadosztályba nem jelentette azt, hogy ezután a reguláris csapatok passzívvá válnak. Még november 3-án Österman altábornagynak felhívtam a figyelmét: az erők csoportosítását úgy kell végrehajtani, hogy lehetővé váljon a határövezet hatékony védelme. Ezt megismételtem november 11-i parancsomban, amelyben újra figyelmeztettem őt, mennyire fontos a határ és a fő védelmi vonal között megépített állások védelmezése, megfelelő nagyságú erőkkel.
Csapataink alaposan ismerték a határövezetet, és kiképzésük az aktív halogató harcokra a Földszoroson szinte dogmának számított. Feltételeztem tehát, hogy ezek a csapatok ebben az első és talán utolsó mozgóháborús szakaszban kemény csapást mérhetnek az ellenségre, amely - mint azt okkal gyaníthattuk, az erdei terepet nem ismerte. Ez növelte volna a harci szellemet, amely kétségtelenül nehéz próbának volt alávetve a védelmi harcokban. A Földszoros terepe a halogató harcok számára a lehető legjobban megfelelt. A hosszú, keskeny és egyelőre jégmentes tavak és mocsarak szorosokat képeztek, ezeken keresztül kellett a támadó csapatoknak előnyomulniuk és ezeken a helyeken oldalról csapást mérhettünk rájuk. A fő védelmi vonal elhelyezkedése növelte az ilyen taktika lehetőségeit, de ennek természetesen az volt a feltétele, hogy az előcsatározásokban elég nagy erőket vessünk be, szoros együttműködésben a fő védelmi vonal hadosztályaival.
Világos utasításaim ellenére túl gyenge erőkkel kezdtek a harcokba, ami lehetetlenné tette a tartós halogatást. Így veszendőbe ment a kiváló alkalom, hogy a támadóra még érzékenyebb csapásokat mérjünk. Ez annál inkább sajnálatos volt, mivel az ellenség a várakozásoknak megfelelően tömör alakzataival kerülte az erdőket, amelyeket sok helyen elaknásítottunk. A hadoszlopok harckocsik védelme alatt nyomultak előre az általunk tönkretett útjainkon, és gyakran összetorlódtak. Ilyen módon kitűnő célpontként szolgáltak mind a gyalogsági, mind a tüzérségi rajtaütésekhez, de nekünk nem volt elegendő erőnk, hogy eredményesen kihasználjuk a helyzetet.
Ráadásul ritka volt az a finn katona, aki működés közben látott volna harckocsit, ezek pedig csoportostul özönlöttek. Ez morális megrendülést okozott. Mindemellett ezen gyorsan túljutottunk, amire bizonyos mértékig hatott az, hogy az élvonalban lévő zászlóaljak az utolsó pillanatban Bofors-mintájú 37 mm-es ágyúkat kaptak. Ezekből a hadseregben egészében mintegy száz darab került használatba, felét Svédországból szereztük be, fele pedig a hazai ipar terméke volt.

Számos gyengeségtől eltekintve a mieink sok eredményes ellencsapást hajtottak végre, és az ellenség csak lassan tudott előnyomulni. December 2-án érte el a Vammelsuu-Kivennava-Rautu-Taipale irányában húzódó első védelmi vonalat, amely 10-16 km távolságra esett a határtól. Ott, ahol az ellenségnek sikerült áttörnie, azon a helyen visszavetették és estére az egész vonal ismét finn kézen volt. A kezdeti harcok irányításában jelentkező passzivitás arra kényszerített, hogy beavatkozzam parancsommal, amelynek megfelelően az Uudenkirkko és Kivennava vonalában a halogató harcokat vívó mindkét csapatot egy ezreddel meg kellett erősíteni.
Ebben a helyzetben sajnálatos esemény történt, amelyet sohasem sikerült teljességében tisztázni. December 2-án késő este az Imatrában tartózkodó hadsereg olyan jelentést kapott, hogy az ellenség partra szállt Puumalában a védelemben lévő csapatok jobb szárnya mögött, és hogy a középső frontszakaszon áttörés történ Sormula faluig, amely a fő védelmi vonal előtt feküdt. Ha a dolog valóban így állt, ez a védelem előterének kettévágását jelentette volna. A jelentés következménye az lett, hogy a reguláris csapatok mindkét szárnya parancsot kapott a visszavonulásra, a parti frontszakasz egységei Uudenkirkko állásait foglalták el, a balszárny részben Suvanton keresztül, részben Nyugat felé a II. hadtest állásai mellett került hátrább. Ám a riasztás hamisnak bizonyult: a középső szektort nem törtek át és semmiféle partraszállás nem történt.
A döntést a szárnyak visszavonultatásáról olyan gyorsan teljesítették, hogy az átengedett terület visszahódítására kiadott parancsomat már nem lehetett teljesíteni, így az ellenség említésreméltó erőfeszítések nélkül rendkívül értékes területet kerített birtokába. Elégedetlenségem a módszerrel, ahogy az előcsatározások vezetése folyt, arra késztetett, hogy útban Helsinkiből a főhadiszállás felé személyesen betérjek az Imatrában levő törzsparancsnokságra és ismételten nyomatékot adjak annak, mennyire fontosnak tartom a fokozott aktivitást a fő védelmi vonal előtt.
Az ellenség csoportosítását ebben az időben sikerült megállapítani: az első vonalban 7 hadosztály és 6 harckocsidandár helyezkedett el, a kb. 13.000 főt kitevő reguláris csapataink ezek szerint kb. 140.000 emberből és ezernyi páncélosból álló erőt tartóztattak fel. Különben mindenütt az ellenség harckocsijai döntötték el a csatát, mivel velük szemben rosszul voltunk felszerelve. A páncéltörő ágyúk hatékonyak voltak, de túlságosan nehezeknek és vesződségesen használhatónak bizonyultak mozgó háborúban.
Megvitattuk, hogyan könnyíthetnének a helyzeten, és olyan elképzelés született, hogy hozzunk létre különleges kézigránát-kötegekkel és aknákkal felszerelt páncélelhárító osztagokat. Parancsot adtam, hogy minden században, zászlóaljban, ezredben és hadosztályban hozzanak létre ilyen osztagokat, és rövidesen ezeket még egy egyszerű, de hatékony fegyverrel láttuk el - a gyújtópalackokkal. 6
6 A palack káliumklorát (60%) kőszénkátrány (32%) és ekrazit (8%)keveréket tartalmazott, és gyújtása egy kénsavval töltött, a palack nyílásához erősített kapszula segítségével történt. (a szerző jegyzete)

A harckocsik ellen folytatott közelharc a Téli Háború legnagyobb hőstettei közé tartozott, mivel a harckocsi megközelítése mindössze egy gyújtópalackkal vagy kézigránátköteggel a kézben egyszerre követelt ügyességet és bátorságot.
Még a páncélelhárító osztagok létrehozása előtt csapataink december 5-éig - elsősorban páncéltörő ágyúk és tábori ágyúk tüzével - részben megsemmisítettek, részben működésképtelenné tettek 80 harckocsit, ezenfelül jó néhány közülük aknára futott. A hadifoglyok kihallgatásakor kiderült, hogy a terepen szétszórtan sok harckocsi feneklett meg, és a politikai tisztek azt bizonygatták, hogy azok finn harckocsik.
A halogató harcok végső szakaszára a finnek növekvő aktivitása nyomta rá bélyegét. A gerilla vállalkozások igazán elszaporodtak, és a mieinknek különösen éjszakánként sikerült veszteségeket okozniuk a tábortűz mellett tanyázó oroszok körében. December 5-én és 6-án szívós és heves harcok robbantak ki, amelyekben kivették részüket a fő védelmi vonal némely egységei is. Így az első lépcsőben kitűzött feladatot teljesítettük, és a halogató harcok csapatai teljesen harcképesen vonulhattak vissza a fő védelmi vonal mögé. Az ellenség veszteségei jelentősek voltak és a mi emberveszteségünkkel összehasonlítva teljesen aránytalanok. Minden egységünk minőségileg fölényben volt az ellenféllel szemben, és ez bizakodást keltett.

Eltekintve a reguláris sereg számos gyengeségétől, az ellenségnek majdnem egy hétre volt szüksége, hogy ezen a rövid úton a fő védőállásainkra felzárkózhasson.
Egy orosz parancs, amely a háború első napján jutott kezünkbe, arra vallott, hogy a támadó egész Finnország meghódítására nagyjából egy héttel számolt. Csapataikat egyebek között figyelmeztették, nehogy átlépjék a svéd határt. Az első hét harcai kétségtelenül ráébresztették az orosz vezetőket, hogy tévedtek, és hogy szó sem lehet olyan villámháborúról, mint a németek lengyelországi hadjárata. A finnek fölötti gyors győzelembe, a saját túlerőbe és a technika biztonságába vetett remény meghiúsult, és az oroszoknak rá kellett döbbenniük, hogy kemény harcok állnak előttük.
Mindemellett az ellenség számára az időjárás taktikai előnyt szolgáltatott. Beálltak a fagyok, hó azonban alig esett. A tavak és a folyók befagyófélben voltak és rövidesen alkalmassá válhattak, hogy minden harci eszközt elbírjanak. Különösen a Karjalai-földszoros vált előnyös tereppé a nagylétszámú csoportok és gépesített egységek számára. Az utak talaja megszilárdult és alkalmas lett új utak töréséhez. Sajnos a hótakaró mindvégig túlságosan vékony maradt ahhoz, hogy az ellenség mozgását akadályozhatta volna. Az egyetlen előny, amelyet az évszak a védőknek nyújtott az az volt, hogy a téli nappalok rövidsége korlátozta az ellenséges légierő tevékenységét. Nemsokára rendkívülien erős fagyok állak be, amelyek mind a támadókat, mind a védőket kemény megpróbáltatásoknak vetették alá. Olyan hideg telet kellett átszenvedniük, hogy ennél alacsonyabb középhőmérsékletet csak kétszer mértek 1828 óta. Mivel a kiürített határterület minden épületét fölégettük, az orosz csapatok elszállásolása nagy nehézségeket okozott, a fagy fagyássérülésekkel és a harci készség csökkenésével járt.
Eltekintve a háború első hetének negatív tapasztalataitól, a kedvezőek túlsúlyban voltak, és bizakodóbban várhattuk a háború fő hadszínterén bekövetkező fejleményeket. Ott a mozgósított hadsereg kereken kétharmad része védte a vonalat, amelynek állapota nem volt kifogástalan, mindemellett a védelem gerincét képezte.
A Földszoroson tehát a helyzet bizonyos mértékig stabilizálódott, de a Ladoga-Jeges-tenger front ugyanakkor komoly aggodalomra adott okot. Az ott elhelyezett gyenge egységeink arra kényszerültek, hogy visszahúzódjanak a túlerő elől. Az ellenség harckocsikkal támogatott előnyomulása váratlanul gyorsnak bizonyult, a harckocsik hirtelen felbukkanása bénítóan hatott csapatainkra, amelyek közül csak nagyon keveset sikerült felszerelni páncéltörő fegyverekkel. A Ladoga-tótól északra az oroszok Salmi és Uomaa elfoglalása után Kitelä irányában törtek előre két hadoszlopban, ugyanakkor további hadoszlopok voltak előnyomulóban részben Suojärvin keresztül Loimola felé a vasútvonal és a vele egyirányú országút mentén, részben Äglájärvin keresztül Tolvajärvi és Kuolismaan keresztül Ilomantsi felé. Peilisjärvitól északkeletre is - ahol az ellenség Lieksa és Kuhmo irányából a Joensuu-Kontiomäki vasútvonalat fenyegette-, a helyzet aggasztó volt. Északabbra az ellenség megközelítette Soumussalmit, Sallát elveszítettük és a Jeges-tengeren csapatok szálltak partra, amelyek Petsamótól kétségkívül déli irányban kezdtek előnyomulásba.
Az a kép, amelyet hírszerzésünk az ellenség erőiről és csoportosításáról szolgáltatott, felülmúlta legrosszabb várakozásainkat. Az oroszok fő támadó csoportosításába, a Földszoroson működő 7. hadseregbe, 12-14 hadosztály tartozott, amelyek közül egyelőre hét kapcsolódott be a harcokba, egy teljes létszámú harckocsi hadtest, számos harckocsi dandár - összességében 1000 harckocsi - valamint egy sor nehéztüzérségi ezred. A hadsereg feladata az volt, hogy meghódítsa Viipurit és folytassa előnyomulását nyugat felé.
A Ladogától északra Aunus-Porajärvi területén a 8. hadsereg folytatott hadműveletet, 7 hadosztályból, egy harckocsidandárból és nehéztüzérségből stb. állt. A feladata az volt, hogy a Földszorost védő hadsereg hátába kerüljön.
A Repola-Uhtua-Kantalahti területen a 9. hadsereg tevékenykedett, feladatként azt kapta, hogy nyomuljon előre a Botteni-öbölig és vágja el az összeköttetést Svédországgal.
Végül a Jeges-tenger partján a néhány hadosztálynyi erőt képviselő 14. hadsereg folytatott hadműveleteket.
Kilenc hadosztályunkkal szemben ezek szerint összességében 26-28 hadosztály vonult fel, jelentős számú különleges rendeltetésű egység, egybevetve félmillió ember. Az ellenséges légierő becsülhetően kb. 800 gépből állt.
Ezekkel a rideg tényekkel szemben nem tehettünk egyebet, csak megállapíthattuk,

hogy becslésünk azokról az erőkről, amelyeket az ellenség mind a Földszorosra, mind a Ladoga és a Jeges-tenger közötti úttalan hadszíntérre vonultatott fel, meglehetősen optimista volt. Többek közt feltételeztük, hogy a közlekedési nehézségek miatt a Ladoga-Karjalát legfeljebb három hadosztállyal védhetjük.
1939-ben az ősz folyamán az oroszok hathatósan kiegészítették az úthálózatot és folytatták a vasútvonal építését Petroskoitól Suojärvi felé. Jelentős készleteket halmoztak fel a határ mögött. Ezek után az ellenség meglepett bennünket azzal, hogy nyomban a háború kezdeti szakaszában erre a frontszakaszra összességében hét hadosztályt tudott felvonultatni, és a háború folyamán ez a szám tízre növekedett. Ugyanakkor rövidesen az is kiderült, hogy az oroszok is rosszul számoltak, mert eltekintve minden előkészülettől és segédeszköztől, az itteni hatalmas erőknek az utánpótlása, amelyek ezen a hosszú, vadonban húzódó fronton működtek, nagy nehézségekbe ütközött.
Bár a helyzet fenyegetőnek tűnt, itt is megvoltak az aktív védekezés lehetőségei. Az ellenség menetoszlopokban nyomult előre, amelyeknek egyelőre nem volt lehetősége az együttműködésre, mivel több mérföldnyi vadon választotta el őket egymástól.

Az oroszok támadási terve 1939-ben

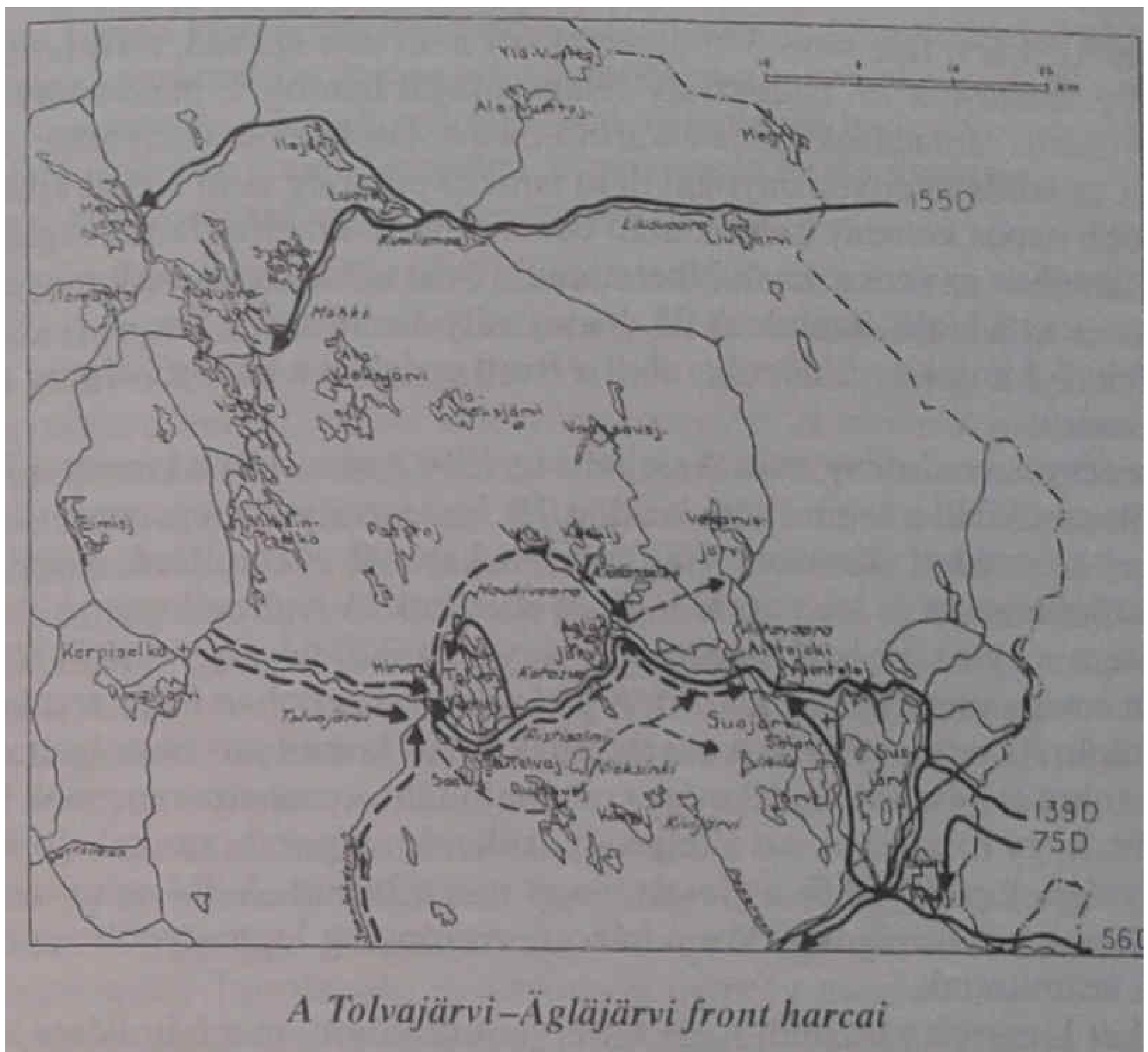
Az oroszok támadási terve 1939-ben

Az erdős terep akadályozta az ellenséget számbeli és anyagi fölényének érvényesítésében úgy, ahogy ezt a szerteágazó úthálózatú Földszoroson tehette. Ez a körülmény nekünk olyan lehetőséget nyújtott hogy egyenként támadjuk meg a hadoszlopokat, határozott csapásokat intézzünk a szárnyakra és az ellenség hátába anélkül, hogy túlzottan veszélyeztettük volna saját összeköttetésünket. Az a körülmény is hogy a tél az északi frontokon előrehaladottabb szakaszában volt, növelte lehetőségeinket. Szét kellett verni a közeledő hadoszlopokat, még mielőtt elértek volna a határterületről a lakott vidékekre, ahol az úthálózat jobb összeköttetést biztosított volna és lehetővé telte volna a menetelés folytatását a Sortavala-Nurmes-Oulu vonalán.

Ebben a helyzetben meg kellett hozzam a Téli Háború néhány legnehezebb és legnagyobb horderejű döntését. Minden arra vallott, hogy a Földszoroson lévő fő védelmi vonal ellen rövidesen általános támadás indul. Ezért szándékomban az állt, hogy megerősítsem az ottani csapatokat minden használható tartalékkal, remélve, hogy a keleti front gyenge védelme kitart. Az ellenség váratlan gyors előnyomulása ezen a szakaszon azonban keresztülhúzta ezt a tervet. Ehelyett arra kényszerültem, hogy szűkös tartalékaim nagy részét Keletre küldjem. Tolvajärvi, Kuhmo és Soumussalmi frontszakaszaira.

Így apadt le egyharmad résszel a főparancsnoki tartalék (6. hadosztály), mivel december 5-én kiadott parancsommal egy ezredet (16. gyalogosezred) és egy üteget Vartsilán keresztül Tolvajärvibe küldtem. A másik nagyobb tartalékcsapatomat, az Oulu környékén állomásozó hiányos 9. hadosztályt most meg kellett osztanom és ennek egy ezredét (25. gyalogos ezred) Nurmesbe irányítottam azzal, hogy a Kuhmo felé közelítő ellenség szárnya ellen dobjam be. Ugyanakkor a 27. gyalogezredet bevagoníroztattam és Hyrynsalmiba szállíttattam, innen tovább kellett menetelnie Soumusalmiba, ahová egy tartalék zászlóaljat már küldtem első erősítésként. Más kritikus helyekre a tartalékcsapatokból kellett juttatnom, eltekintve attól, hogy azok összetétele, kiképzése és fegyverzete sok kívánnivalót hagyott maga után és ennek megfelelően nem volt alkalmas arra, hogy harcba vessük őket. Ám a szükség nem ismer törvényt. Így aztán a három tartalék zászlóaljból sebtében alakított „A" harccsoportot Ilomantsiba, egy kiegészítő zászlóaljat pedig a Sallánál húzódó front erősítésére küldtem.
Mivel a fő hadszínteret nem hagyhattuk tartalék nélkül, ez volt minden, ami a keleti frontnak juthatott. A 6. hadosztály maradékát Viipuri délkeleti oldalán helyeztük el, ahol erődítési munkálatokat végeztek a későbbiekben „Közbülső védelmi állásnak" elnevezett vonalon. Ugyanakkor parancsot adtam arra, hogy a Földszoros nyugati oldalán minden útra harckocsiakadályokat telepítsenek. A „B" harccsoport, amelyet szintén a három tartalékzászlóaljból formáltunk, főparancsnoki tartalékként a Földszoros keleti oldalára került, ahol a hátsó védelmi vonal építési munkáját végezte.
A legkritikusabb helyzet továbbra is a Ladoga északi felén alakult ki, ahol a IV. hadtest egész frontja meghátrált. Összhangban hadműveleti terveinkkel, amelyeket békeidőben számos hadgyakorlat alapján készítettünk el, az volt az elképzelésünk, hogy a Leppäsyrjä-Loimola vasútvonal felől ellentámadást indítsunk a parti szakaszon előnyomuló ellenség oldalába. Ezért nem okozott komoly fejfájást az, hogy az orosz hadoszlopok Kitelä felé közeledtek, ehelyett azonban gondot jelentett, hogy ha az ellenség előnyomulását a Suojärvi vasút vonal mentén és Suojärvitől északabbra, a Tolvajärvi és Ilomantsiba vezető utakon nem sikerül feltartóztatni, veszélyeztetheti az egész tervezett ellentámadásunkat. Nyilvánvaló volt, hogy Hagglund vezérőrnagynak, a IV. hadtest parancsnokának nem volt lehetősége, hogy kézben tartsa a hosszú fronton keletkező valamennyi kritikus pontot. Ezért elhatároztam, hogy az északibb, a Tolvajärvi-Ilomantsi szakaszt új arcvonalszakasz-parancsnok alá rendelem.
Mivel ezen a szakaszon csapataink aránytalanul nagy túlerővel álltak szemben, meg kellett találni a megfelelő embert, aki fel tudja vállalni a kritikus helyzetet. Választásom Paavo Talvela ezredesre esett, aki a Hadfelszerelési Tanácsban tevékenykedett. Már a szabadságharc idején rettenthetetlen, erős akaratú vezetőnek tartottam, akiben megvolt a szükséges adag kíméletlenség is, ami kívánatos volt a túlerőben lévő oroszok elleni támadás végrehajtásához. Mielőtt a főhadiszállásra utaztam, Talvela ezredes személyesen kért tőlem

parancsnoki beosztást a fronton, és ekkor, a háború első napjaiban Karjalában bekövetkezett kudarcokról beszélgetve, figyelemreméltó szempontokról tett említést.
December 5-én a főhadiszállásra hívattam és a következő nap reggelén feladatul kapta, hogy a közvetlenül nekem alárendelt seregtest parancsnokaként csapást mérjen a Korpiselkä és Ilomantsi felé előnyomuló ellenségre. Hangsúlyozom, hogy bár nagy tétek forogtak kockán, nem számolhatott más erősítésekre, kivéve azokat, amelyek már útban voltak, azaz a Tolvajärvi frontszakaszon a 16. gyalogosezredre és egy ütegre, valamint az Ilomantsi frontszakaszon a sebtében létrehozott „A" harccsoportra - három, nagyrészt síléceket nélkülöző gyenge zászlóaljra. Mindkét irányban az ellenség hadosztállyal rendelkezett. Az ott küzdő zászlóaljaink -Tolvajärvinél három és Uomantsinál egy - kimerültek, a IV. hadtest parancsnoka az elsőnek említett frontszakaszra egy önálló zászlóaljat vezényelt tartalékaiból. Ezekkel az erőkkel kellett Talvela ezredesnek magához ragadnia a kezdeményezést és támadásba lendülnie. Csapataink valóban gyengék voltak, mint említettem, azonban a 16. gyalogosezred parancsnoka, Pajari alezredes kitűnő tisztnek számított, akiben megvolt a támadó szellem és hozzá a taktikus szeme.
A következő napon rossz hírek érkeztek mindegyik frontról. December 6~án az ellenség a Földszoroson megkezdte várt támadását a Taipale frontszakaszon, amely gyakorlatilag nem rendelkezett tartalékokkal. Soumusalmi irányában két ellenséges hadoszlopnak sikerült egyesülnie a templomosfaluban, a vidék úthálózatának csomópontjában. Ladoga vidékén is sikerült az ellenség két legdélibb hadoszlopának egyesülnie Koirinojához közel. Rendkívül aggasztó volt a helyzet Suojärvi-Loimola vonalán, ahol a Piitsoinojánál húzódó állásainkat december 7-én feladtuk és nagy erőfeszítések árán új védelmet alakítottunk ki Koláánál. Itt az ellenség előnyomulását feltétlenül meg kellett állítanunk, mert ha Kolaa elesik, tervezett bekerítő hadmozdulatunk lehetetlenné vált volna. Tolvajärviből is nyugtalanító jelentések érkeztek. Az ellenség, amelyről megállapítottuk, hogy a 139. hadosztályhoz tartozik, december 8-án elfoglalta annak négy kilométer hosszú dombvonulatát. Tolvajärvi legszebb természeti pontját. A Pajari alezredes parancsnoksága alatt álló első zászlóaljai visszavetették Tolvajärvi nyugati partjára, ahol üggyel-bajjal tartotta magát.
Az első aktív ellenintézkedés december 9-én virradó éjszaka történt, amikor Pajari alezredes a vállalkozást végrehajtó csoportját saját maga vezette mélyen az ellenség hátába és jelentős veszteségeket okozott az oroszoknak. Két viszonylag csendes nap következett, amikor Talvela csapata kipihenhette magát. Rövidesen azonban kiderült, hogy az ellenség a tó északi oldalán bekerítő hadmozdulatokba kezdett, amit felderítőink nem vettek észre. December 11-ére virradó éjszaka ugyanis az ellenség zászlóalja az erdőkön keresztül behatolt a csapat egyetlen utánpótlási útvonalára, ahol megtámadta a szállítóoszlopot. Pajari alezredes, aki véletlenül hajtott el ezen az útvonalon, a mögöttes területen sebtében egy osztagot állított össze, amellyel bátran rátámadt az ellenségre, ugyanakkor néhány század a frontcsapatok tartalékából támadást indított a maga irányából.
Az éj sötétségében vívott elkeseredett közelharc az ellenfél teljes vereségével végződött. Az ellenség zászlóaljának maradványai szétszóródtak a vadonban, sarkukban őrjárataínkkal, majd a fagy megtette a magáét. A siker javította a mieink harci szellemét, az ellenségnek a következő napon a frontvonalon végrehajtott támadásait is eredményesen visszaverték.
Az Ilomantsi frontszakaszról, amelynek parancsnoka az „A" harccsoport élén álló Ekholm ezredes volt, december 10-én szintén győzelemről szóló hír érkezett. Egy orosz zászlóalj, amely megpróbálta megkerülni állásainkat, maga jutott harapófogóba és az utolsó emberig megsemmisítettük - ez volt a háború első megsemmisítő ütközete, s ebből a későbbiekben jó néhány volt! Világos, hogy ez hogyan hatott az ellenfélnél gyengébb tartalékzászlóaljaink harci szellemére.
Talvela ezredes, akinek Tolvajärvinél két zászlóalj és négy üteg állt rendelkezésére, s most az egész csapatát kézben tartotta, olyan döntési hozott, hogy offenzívát indít. A támadási terv alapjául kétoldali bekerítés szolgált, súlyponttal az északi szárnyon, ugyanabban a vadonban, ahol az ellenséget egyszer visszavertük. A támadás december 12-én indult és az oroszokra a teljes meglepetés erejével hatott.

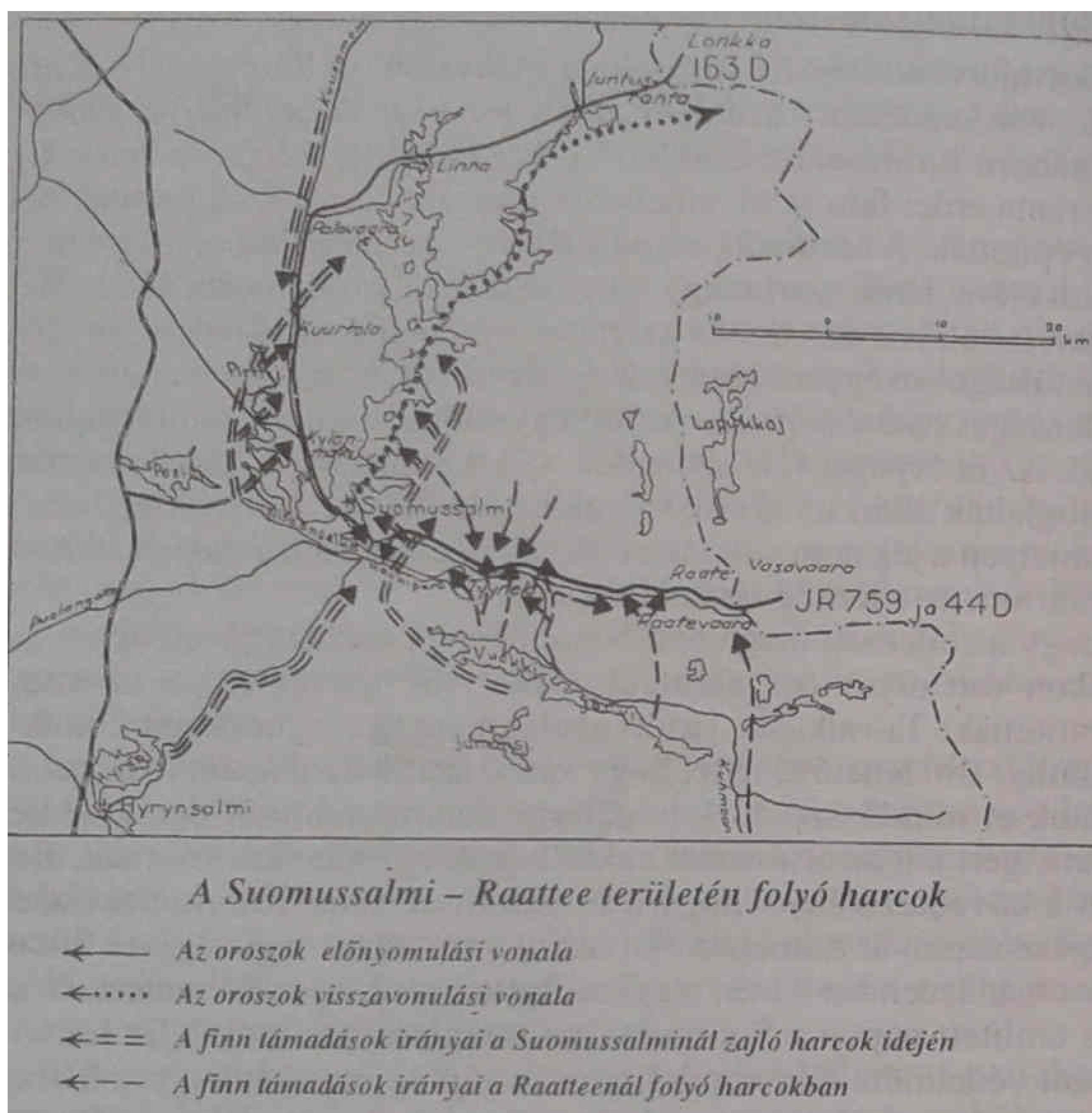

A Tolvajärvi-Ägläjärvi front harcai

Rövidesen kiderült, hogy a terv végrehajtása eredeti formájában lehetetlenné vált, mivel az ellenség is átkaroló mozdulatot hajtott végre, amely így érintkezésbe került Talvela balszárnyával. A következmény az lett, hogy az ellenfelek most lekötötték egymást a Tolvajärvitól északra eső erdős terepen. A jobbszárny támadását a tavon keresztül leállítottuk, miután a mieink elfoglalták Kotisaarit, ami ugyancsak jelentős eredménynek számított, mivel ezzel az ellenség mögöttes területét és összeköttetési vonalát sikerült tűz alatt tartani. Pajari alezredes ugyanakkor középen, a tó jegén keresztül végrehajtott bátor frontális támadással megtörte az ellenség ellenállását, aminek köszönhetően az ellenség által megszállt dombvonulatot ismét birtokunkba vettük, az ellenség rendelkezésére álló harckocsijai és erős állásai ellenére. A harcok hevességét érzékelteti, hogy az oroszok ezen a szűk területen ezernyi elesettet, néhány száz foglyot, kb. tíz harckocsit, két üteget és jelentős mennyiségű más felszerelést veszítettek. Csak csapataink kimerültsége akadályozta meg az ellenség közvetlen üldözését, ám parancsnokaink lelkesítő vezetésével a csapatok még tíz napot kitartottak! December 14-én a Talvajärvi-tó egész területe birtokunkban volt, és ezzel a harcok menetében új szakasz következett. A küzdelem most a kiinduló-állásoktól 10 kilométerre eső zord vadonban folyt, és az a 139. hadosztály maradványainak teljes szétzúzásával végződött.
Az Ägläjärvi fele vezető út ugyanakkor nem volt szabad, mivel ott friss orosz csapattest, a 75. hadosztály vetette magul harcba. E hadosztály állásait frontális támadásokkal és átkaroló mozdulatokkal szorongattuk, amelyeket az

erdős terepviszonyokat nem ismerő ellenség nem tudott elhárítani Több napos kemény harcok után december 22-én elfoglaltuk Äglājärvi falut, amelyet az oroszoknak hihetetlenül rövid idő alatt sikerült megerősített támponttá kialakítaniuk A 75. hadosztály töredékeit a Suojärvi közelében fekvő Aitojokiig üldöztük, ahol a front egészen a háború végéig megmerevedett.
Ez fényes eredmény volt. Az ellenség 139. hadosztálya kiesett a játszmából, ezenkívül a segítségére küldött 75. hadosztály is megsemmisítő vereséget szenvedett. Kereken 4000 elesett katonát számoltunk össze csupán a főút mentén és közel 600 foglyot ejtettünk A hadizsákmányból hadd említsem meg az 59 harckocsit, a 31 ágyút, a 220 gépfegyvert és többek között a nagy mennyiségű lőszert. A győzelemért azonban nagy árat kellett fizetnünk. Az egyre növekvő veszteségek miatt komolyan fontolgattam az egész ütközet beszüntetését, mégis meghajoltam a csapatparancsnok kérése előtt, hogy folytassuk azt a teljes győzelemig. A parancsnokok 30%-a, a legénységnek pedig 25%-a elesett, vagy megsebesült. A Tolvajärvinél bekövetkezett veszteségek akkor a háború viszonylag legnagyobb veszteségének számítottak.
A két kimerült zászlóalj nagy tettet hajtott végre, meghátrálásra kényszerítve két szívósan harcoló hadosztályt, és tíznapos folyamatos harcokban 40 kilométerrel visszavetette őket. A feladat, amely emberfelettinek tűnt, teljesült, a két parancsnok akaratának és személyes példaadásának, valamint a csapatok kitartásának és áldozatkészségének köszönhetően. Az, hogy Talvela ezredest vezérőrnaggyá, Pajari alezredest pedig ezredessé léptették elő, jól megérdemelt jutalom volt.
A Tolvajärvi ütközet sokat jelentett stratégiai, valamint pszichológiai szempontból is. A győzelem híre nemes versengésre ösztökélte a többi frontszakaszon küzdő fegyvertársakat, és megerősítette mind a vezetésnek, mind a finn népnek a hadsereg teljesítőképességébe vetett bizalmát.
Az Ilomantsi frontszakaszon is megszilárdult a helyzet. A négy gyenge, egyetlen üteggel támogatott zászlóaljnak itt sikerült megállítania a szembenálló 155. orosz hadosztályt és megfékeznie aktivitását a háború egész idejére. Az „A" harccsoport tanúsította kitartás nélkül nem született volna meg a Tolvajärvi győzelem sem. A siker feljogosított bennünket a reményre, hogy a parti szakaszon tervezett ellentámadásunk is eredménnyel jár. Különösen, hogy a front Kolláánál tartotta magát, a part közelében támadó ellenséget pedig sikerült feltartóztatni megerősített állásaink előtt. Az ellenség zsákba került és joggal reménykedhettünk, hogy a zsák száját összeszoríthatjuk. A halogató harcok ugyanakkor erősen felemésztették a III. hadtest erejét, ezenkívül akadályt jelentett a kemény fagy és a felszerelések
hiánya. Ennek következtében első ellentámadásaink kudarcra voltak ítélve és csak az esztendőfordulón, azt követően, hogy erőinket újra teljesen átcsoportosítottuk, sikerült végrehajtani a végleges hadműveletet. Mielőtt azonban rátérnék ennek leírására, ismertetnem kell a karácsonyi időszakban a többi frontszakaszon folyó hadműveleteket.
A Tolvajärvi ütközet folytatásaként északabbra, a Suomussalmi környéki vadonban kezdődött küzdelem, amely jól összehasonlítható az előbbivel.
A háború kitörésekor az ellenség két ezreddel átlépte a keleti határt Juntusranta erdei falu felől, amelynek irányába az oroszok tudtunk nélkül új utat építettek. A harmadik ezred a Raate-Suomussalmi országút mentén nyomult előre. Ezek szerint egy teljes hadosztály rohamozta az itt elhelyezett finn tartalékos ezredet és az ennek megsegítésére küldött pótezredet. A harc túlságosan egyenlőtlen volt és december 7-én, mint már említettem, két ellenséges hadoszlopnak sikerült egyesülnie Soumussalmi templomosfalunál Az út Nyugat felé szabaddá vált. Csapataink a templomosfalutól délre foglaltak állást tavakból, folyókból létrejött keskeny vízrendszer mögött, amelyen a jég nem volt elég erős, hogy elbírja a harckocsikat. A védelem kitartott, az ellenség támadása elakadt.
Ahogy az ellenség meglepett bennünket az országútjával, úgy a mi oldalunkon volt olyan összeköttetés, amelyről nyilvánvalóan nem tudott. A Kontiomäki-Taivalkoski vasútvonalat nemrég meghosszabbítottuk Hyrynsalmiig, ami lehetővé tette, hogy vasúti szállítással újabb csapatokat helyezzünk el mindössze 40 kilométerre Suomussalmitól délre. A kezdet mégsem ígért jót: az első vonat nekiütközött egy teherkocsi sornak, aminek az lett a következménye, hogy a forgalom az Oulu-Kontiomäki vonalon egy egész napon át szünetelt. Ám az új vasútvonal segítségével Siilasvuo ezredes már december 11-én megkezdhette a szükséges

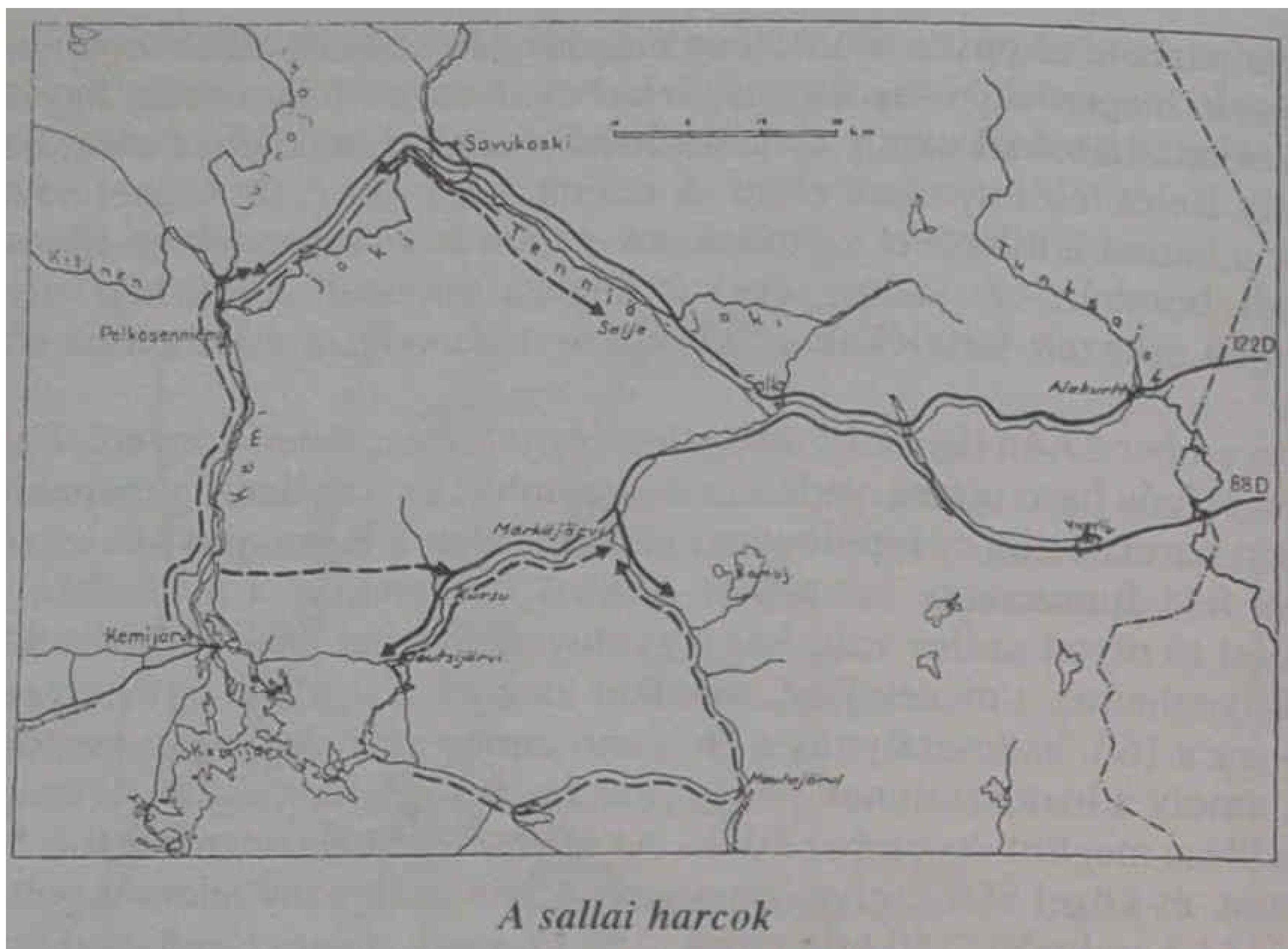
ellenintézkedéseket.
Az említett napon a Suomussalmi templomosfalutól délre fekvő vízrendszer védelmére túlnyomórészt csak gépfegyvereket hagyva hátra, Siilasvuo ezredes meglepetésszerű támadással átvágta az ellenség Raate felé vivő összekötő útvonalát. Csapataink zöme ezután eltért Nyugatnak a templomosfalu irányába, mindössze két századnyi erőt képviselő osztaggal biztosítva magát Kelet felé a Kuivasjärvi és Kuomasjärvi között fekvő földszoroson. Kisebb erők ugyanakkor elvágták az ellenség összeköttetését Észak irányába. Már aznap este a raatei út öt kilométeres szakasza és a környező területek birtokunkban voltak.
A következő napon folytatódott az előnyomulás Suomussalmi felé. Estére elértük a templomosfalut, ahol az ellenség szívósan védelmezte állasait tüzérsége és harckocsijai támogatásával. Mindez kb. 40 fokos fagyban. A következő napokban a harc a falu romjaiért lankadatlan elszántsággal folytatódott. Amikor a mieink arra kényszerültek, hogy tüzérségi előkészítés nélkül támadják a jól beásott ellenséget, érzékeny veszteségeket szenvedtek.
Ötnapos állhatatos harcok után december 15-én a templomosfalu legnagyobb részét elfoglaltuk. A 163. ellenséges hadosztály fő erejét bekerítettük magában a faluban, maradékát pedig attól nyugatra Hulkonniemiben.

A Suomussalmi – Raattee területén folyó harcok

A Suomussalmi - Raattee területén folyó harcok
<--------Az oroszok előnyomulási vonala
<-.......Az oroszok visszavonulási vonala
<== A finn támadások irányai a Suomussatminál zajló harcok idején
←-- A finn támadások irányai a Raaiteenál folyó harcokban

Ugyanebben az időben a raatei útról nyugtalanságot keltő hírek érkeztek: egy újabb orosz hadosztály előőrsei közeledtek. Első támadásaikat az ellen a két század ellen, amely biztosította a templomosfaluban tartózkodó egységek hátát, visszaverték ugyan, de hogyan tudná az idő haladtával ez a gyenge védelem feltartóztatni az egész hadosztályt? Akármilyen hihetetlen, mégis ez történt. A hadosztály, amely mint kiderült, a moszkvai katonai körzet gépesített elit csapatához - a 44. hadosztályhoz - tartozott, összetorlódott és a hosszú hadoszlop nem tudta érvényesíteni fölényét.
Amint a főparancsnokságra megérkezett a hír arról, hogy új hadosztály avatkozott be a harcokba, azonnal parancsot adtam további tartalékegységek gyors megszervezésére és kiküldésére Suomussalmiba. Siilasvuo ezredes december 16-án megkapta első ütegét, 18-án a másodikat, 20-án pedig két páncéltörő ágyút. Karácsony napján egészében öt zászlóaljnyi erőt képviselő megerősítő csoportosítás érkezett az utolsó pillanatban, ugyanis a bekerített 163. hadosztály újra támadásba kezdett, miközben a 44 hadosztály Kelet felől nyomult előre. A mieink, akik két hétig szünet nélkül állták a harcot a túlerővel szemben, két napon át visszaverték az ellenség dühödt, bombázó- és vadászgépek támogatta rohamait, miközben folyt a frissiben érkezett tartalékok előkészítése a támadásra a templomosfalu ellen.
December 27-én támadást indítottunk egyszerre minden irányból. Egész napos szívós harc után a védelem összeomlott és az ellenség menekülni kezdett harckocsijai és repülőgépei védelme alatt a Kiantajärvi-tó jegén át Észak felé Juntusranta irányában, üldöző járőreinkkel a nyomában. Az említett tó olyan széles volt, hogy gyalogsági tűzzel csak kis mértékben akadályozhattuk a menekülést, mindkét ütegünket ugyanis úgy helyzetük el, hogy a 163. hadosztálynak a Hulkonniemibe szorult nyugati csoportját lője, amely a hadosztálynak kb. egyharmadát foglalta magába. E csoport ellenállása megtört december 30-án. Az ellenség a helyszínen hagyott 5000 halottat, és közel 500 foglyot ejtettünk. A hadizsákmány jelentős volt: 27 ágyú, 11 harckocsi, 150 teherautó, 250 ló, nagy mennyiségű gyalogsági fegyver és lőszer - szívesen látott ráadás a gyengén felszerelt győztes készleteihez.
Ezután került sor a 44. hadosztályra, amelynek fő erői kb. 8 km hosszú darabot tartottak birtokukban a raatei országútból. A 25 kilométerre eső határig az utat kisebb alegységek és járőröző harckocsik őrizték. A hadosztály minden irányban megerősített állásokban védekezett azok ellen a rajtaütések ellen, amelyeket vállalkozást végrehajtó csapataink éjjel-nappal folytattak.
Siilasvuo ezredes kimerült csapatait több harci csoportba osztotta, és ezekkel egymás után rohamokat intézett a 44. hadosztály szárnyai ellen, elzárva az ellenfél útját Kelet felé. A hosszú hadoszlopot több helyen átvágta és szakaszról-szakaszra folytatott harcban megsemmisítette. A harcok egész héten át tartottak és az oroszok szokatlan szívóssággal küzdöttek mindvégig. Az ellenséges hadosztálynak csupán kis része tudóit kitörni a bekerítésből és elmenekülni a határ mögé. Hatalmas zsákmányt ejtettünk: 70 különböző ágyút, 43 harckocsit. 270 gépkocsit és traktort, 300 gépfegyvert, 6000 puskát, 32 tábori konyhát és 1170 lovat. Az ellenfél halottainak számát nem állapíthattuk meg pontosan, mert a hófúvások széles területen betakarták mind az elesetteket, mind azokat, akik a fagytól pusztultak el. 1300 foglyot ejtettünk.
A győzelem Suomussalminál is a bátor és céltudatos vezetésnek, a csapatok szívós kitartásának, valamint a terep és a természeti viszonyok ügyes kihasználásának eredménye volt. Függetlenül a nyomasztó fölénytől és a fagytól, amely időnként még a 46 fokot is elérte, a finn katona itt is lehetségessé tette a lehetetlent.

A sallai harcok

A sallai harcok

A parancsnok, Silasvuo ezredes, megkapta a jól megérdemelt tábornoki oroszlánrendet.

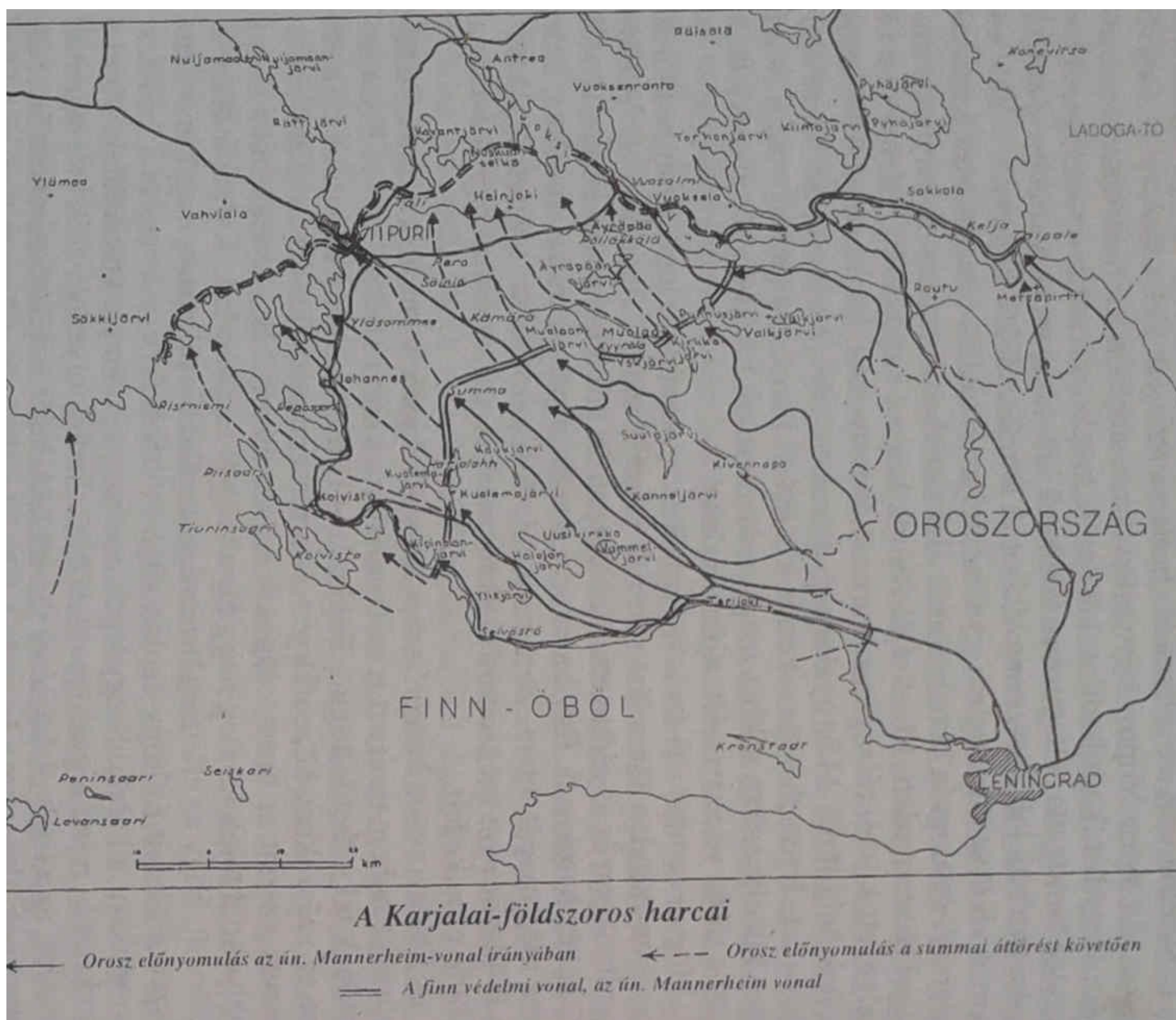
A 44. hadosztály óvatos és passzív magatartása mindvégig abban az időszakban, amíg a 163. hadosztály élethalálharcát vívta csupán 10 kilométernyi távolságra, furcsának tűnik. Bár a hadosztály fő ereje csak december 27-én egyesült előrevetett osztagaival, december 15-től kezdve a hadosztály alkalmassá vált arra, hogy aktívabban előretörjön a 163. hadosztály segítségére. A háború befejező szakaszában az ellenfél ezen a frontszakaszon nem indított offenzívát. Fájdalmas veszteségek után fel kellett adnia tervét a „villámháborúról", amellyel Finnországot ketté akarta szakítani. Ennek köszönhetően csapataink egy részét új feladatok ellátására rövidesen áthelyezhettük más frontszakaszokra.

A Tolvajärvinél és Suomussalminál vívott ütközeteket itt azért írtam le részletekbe menően, mert taktikai szempontból nézve, a háború legjelentősebb ütközetei voltak, és mert döntően hatottak a nép morális kitartására. Ezenkívül sok más ütközettel szemben a legszemléletesebben nyújtanak reális képet azokról a kegyetlen feltételekről, amelyek közt a Téli Háború folyt.

December folyamán a harci tevékenység előnyünkre változott meg a keleti front más szakaszain is. A távoli Petsamo területén az ellenséget Hyöhenjärvinél tartóztattuk fel száz kilométerre a Jeges-tenger partjától, ahol egy zászlóalj állt szemben egy hadosztállyal. A sarki télnek és a nagy távolságoknak köszönhetően csapataink északon meg tudták állni a helyüket létszámbeli hátrányuk ellenére, különösen miután a petsamói utat Salla felől közelítő fenyegetést sikerült elhárítani. Harckocsikkal és egy felderítő zászlóaljjal megerősített orosz ezred, amely a Salla templomosfalut birokba vevő egyik hadosztályhoz tartozott, Savukoskin keresztül támadási indított Pelkosenniemi falva ellen. Ha az oroszoknak sikerült volna elfoglalniuk, lehetőséget nyertek volna mind arra, hogy Kemijärvin keresztül hátbatámadják a Kursu vidékén védekező csapatainkat, mind arra, hogy veszélyeztessék a petsamói utat.

Pelkosenniemit egyetlenegy század védte, amelynek a kezdetben egy tartalék zászlóaljat küldtünk segítségül. A túlerőben lévő csapatok támadásakor a védelmet végül egy hiányosan felszereli ezreddel erősítettük meg, amely december 18-án kapcsolódott a harcba, és a helyzetet egy átkaroló mozdulattal oldotta meg. Az ellenség pánikba esett és maga mögött hagyott általunk szívesen látott eszközöket; egyebek közt 10 harckocsit, 40 teherautót, fegyverekkel és felszerelést. Már csak Salla közelében tudott ismét ellenállást kifejteni.
A győzelem kivívása Pelkosennieminél igen fontos volt az egész Lappföld védelme szempontjából. Csapatokat tudtunk innen leválasztani a Kemijärvi frontszakasz számára, ahol ezután két ezred kötött le két hadosztályt a háború végéig.
A délebbi frontszakaszokon is megszilárdult a helyzet. Kiegészítésként küldött csapatainknak sikerült időben elérkezniük Kuhmo templomosfaluhoz, hogy a falutól keletre feltartóztassák az 54. hadosztályt, amely Repola felől nyomult előre. A másik ellenséges hadoszlopot, amelynek az volt a feladata, hogy Lieksa környékén elvágja az államhatártól helyenként csak 30 kilométerrel haladó Joensuu-Kontiomäki vasútvonalat, szintén meg tudtuk akadályozni célja teljesítésében. A Ladoga parti frontszakaszon a Salmin és Uomáán keresztül előnyomuló két orosz hadoszlopnak sikerült ugyan egyesülnie Kitelánél, de valamennyi kísérlete, hogy megtörje a védelmet a Ladoga és Syskyjärvi közölt, kudarcba fulladt. A legaggasztóbb helyzet továbbra is Kolláánál alakult ki a Suojärvi vasútvonal mentén, ahol csak gyenge tüzérséggel támogatott négy zászlóalj tartotta magát két hadosztállyal szemben. A karácsony időszakában az ellenség tevékenysége gyengült. A bőséges hóesés megnehezítette a közlekedési, és erősen korlátozlak síelésben járatlan oroszok taktikai mozgását. A tél végül szövetségesünkként avatkozott be a harcba a hosszúra elnyúló keleti fronton.
Miközben a fentiekben említettek történtek a keleti fronton, a fő hadszíntéren, a Földszoroson a harc folytatódott. Alighogy megszületett a döntés, hogy tartalékokat küldünk a keleti front kritikus szakaszaira, amikor a fő védelmi vonal ellen megindult az első nagyszabású támadás. A támadást az ún. Viipuri kapu irányában vártuk, Kaukjärvi és Mulaanjärvi között, ahol mind a terep, mind pedig az úthálózat alkalmas volt nagy erők elvonulására. December 6-án az ellenség mégis keletebbre indított támadást, a majdnem a határon fekvő Taipale frontszakasz ellen, ahol a folyó kanyart ír le dél felé, megkerülve egy lapos, hídfőállásnak megfelelő földnyelvet. Állásaink a földnyelven keresztül húzódtak a földnyelv északi részén. A támadás célja nyilvánvalóan az volt, hogy a Viipuri ellen készülő offenzíva kezdete előtt elvonjuk tartalékainkat a Földszoros nyugati oldaláról.
Taipale védőinek kemény próbát kelleti kiállniuk. December 6 és 11-e között a támadó ellenséges hadosztály ebben a küzdelemben olyan megsemmisítő veszteségeket szenvedett, hogy ki kellett vonni a harcból és újabbal felcserélni. Az újabb hadosztály december 15-én lendült támadásba, de ezt is visszavertük, és az 50 harcba vetett harckocsiból 18-at semmisítettünk meg. A következő napon az ellenség nyolcórás tüzérségi előkészítés és négyórás szüntelen légi bombázás után két helyen betört állásainkba, de már ugyanaznap este a betörést elreteszeltük és a fő védelmi vonal egészében ismét a kezünkön volt. Másnap tüzérségünk meglepetésszerű ágyútűzzel fogadta az oroszok rohamosztagait, ezzel a tűzzel szétzúzta a hadosztály támadó erejét és a hadosztály kivált a harcból. December 17-én az ellenség már a harmadik hadosztályt vetette be, de eredmény nélkül.
A Taipalenál lezajlott védelmi harcok a Téli Háború legnagyszerűbb tettei közé tartoznak. Amikor az ellenfél legtöbbször a jégen és nyílt terepen támadt, veszteségei aránytalanul súlyosak voltak. Igénytelen tüzérségünk a maga kitűnő lövésztechnikájával, a lőszerben és a modern eszközökben fennálló hiányok ellenére, fölényes hatékonyságúnak bizonyult. Ami az ellenfél taktikáját illeti, Taipalenál kiderült, hogy csökönyösen ragaszkodik ősrégi hadműveleti gondolkodásmódhoz, amely képtelen alkalmazkodni az adott időhöz és helyhez. Ez olyan megfigyelésnek bizonyult, amely a későbbiekben is minden frontszakaszon ismétlődött.
Már a Taipalenál folyó első harcok idején is jelentések érkeztek a Viipuri kapuja ellen irányuló nagy csapatösszevonásokról, arrafelé az ellenség felderítő tevékenysége is megélénkült. Kisebb támadásait visszavertük az egész front hosszában, és számos harckocsit semmisítettünk meg. December 17-én kora reggel heves tüzérségi előkészítés kezdődött a Summa falva és a vasútvonal közé eső szektor ellen. 10 órakor megindult az első, hadosztály erejű, harckocsi- és

légierőkkel támogatott támadás a Summától keletre lévő állásaink és maga Summa falva ellen, amely a Viipuriba vezető út mentén kialakított támpontnak számított, s amelynek neve rövidesen általánosan ismertté vált. Itt kezdetben az oroszoknak sikerült betörniük a vonalunkba, miközben 25 harckocsit veszítettek, estére azonban az egész vonal ismét birtokunkba került.
A következő napon az oroszok ötórás tüzérségi előkészítés után megismételték a támadást, de tüzérségünk már a kezdetén elfojtotta. Újabb előkészítés következett, amely egész éjjel tartott. December 19-e az eddigi legnehezebben elviselhető napnak bizonyult. A támadás súlypontja továbbra is Summa volt, de a támadás hulláma átterjedt Kelet felé, túl a vasútvonalon. Az egész Viipuri kapu ellen összességében hat hadosztály rohamozott, s egy harckocsihadtest, két önálló harckocsidandár, a repülőgépek sokasága támogatta. Világosan észlelhető volt, hogy az orosz tüzérség megtanulta tüzének jobb összpontosítását. A harckocsik 2O-5O járműből álló csoportot alkotva kíméletlen, gyakran teljesen önálló támadásokat hajtottak végre. A gyalogság, amely tömör alakzatokban rohamozott, súlyos veszteségeket szenvedett. Most rájöhettünk, hogy a harckocsiakadályokként elhelyezett kövek túlságosan kicsinek bizonyultak, könnyen eltávolíthatók voltak helyükről. Még gyalogsági ágyúk tüzével is szétmorzsolták az akadályokat. Ilyen módon sikerült kb. ötven harckocsinak áttörnie a falun, ahol közelharcban többet megsemmisítettünk közülük. Az éjszaka leple alatt a többi visszavonult saját vonalába.
Még december 26-án is reggeltől estig tombolt a harc, az éj beálltával azonban minden támadást sikerült végérvényesen elhárítani. A védelmi vonalunkban és az előtte elterülő terepen 58 kilőtt harckocsi hevert, köztük 22 nehéz harckocsi. Egy harckocsi átszökött parancsnoka elmondta, azért adta meg magát, mert „nem mert felelősséget vállalni a veszteségekért". A Földszoroson megsemmisített harckocsik száma összességében ezúttal 239-re emelkedett.
A Földszoroson harcoló csapatok sokkal jobban tartották magukat a túlerővel szemben, mint azt remélni mertem, a harci szellem jó volt. Ezért érthetőnek tekinthető, hogy a Földszoros hadseregének parancsnoksága ebben az időszakban kézenfekvőnek tartotta ellentámadás javaslását. Értesüléseink szerint az orosz csapatok erősen kimerültek. Az elesetteknél és a foglyoknál talált levelek nagy fáradtságról tanúskodtak. Joggal feltételezhető volt, hogy az ellenség tüzérsége, legalábbis pillanatnyilag, kimerítette lőszerkészleteit és hogy azokat aligha töltheti fel egyik napról a másikra, ugyanakkor a harckocsiegységek üzemanyaghiánnyal küszködtek. Mind a harckocsik, mind a gyalogosok között akadtak olyanok, akik megtagadták a harcot, és a foglyok közlései szerint több halálos ítélethozatal történt. Sok katonának elfagyott a keze és a lába. Az ellenség pillanatnyi gyengesége olyan ellenintézkedésre ösztönzött, amellyel megakadályozhatjuk új offenzíva beindítását. Aktív fellépésünk csapataink harci kedvét is kedvezően befolyásolta volna.
Az ellentámadás gondolata nem először került napirendre. Már december 11-én Österman altábornagy offenzívát javasolt a II. hadtest fő erőivel 45 kilométer széles frontszakaszon, amely a Finn-öböltől az Yskjärvi-tóig terjedt. Mindamellett azon a nézeten voltam, hogy ez a kezdeményezés aligha adna lehetőséget a sikerre. A csapatok szétszórtan helyezkedtek el, nem volt meg a szoros érintkezés az ellenséggel, és csoportosításáról nem szereztünk biztos értesüléseket. A támadás üresjárattá válhatott volna, ezen kívül csapataink nem voltak alkalmasak arra, hogy hatékony páncéltörő fegyverek nélkül mozgó harcra vállalkozzanak az orosz harckocsik tömegei ellen. Minden tekintetben jobbnak ígérkezett állásainkban kivárni a támadást, amely - ebben biztos voltam - rövidesen megkezdődik.

A Karjalai földszoros harcai
<________ Orosz előrenyomulás a Mannerheim-vonal irányában
<← - - - Orosz előrenyomulás a summai áttörést követően
____
---------- A finn védelmi vonal, az ún. Mannewrheim vonal

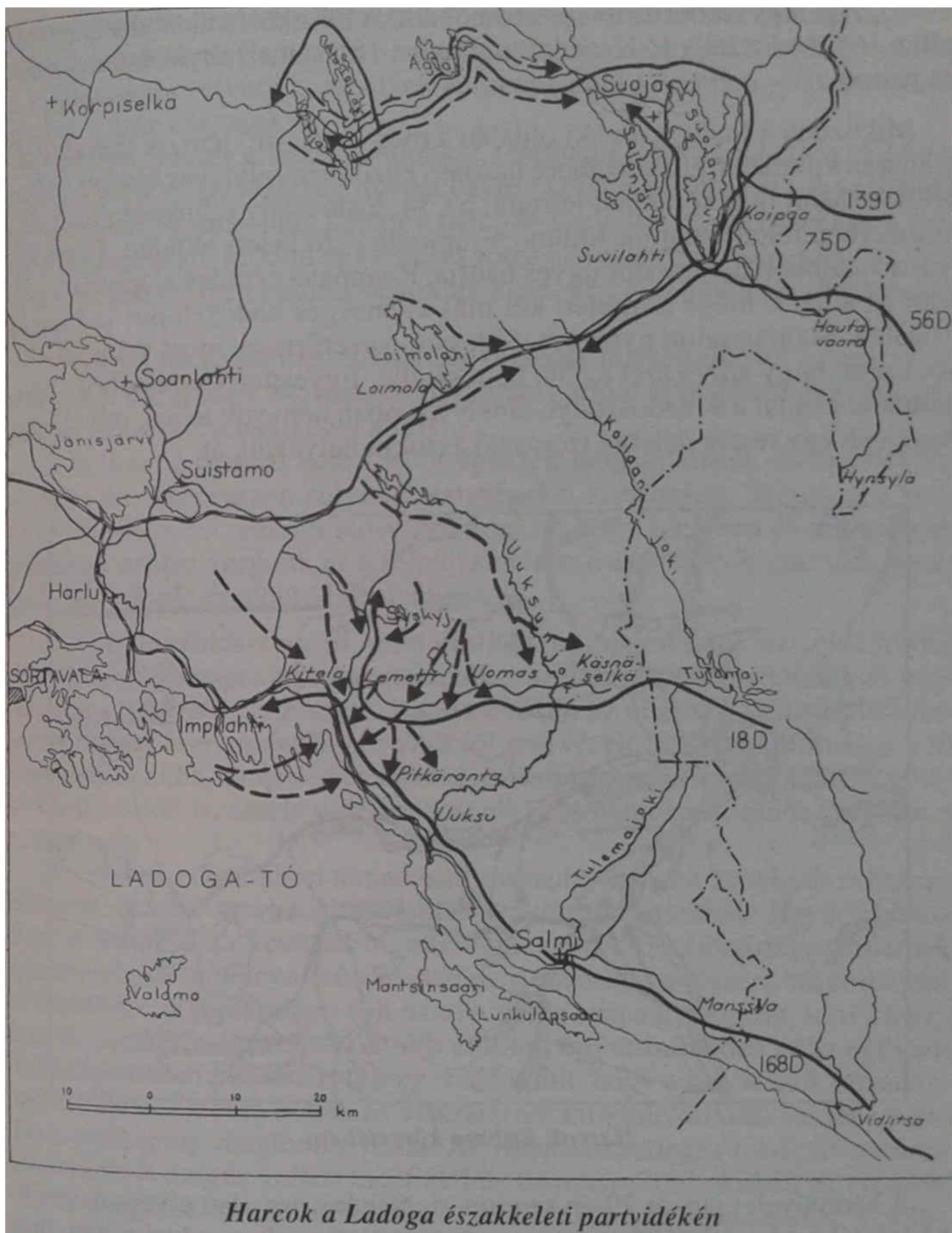
Miután a Viipuri kapuért folyó csata az oroszok nyilvánvaló vereségével végződött, a hadseregparancsnok megismételte javaslatát. Indoklása meggyőző volt. A summai ütközet idején december 9-én jóváhagyásomat adtam, hogy a summai frontszakasz mögött elhelyezkedő 6. hadosztállyal ellentámadást hajtson végre, ha az ellenség mélyre nyúló áttörést érne el. A partvédelem egy gyalogosezredével kiegészítve, ezt a hadosztályt most neki rendeltem alá, hogy a II. hadtest egyik csapatparancsnoka vezetésével ellenoffenzívát indítson, amelynek a hadosztály csapatrészeinek támadásával kellett végbemennie a Kuolemajärvi és Muolaanjärvi között. A hadsereg vezetése a támadás megindításának időpontját december 23-a hat óra harminc percében határozta meg. Rövidesen kiderült azonban, hogy a hadművelet sikerének előfeltételeit ezúttal nem vizsgáltuk meg kellő alapossággal, és tervezésekor sem fordítottunk elegendő figyelmet azokra a különféle nehézségekre, amelyek könnyen előállnak - főleg téli körülmények között -, ha a csapatokat ilyen nagyszabású offenzíva céljára vonjuk össze. A legrosszabb az volt, hogy elveszítettük a harci érintkezést az ellenséggel, miután támadásai abbamaradtak, továbbá a felderítést oly mértékben elhanyagoltuk, hogy az orosz csapatok csoportosítását nagyrészt nem ismertük. A következmény az lett, hogy támadásunk pontos célok és egyértelmű súlypont

kijelölése nélkül zajlott le.
Az orosz védelem előterét elfoglaltuk említésre méltó ellenállás nélkül, de miután mélyebbre benyomultunk az orosz egységek közé, amelyeket valóságos harckocsivárak 7 védtek, támadásunk megrekedt, mivel a páncéltörő ágyúk nem tudták követni a gyalogságot.
7 Beásott harckocsikkal megerősített támpontok. (A fordító jegyzete.)

A tüzérség, amely számára a sűrűn csoportosított harckocsik nagyszerű célpontként szolgáltak volna, nem nyitott tüzet, mert az összeköttetés nem működött. Jobban, mint bármikor máskor, most megbosszulta magát a modern rádiókészülékek hiánya. Nyilvánvalóvá vált, hogy az előkészítő időt túl rövidre szabtuk és ebben rejlett a tévedések és mulasztások oka. Nyolc órával a támadás megindítása után parancsot kellett adni megszakítására. Az elszakadás az ellenség említésre méltó ellentámadási próbálkozásai nélkül zajlott le.
Bár a hadművelet nem hozta meg a kívánt eredményt, feltételezhető volt, hogy váratlan aktivitásunk bizonyos hatást tett az ellenségre, mivel a Viipuri kapuja ellen hosszabb időre beszüntette a nagyobb támadásokat. Ehelyett az oroszok december 28-án a III. hadtest állásai ellen intéztek támadást Taipalenál, ezen kívül sikertelen kísérletet teltek arra, hogy egy friss hadosztállyal átkeljenek a Suvanto-folyón, amelyet most vastag jég fedett. December 26-ára virradó éjszaka az ellenségnek sikerült Kelja frontszakaszán lábat vetnie a Suvanto északi partján, de nappal visszavetettük őket a jégre. Az ellenség 700 halottat, mindenféle eszközöket, egyebek közt 81 gépfegyvert hagyott maga után.
A háború első hónapja befejeződött. A helyzet több tekintetben másképp alakult, mint vártuk, és a meglepetéseket nagyjából-egészében számunkra kedvezőeknek minősíthettük. Az orosz csapatoknál több különféle hiányosságot észleltünk, és a természeti viszonyok bizonyos mértékig kiegyenlítették a köztünk és az ellenség között létszámban és felszerelésben meglévő aránytalanságokat. A finn hadsereg krónikájába két olyan dicső tettet jegyezhettünk be, mint a Tolvajärvinél és Suomussalminál lezajlott megsemmisítő ütközet. Az ellenség támadásait más frontokon is visszavertük. Az ellenfél nagy és súlyos anyagveszteségeket szenvedett, amiből mi szívesen látott többlethez jutottunk fegyverekben és felszerelésben egyaránt. A finn hadsereg megmutatta azt is, hogy tud csapást mérni az ellenfélre.
A tengerparti fronton az ellenség minden közelítő próbálkozását elhárítottuk. Russarő és Utő ütegei jól oldották meg feladatukat, Koivisto és Humaljoki parti erődítményei - azon túl, hogy visszaverték az orosz páncéloshajók támadását - jelentős részt vállaltak a szárazföldön folyó hadműveletekben. Ugyanezt kell elmondanom a Järisevännieminél és Kaarnajokinál elhelyezett ütegeinkről, amelyek Taipalet védelmezték a Ladoga felől.
Tengeri harci sikerek hiányában az oroszok a kiürített és védelem nélkül hagyott Suursari elfoglalásával büszkélkedtek, mely szigetet alapos bombázás után szálltak meg. A Finn-öböl gyors befagyása miatt a tengeren nem folytak hadműveletek, Ahvenanmaa-szigete pedig kívül esett a veszélyeztetett övezeten.
Az ellenség légi fölényének nem volt döntő hatása. Eltekintve légvédelmünk fogyatékosságaitól, az ellenség légierejének nem sikerült megbénítania sem a közlekedési összeköttetéseket, sem a nemzet életét. A december során végrehajtott légitámadásokért az ellenfél összességében 142 bombázó- és vadászgéppel fizetett.
A nép egy emberként sorakozott fel a véderő mögött, nyugodtan, elszántan, tudatában annak, hogy a harcot folytatni kell. Az új esztendő küszöbén azonban a tárgyilagos szemlélő mégsem szabadulhatott sötét sejtelmektől. A Szovjetunió presztízse megkövetelte, hogy győzelmet érjen el, és várható volt, hogy a nyomás növelésével rövidesen fölényhez jut. Lehetőségeink, hogy új egységeket alakítsunk, váltsuk a csapatokat és pótoljuk a veszteségeket, igen korlátozottak voltak, ami pedig az anyaghiányokat illeti, a javarészt improvizált iparszervezetünk az idő haladtával ezeket nem tudta elhárítani, apadó nyersanyagkészletei miatt. A Népszövetség ugyan felszólította a tagállamokat a segítségnyújtásra, de ebből egyelőre csak keveset kaptunk. Hírek keringtek arról, hogy a nyugati hatalmak fegyveres beavatkozásra készülnek, de mindez túlságosan határozatlan és bizonytalan volt ahhoz, hogy ezekre a lehetőségekre építhessünk. Ebben a helyzetben nem maradt más választásunk: harcolnunk kellett tovább.
A háború első hónapja tele volt meglepetésekkel, ugyanez történt azonban

januárban is. Arra számítottam, hogy az ellenség haladéktalanul döntő küzdelembe veti be csapatait a Földszoroson lévő széles szektoron. Ide friss tüzérség és harckocsiegységek érkeztek, az úthálózatot továbbfejlesztették és kijavították. Az egész január ugyanakkor az állóháború jegyében telt el, és a hadműveletek súlypontja a keleti frontra tevődött át, ahol újabb orosz egységeket ért pusztulás.
A Ladoga-Karjalában, mint arról a fentiekben beszámoltam, a 168. és a 18. hadosztálynak - az utóbbi a 34. harckocsidandárral megerősítve - december elején sikerült egyesülnie Kitelänél, ahol végül feltartóztattuk őket. Kolláánál, a Soujärvi vasútvonal mindkét oldalán létesített, tábori jelleggel megerősített reteszállás továbbra is ellenállt a nyomásnak. Azt követően, hogy a IV. hadtest csapatai között széleskörű átcsoportosítást hajtottunk végre, Hägglund vezérőrnagy, a hadtest parancsnoka az új év küszöbén azt a feladatot kapta, hogy hadosztályaival (12. és 13. hadosztály) megindítsa a régóta tervezett ellentámadást. Kolláánál csak néhány zászlóaljat hagytunk. Az ő kitartásukon múlott egyébként az egész hadművelet sikere.
Mint arról szó esett, még december közepén kísérletek történtek a zsák szájának összezárására észak felől, de a nehezen járható terep, a kemény fagyok, az elégtelen felszerelés, stb. okozta nehézségek miatt ezek a kísérletek csak helyi sikerrel jártak. A gyenge eredmények fő oka azonban az volt, hogy az ellenség hihetetlenül gyorsan megerősítette állásait, és elfoglalásuk kellő tüzérségi támogatás nélkül túlságosan nehéznek bizonyult. Az eredeti támadási terv olymódon változott meg, hogy Hägglund vezérőrnagy csapatait keletebbre csoportosította át, pontosabban szólva, a Syskyjärvi-tó déli és keleti oldalára, és csapásokat mért az ellenség utánpótlására és hálába.
Már az újév küszöbén kisebb egységeinknek sikerült a 18. hadosztály utánpótlási vonalát átvágnia Uomaa és Käsnäselkä között Lavajärvi közelében és az ellenséges erők kisebb részeit katlanokba zárni. Kevéssel ezt követően tartósan bekerítettük Uomaa falvát és ott frontot alakítottunk ki a Kelet felől előnyomuló segélycsapatok ellen. Az ellenség egyetlen utánpótlási vonala most a Ladoga partján futott Salmin keresztül Koirinoja felé, de ezt az útvonalat is naponta szorongatták partvédelmi mozgó csapataink, ráadásul éberen tűz alatt tartotta a Mantsisaari-szigetén álló parti erődítményünk, amely a háború végéig tartotta magát mind a szárazföld felől, mind a levegőből végrehajtott orosz támadások ellen.
A IV. hadtest támadása január 6-án indult meg. Az előnyomulás úttalan, nehezen járható erdei terepen keresztül folyt, amit lassított a nehéz fegyverek és az utánpótlás szállítása. Amikor főerőink hátbatámadták a 18. hadosztályt és Korinojánál kijutottak a Ladoga partjára, ezzel elvágták mindkét ellenséges hadosztály utánpótlási vonalát. Néhány nap múlva újabb támadásba kezdtünk és a kezünkbe került a part a Pitkäranta mentén. Eddig a támadás a tervek szerint folyt és joggal feltételeztük, hogy a teljesen bekerített ellenség rövidesen elkerülhetetlennek tekinti a fegyverletételt, aminek eredményeként jelentős erőink szabadultak volna fel más feladatok ellátására. Ehelyett azonban hosszadalmas és sajátos harc kezdődött, amely több hétre lekötötte a IV. hadtest fő erőit.
Négy újabb Salmi és Käsnäselkä felől előnyomuló ellenséges hadosztály feltartóztatására csak gyenge egységek álltak rendelkezésünkre. Hadműveleti szempontból ugyanakkor veszélyesebbnek látszott a Kollaanál ránk nehezedő nyomás. Ilyen körülmények között a Ladoga északi oldaláról nem vonhattunk ki csapatokat, mi több, oda tartalékokat kellett küldenünk!
Januárban egy ezredet, három önálló zászlóaljat, februárban pedig egy lovasdandárból sízászlóaljjá alakított csapatot juttattunk el oda. Abban az időben teljes hevességgel folytak a döntő ütközetek a Földszoroson és minden erőnket lekötötték. Január végén új hadosztályt állítottunk fel - a 23. hadosztályt, amely főleg a 3. tartalékhadosztályból formálódott - főparancsnoki tartalékként a Loimola-Muuanto-Soanlahti-Suistamo területére. Ebből a hadosztályból azonban csak egy hiányosan felszerelt ezred indult útnak.
Az oroszok északabbra álló egysége - a 18. hadosztály - megsemmisítésére ugyanazt az átkarolási taktikát alkalmaztuk, amellyel kivívtuk a győzelmet Raatenál. Ezt a hadosztályt harckocsidandáraival együtt kb. tíz katlanba zártuk, de sajnos erőinkből nem futotta, hogy ugyanezt a módszert alkalmazzuk a 168. hadosztály vonatkozásában is. Bár az utánpótlási vonalakat elvágtuk, az oroszok védelmüket gyorsan kiásott és erős támpontok kialakításával készítették elő:

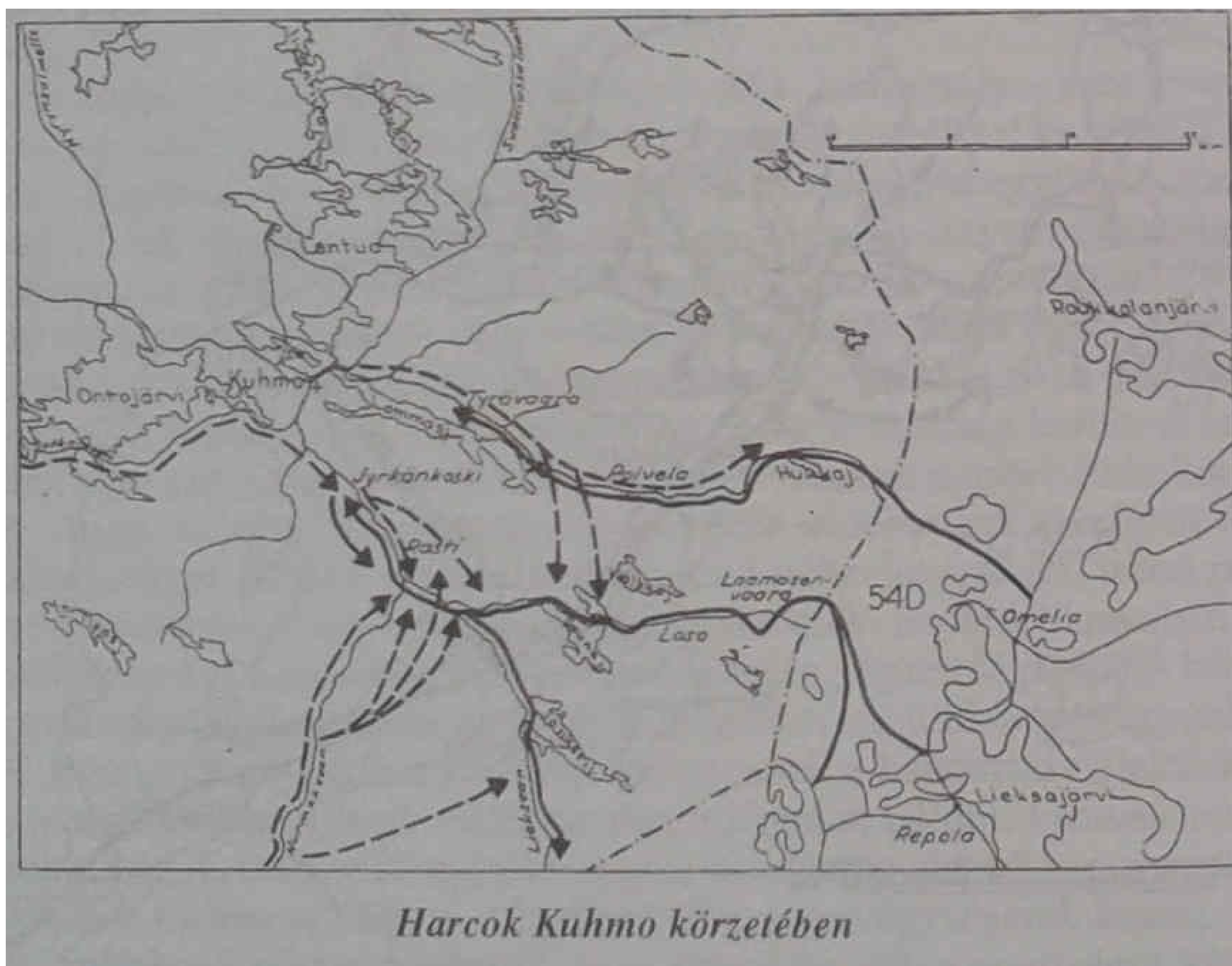
összpontosították a harckocsikat - többnyire ezeket is a földbe ásták -, a középpontba pedig a tüzérség került. A terep, amely tele volt nyílt és meredek oldalú dombokkal, s amelyeket könnyű volt végigpásztázni tüzérségi tűzzel, az efféle védelemnek szerfelett megfelelt. Az ilyen állások elfoglalásához mind nehéztüzérségre, mind pedig nehéz aknavetőkre lett volna szükség, sajnos a IV. hadtest hiányában volt mindkettőnek. Lóhúsélelmezéssel és az ügyesen végzett légi ellátás biztonságával a katlanok heteken át tartották magukat, közülük a legnagyobb - a 168. hadosztály - a háború végéig. Az oroszok a hadosztály élelmezését megkísérelték harckocsik védelme alatt a jégen át küldött lovas menetoszlopok révén is, amikor is sajátos éjszakai harcforma alakult ki a menetoszlopok és a Koirinoja-szigete előterében elhelyezett egységeink között. Csekély erőinknek ellenére sikerült megsemmisíteniük a segítségül küldött menetoszlopok legnagyobb részét, a szigetek hősi helyőrsége azonban néhány nappal a békekötés előtt az utolsó emberig elesett a túlerő, a levegőből és a szárazföld felől végrehajtott támadások következtében.
Mindent egybevetve ez a felállás rendkívül aggasztó volt és idővel tarthatatlanná vált. Annak érdekében, hogy csapatainkat áthelyezhessük fontos feladatok ellátására más frontszakaszokon, utasítást adtam a IV. hadtest parancsnokának a hadműveletek felgyorsítására és arra, hogy minden erő latbavetésével azonnal fogjon a katlanok egymást követő felszámolásához.

Harcok a Ladoga északkeleti partvidékén

Az éhezés, a fagyok ellenére az oroszok itt is meghökkentő szívóssággal védekeztek. Minden kitörési kísérletüket visszavertük. A 18. hadosztály utolsó katlana csak február végén esett el. A harcmezőn 4.300 halottat számoltunk össze - köztük két tábornokot - azokon kívül, akiket elnyelt a vadon. A hadizsákmány összességében felülmúlt minden eddigit: 128 páncélosból, 91 ágyúból, 120 autóból és traktorból, 62 konyhából, nagyszámú

gyalogsági fegyverből és felszerelésből állt. A békekötés mentette meg végül a 168. hadosztály fő részét attól, hogy a 18. hadosztállyal azonos sorsra jusson. Miközben a Ladoga északi oldalán a megsemmisítő harcok dúltak, háromszáz kilométerrel északabbra hasonló küzdelem folyt, bár kisebb méretekben. Mint már korábban leírtam, az 54. hadosztály előnyomulását decemberben feltartóztattuk Kuhmo templomosfalu keleti oldalán. Ezen kívül a vadonbeli harcmodor ügyes hadfia, Raappana ezredes alaposan szétvert és a határ mögé kergetett két más ellenséges hadoszlopot is Lieksa vonalán. Suomussalmi győztese Siilasvuo vezérőrnagy most azt a feladatot kapta, hogy zúzza szét az 54. hadosztályt. Egyesített csapataiból alakítottuk ki ezúttal a 9. hadosztályt, amely azonban nem volt teljes, mivel egységeinek egy részét délebbi frontszakaszokra helyeztük át.

Harcok Kuhmo körzetében

Harcok Kuhmo körzetében

A hadművelet január 29-én kezdődött. Néhány nap alatt elvágtuk az 54 hadosztály utánpótlását és a menetoszlopot mintegy tíz csonkká szabdaltuk fel a kb. 25 kilométer hosszú úton.
Itt azonban az oroszoknak volt idejük, hogy támpontokat alakítsanak ki az országút mentén, és a fáktól kitisztítsák az útszéleket. Erős és célszerűen megépített állásaikhoz, amelyek közül némelyeket szögesdrót akadályok öveztek, lövész- és összekötő árkok, valamint fedezékek tartoztak. Utánpótlásukat légi úton látták el. Ilyen módon nemcsak élelmet és takarmányt hanem tüzérségi lőszert és benzint is szállítottak, mindezt ejtőernyőkkel dobták le. Sajnos nem bővelkedtünk vadászgépekben, hogy ezeket a légihidakat szétverjük, amelyek adományaiból különben gyakran részesedtek a finn csapatok is.
Nekünk is nagy ellátási gondokkal, terepnehézségekkel kellett megküzdenünk és a nehéztüzérség hiánya egyre érzékelhetőbbé vált. Az ellenség támpontjait egymás után kemény harcban foglaltuk el, ugyanakkor a számukra segítségül küldött egységeket sorra visszavertük. Egy sídandár igen veszélyesen mélyen betört

csapataink közé, de bekerítettük és megsemmisítettük.
A békekötés aztán megmentette a végleges felszámolástól a nagy veszteségeket szenvedett 54. hadosztályt, amely addig elveszítette legénységének és felszerelésének közel a felét.
A helyzet a hosszú keleti front egészén megszilárdult, és az ellenség minden frontszakaszon súlyos veszteségeket szenvedett. Sajnos ez a kedvező állapot nem tette lehetővé számunkra, hogy idejében és jelentősebb számban erőket vonjunk el a főhadszíntéren folyó harcok számára, amelyek február elején döntő fázisba jutottak.
A Karjalai-földszoroson, mint említettem, megnyertük az „első fordulót". Sikerült mozgósított seregtesteinket az állásokba irányítanunk és végrehajtani halogató harcainkat, amelyek révén az ellenség számára lehetetlenné tettük, hogy megakadályozza jól szervezett visszavonulásunkat a fő védővonalunkba, az első lépcsőben lezajlott hadműveleteink után. A „második forduló" is, amely a decemberi elhárító harcokat foglalta magába, a miénk volt.
Az ellenség decemberi támadásait rosszul vezényelt zenekarhoz hasonlíthattuk, amelyben a hangszerek eltérő taktusban játszanak. Egyik hadosztályt a másik után vetették be ellenünk, de a különböző fegyvernemek együttműködése hiányos volt. A tüzérség pazarolta a lőszert, tüzét rosszul készítették elő, és nemigen volt összhangban sem a gyalogság, sem a harckocsik tevékenységével. Az utóbb említett együttműködés néha egészen furcsa formában mutatkozott meg. Előfordult, hogy a harckocsik támadásba lendültek, tüzet nyitottak és visszatértek kiinduló állásaikba, még mielőtt a gyalogság megindult volna. Az ilyen kezdetleges hibákért a vörös hadseregnek drágán kellett megfizetnie, de a károkból okulva, az oroszok végül elkezdték tervszerűen előkészíteni igazi nagy támadásukat, amelynek első előfeltétele az új vezetés és a taktika megváltoztatása lett. 1940 januárjában a Finnország ellen bevetett valamennyi csapat főparancsnokát, Tyimosenko marsallt a Földszoroson állomásozó csapatok parancsnokává nevezték ki, amelyeket most a 7. és a 13. hadseregre osztottak ketté. A keleti fronton a 9. 14. és 18. hadsereget hadseregcsoporttá vonták össze, amelynek vezetésével Stern marsallt bízták meg. A főparancsnok pedig Vorosilov marsall lett.
Kiderült, hogy az oroszok a front közelében a bevetendő támadó hadosztályaikat kemény kiképzésnek vetették alá, s ennek során nem kímélték a tüzérséget, a légierőt, a harckocsikat sem. Amikor rövidesen végrehajtották első módszeres támadásukat, amelyet összpontosított tüzérségi előkészítés előzött meg, észlelhették, hogy a kiképzés hasznosnak bizonyult. Csak amikor az ellenfelet tűzzel megpuhították, indult támadásba a gyalogság a harckocsik és a tüzérség támogatásával, miközben a bombázó- és vadászrepülőgépek a levegőből keresztül-kasul pásztázták a harcmezőt Ezek a támadások, amelyeket az ellenségnek nagy veszteségeket okozva hárítottunk el, s amelyek tüzérségi tüzét azonban a mieink nehezen viselték el, csupán helyi jelentőségűek voltak. Ugyanakkor ezek a műveletek érzékeltették, hogy mire számíthatunk a továbbiakban és hogy az ellenséget elsősorban a Viipuri kapuja és Taipale érdekli: ellenük folytak támadásaik, ezeket fényképezték, ezeket ágyúzták szorgalmasabban, mint bármely más frontszakaszt.
Ez a várakozás mind csapatainkra, mind a vezetésünkre rendkívül nyomasztóan hatott. A vihar előtt még csak csend sem volt, mivel állásainknak el kellett viselniük az állandó helyi támadásokat, heteken át bombázták őket a levegőből és a legnagyobb űrméretű ágyúk rendszeres tüze alatt álltak. A gyenge támpontokat és akadályokat szétmorzsolták. A vezetékes összeköttetés ugyanilyen mértékben szakadt meg. Az ellenség tudta, hogy csapatainkat nem tudjuk cserélni és hogy a szüntelen tűz nemsokára felőrli őket fizikailag és pszichikailag. Végül már egyedülálló személyek sem tudtak úgy mozogni az állások mögött, vagy a mögöttes terepen, hogy ne érje őket repülőgéptámadás. Ezért minden országúti és vasúti mozgást az éjszaka idejére kellett korlátozni. Az oroszok felderítése, különösen a számtalan figyelő léggömbből végzett felderítés, megnehezítette tüzérségünk tevékenységét, ami annál inkább aggasztó volt, mivel a tüzérség, eltekintve a lőszerhiánytól, egyre egyértelműbben a védelem magvává vált. Végül napközben lehetetlenné vált a fedezékek, sátrak és épületek fűtése, mert a legkisebb füstcsík magára vonta az ellenség tüzét. Mintha valami varázslat lenne: az égbolt hétről-hétre felhőtlen maradt, a hőmérséklet pedig a mínusz 30 fok körül tartotta magát.

Karácsony idején az Isakson ezredes parancsnoksága alatt álló 5. hadosztály

Summa frontszakaszán és a Vihma ezredes parancsnoksága alatt álló 7. hadosztály a Taipale-folyó frontszakaszán került a legnagyobb nyomás alá. Mind a két hadosztálynál sürgető csere vált szükségessé. Január elején az előbbit felváltottuk a tartalékban lévő Paalu ezredes vezette 6. hadosztállyal, - amelyet ezúttal 3. hadosztálynak kereszteltünk át - de Taipale kimerült védőinek cseréjéhez nem állt rendelkezésre tartalék. A néhány önálló osztaggal megerősített 5. hadosztály most a főtartalékunkat képezte és folytatta a 6. hadosztály által megkezdett erődítési munkákat a közbülső védelmi vonalon Somme és Kamara vasútállomása között.
Viipuri deli oldalán. Az I. tartalék hadosztályból nemrég alakított 21. hadosztályt, amelynek hiányos volt a felszerelése, január végén főparancsnoki tartalékként a Földszoros keleti oldalára irányítottuk, és azt is erődítési munkákra fogtuk Kiimmajärvi és a Ladoga között.
A hadifoglyok vallomása szerint az oroszoknak az volt a szándéka, hogy már január második felében offenzívát indítsanak, de elhalasztották a kemény fagyok miatt. Ha az ellenség elgondolása az volt, hogy még a márciusi enyhülés és a járhatatlan utak időszaka előtt döntést csikarjon ki, sietnie kellett, mivel a sikeresen megkezdett támadás alkalmat teremtett volna a január és február fordulóján megindítandó béke-puhatolózásokhoz.
Február elején beindult a támadás a II. hadtest egész frontja hosszában, súlyponttal Summa irányában. A tüzérségi előkészítés felülmúlta mindazt, amit csapataink a korábbiakban átéltek. Ugyanezt kell elmondani az összességében 500 repülőgéppel végrehajtott légitámadásokról. A déli órákban előgördültek a harckocsik, amelyeket a gyalogság követett füstfüggöny mögé rejtőzve. A harc egész nap és a következő éjszakán át dúlt. Bár az ellenség harcbavetett újabb csapatokat is, a támadásokat az egész vonalon visszavertük.
Kiderült azonban, hogy ez csak a kezdet. Az igazi nagy támadás, amely szintén a Summánál húzódó frontszakasz ellen irányult, február 6-án következett be. Néhány nap alatt a támadási front kiszélesedett mind nyugati, mind keleti irányban. Az oroszok most már megtanulták a különböző fegyvernemek „hangszerelését", ami megmutatkozott egyrészt a tüzérségi tűz folyamatos összehangolásában a gyalogság mozdulataival, másrészt a tűznek igen pontos, megfigyelő ballonokból és harckocsikból végzett irányításában.
Mivel az oroszok a gyalogsággal sem takarékoskodtak jobban, mint a harckocsikkal, veszteségeik rendkívüliek voltak. Előfordult, hogy több ezred kis területen zsúfolódott össze, sűrű és mozdulatlan tömeget képezve, amelyben gyenge tüzérségünk központosított tüze is pusztító nyomot hagyott. A veszteségek nagyságát érzékelteti, hogy e néhány nap alatt több mint húsz harcba vetett különféle csapattestből ejtettünk foglyokat. Újdonság volt, hogy sok helyen a gyalogságot harckocsik vontatta szánokon juttatták előre, vagy a harckocsik tetején. Újdonságnak számított az is, hogy lángszóró kocsik jelentek meg, amelyek égő nyersolajat fecskendeztek szét. Különösen Summánál és Taipalenél volt érezhető, ahol a csapatok már hetek óta nem jutottak elég alváshoz, és a katonák az emberi állóképesség határához értek. Még a harckocsik megjelenése sem tudta már az embereket ébren tartani. Azok a tartalékok sem tudtak pihenni, melyeket az egyik kritikus frontszakaszokról a másikra dobtunk át.
A támadás súlypontja eddig Viipuri kapujára, különösen a summai frontszakaszra nehezedett. Február 11-én a támadó tevékenység az egész földszorost átfogó általános offenzívává szélesedett ki, megtetézve azzal a
kísérlettel, hogy mindkét szárnyunkat megkerüljék a Finn-öböl és a Ladoga jegén át. Bár több frontszakaszon betörés történt, a helyi tartalékokkal sikerült a helyzetet uralni, ez azonban azzal a következménnyel járt, hogy estére egyetlen tartalékként csak a Viipuri délkeleti oldalán állomásozó 5 hadosztállyal és a Földszoros keleti felén lévő 20. hadosztállyal számolhattunk. Veszélyt jelzett ugyanakkor az is, hogy az ellenség február 11-én be tudott törni Lähte frontszakaszán, ami később döntő fontosságúnak bizonyult.
Mivel a summai frontszakasz túl kemény diónak számított, az ellenség támadásai súlypontját most kissé keletebbre, Lahtéhoz helyezte át. A támadást száz tüzérségi üteg előkészítő tüze előzte meg, amely keskeny sávra összpontosult, és szétzúzta lövészárkainkat és támpontjainkat. Védőink, akiknek nagy veszteségeik voltak, nem tudták megakadályozni a harckocsik és a gyalogság betörését állásainkba. Az első lépcsőben betört ellenség a fő védelmi vonal reteszállásáig hatolt előre, miközben a következő támadó hullámok elkezdték elözönleni állásainkat. Támpontjainkat egyiket a másik után vesztettük el, miközben az

ellenség kb. egy kilométer mély betörést ért el. Az ellenség előtt most csak a II. hadtest utolsó tartalékaival feltöltött gyenge reteszállás állt.
Február 12-én a támadás folytatódott, de a reteszállás kitartott. Annak érdekében, hogy lähtei frontszakaszon ellentámadással helyreállíthassuk az egyensúlyt, a hadseregparancsnok rendelkezésére bocsátottam az 5. hadosztályt. Neki azonban már ugyanaznap fel kellett váltania a 3. hadosztályt a summai frontszakaszon, ami miatt az ellentámadást csak egy ezrednyi erővel hajthatta végre. A parancsnok, Polttila ezredes eközben halálos sebet kapott. Az elvesztett terület egy részét visszafoglaltuk, azonban egy heves ellentámadás, és a szomszédos szakaszon történt újabb betörés miatt, a terület ismét az ellenség kezére került.
A 3. hadosztály egy egész hónapon keresztül az elővonalban harcolt, és amikor a két utolsó héten szüntelen nyomást kellett kiállnia, végképp kimerült és sürgős váltása vált szükségessé. Azt követően, hogy február 13-án megtörtént a váltás, a hadosztály elvonult a Viipuritól északra fekvő területre, hogy kipihenje magát és kiegészítsük létszámát. Azzal számolhattunk, hogy legkorábban 8-10 nap múlva lesz harcképes. A Földszoros nyugati oldalán ebben az időben nagyon is hiányzott a tartalék. Mivel kétségtelenné vált, hogy a háború ezen a frontszakaszon dől el, a 21. hadosztály mely még csak részben foglalta el helyét a Taipale frontszakaszon, ugyanazon a napon parancsot kapott, hogy egy ezredet (62. gyalogosezred) irányítson a Földszoros nyugati oldalára. Már az előző napon a partvédelmet utasítottam, hogy Kotkából két zászlóaljat küldjön ugyanoda.
Február 13-án az oroszok friss csapatokkal újabb támadást intéztek a Lähte frontszakasz reteszállásai ellen. Kezdetben elhárítottuk a támadást, azonban azzal, hogy ötven harckocsi áttört majdnem a lähtei útelágazásig, a helyzet kritikussá vált. Ezen kívül a nap folyamán az ellenségnek sikerült kiszélesítenie az eredeti betörést keleti irányban. A légitámadások pedig még nem tapasztalt hevességgel fokozódtak.
Annak érdekében, hogy a közelből követhessem a harcokat, a február 14-ére virradó éjszakán gépkocsival a II. hadtest parancsnokságára, a Saarela birtokra hajtottam, amely Viipuri északi oldalán feküdt. Jelen volt a hadseregparancsnok is. Nyilvánvalóvá vált: a hadtestnek nem állt rendelkezésére a szükséges erő ahhoz, hogy a Lähténél keletkezett betörést felszámolja. A 62. gyalogos ezred, amelynek a Földszoros keleti oldaláról kellett megérkeznie, késésben volt, mert a vasútvonalat az ellenség Kaarlahtinál szétbombázta. A harmadik zászlóalj, mely a 30 fokos fagyban nyílt autókon utazott Leipäsuo felé, legjobb esetben a déli órákban érkezhetett meg, de trén nélkül. A Kotkából útnak indított két zászlóalj nem juthatott a helyszínre a következő nap reggele előtt. A hadtestparancsnoknak sikerült Viipuriból szereznie egy egész nemzetőrzászlóaljat, amelyet autókkal Summához szállítottunk. Miközben az ellenség hadosztályokkal, mi zászlóaljakkal végeztük a hadműveleteket!
Február 14-én a reggeli órákban elveszítettük a Lähte frontszakasz reteszállásainak maradványait is. Az ellenség azonban még nem nyomult előrébb. Ez a körülmény lehetőséget nyújtott számunkra, hogy rendezzük összekeveredett egységeinket, és az északabbra eső nyílt terepen összefüggő frontvonalat teremtsünk. Ugyanakkor a betörés elkerülhetetlenné tette a summai frontszakasz feladását, és ezeket kiürítettük a nap folyamán. Az 5. hadosztály parancsot kapott, hogy valamennyi egységével néhány kilométert vonuljon vissza Észak felé Leipäsuo-Rajaharju vonalára, de arrafelé nem rendelkeztünk megerősített állásokkal és a vonalhoz nem fűződött sok bizalom. Frontszakaszunknak ez a beszögelése veszélyeztette tehát a Földszoros egész nyugati oldalának védelmét olyan időpontban, amikor a hadszíntéren levő ellenséges hadosztályok száma harmincra emelkedett.
Aznap estefelé a főhadiszállásra visszatérőben erősen törtem a fejem azon, honnan vehetnénk még újabb tartalékokat. A keleti fronton harcoló csapatoktól, amelyek hadműveletei oly sokat ígértek, aligha vonhattunk el egységeket, és azok az önálló gyenge zászlóaljak, amelyeket a parti védelemtől kaphatnánk, nem sokat jelentettek volna az ilyen nagyszabású hadműveletekben. Az egyetlen rendelkezésre álló kötelék a 23. hadosztály volt, amelyet röviddel ezelőtt a IV. hadtest rendelkezésére bocsátottam Kollaa védőinek felváltására, s ha valaki, ők megérdemelték a pihenést. E hadosztály egyik ezrede már az előretolt vonalon volt. Gondosan mérlegelve a dolgot, arra a nehéz elhatározásra jutottam, hogy a hadosztály megmaradt ezredeit, csökkentett harcképességük ellenére, a Földszorosra küldöm, ahol ezt a hadosztályt a korábban említett 62. gyalogos

ezreddel töltöttük fel.
Február 15-én reggel az ellenség támadást intézett a kämärài út védői ellen, és estére sikerült betörést elérnie. Bár a betörés eléggé szűk volt, a hadsereg parancsnoksága úgy látta, hogy az improvizált állások birtokban tartása tartalékok nélkül erőnfeletti feladat lenne a csapatok számára. Mivel véleményem azonos volt, Österman altábornagy megkapta az engedélyt, hogy szükség esetén a 11. hadtestet a közbülső védővonalba vonja vissza.
Ezt követően a hadtest azonnal parancsot kapott, hogy kezdje el a visszavonulást. A fő vasútvonal mindkét oldalán végrehajtott ellenséges támadások némileg veszélyeztették a parti szárny elszakadó mozgását, de ezeket a támadásokat sikerült elreteszelni és a visszavonulás teljes rendben folyt anélkül, hogy az ellenfél megkísérelte volna az üldözést. Több helyen rohamokat intézett kiürített állásaink ellen, alapos tüzérségi előkészítés után. A visszavonuló csapatok leginkább azoktól a folyamatos légitámadásoktól szenvedtek, melyeket az ellenség a legnehezebb bombákkal az úthálózat ellen intézett.
A parti szárny visszavonulását jelentősen megkönnyítette a Koivisto-sziget ütegeinek tüze. A lehetséges visszavonulásra számítva már korábban is hangsúlyoztam, hogy elkerülhetetlen ezeknek a szigeteknek tartós védelme. A 4. hadosztály ezúttal parancsot kapott, hogy csapatainak egy részét irányítsa oda. Az így megerősített helyőrségnek sok napon át sikerült lekötnie jelentős ellenséges erőket.
Csak február 21-én adtam parancsot Koivisto kiürítésére, amikor a parti szárny visszavonása befejeződött. Miután kilőtte utolsó lőszerét és megsemmisítette nehéz ágyúit, a helyőrség a következő nap estéjén megkezdte 40 kilométer hosszú menetelését a jégen keresztül Säkkijärvibe, magával hozva minden hordozható felszerelését. Most az egyszer az időjárás intézői kedvezlek nekünk, február 23-án hóvihart rendeztek, s ebben az időben a helyőrség végrehajthatta nehéz menetelését az ellenség szárnya mellett.
Nehéz szívvel engednem kellett, hogy a II. hadtest visszavonuljon állásaiból, amelyeket szívósan védett több, mint két hónapon keresztül. Milyen hatással lesz ez a visszavonulás a csapatok és a nemzet magatartására, amelyet eddig a keleti frontról érkező győzelmi hírek éltettek?
A visszavonulás lehetőségét természetesen a kezdet-kezdetétől fogva figyelembe vettük számításainkban és a megfelelő terveket elkészítettük. Mint említettem, tartalékosokkal és munkacsapatokkal építettük a közbülső védelmi vonalat a Samola-Sommee-Kämärä állomás irányában, és tovább a tavak közti szakaszokon át Vuoksiig, de a kemény fagyok, a munkaerő és a műszaki kellékek hiánya miatt a vonalat nem sikerült befejezni. Tali-Vuoksi vonalán egy hátrább lévő védőállás építése folyt, amelynek értékét növelte a dimbes-dombos, a harckocsik számára nehezen járható sziklás terep.
Már február 18-án az ellenség közvetlen harci érintkezésbe került a közbülső védelmi vonallal, amelynek feltöltését a II. hadtest visszavont csapataival teljes rendben hajtottuk végre. Sikereiken felbuzdulva és bízva abban, hogy ellenállásunk erejét megtörték, az oroszok ismét elővigyázatlan taktikájukat alkalmazták, és zárt alakzatokban támadtak, alapos tüzérelőkészítés nélkül. Különösen harckocsizó egységeik becsülték le ellenállásunkat és a harckocsik gyakran gyalogsági támogatás nélkül hajtottak át vonalainkon. Előfordult, hogy egy nap alatt harminc harckocsit semmisítettünk meg. Általában véve, védelmünk ebben az időszakban rendkívül nagy aktivitást tanúsított, ami arra vallott, hogy a visszavonulás nem gyengítette a csapatok harci szellemét. Miközben az oroszok rohamozták közbülső védelmi vonalunkat, Taipalénál ugyanolyan hevességgel folytak a harcok, mint korábban.
Visszavonulásunk aggasztó következménye viszont az lett, hogy az ellenség számára lehetővé vált összeköttetésünk veszélyeztetése a Viipuri-öböl jegén. Ez azt jelentette, hogy frontvonalunk 30 kilométerrel meghosszabbodott. Sajnos Viipuri nyugati parti oldalára nem sikerült elegendő csapatot keríteni. A parti frontszakasz védelmének magvát néhány parti üteg és az oda helyezett 4. hadosztály képezte, amelyet felerősítettünk néhány különálló zászlóaljjal és üteggel. Az utóbbiakat nemrég hoztuk létre, hiányosan kiképzett tartalékegységekből álltak, fogyatékos felszereléssel és fegyverzettel. A tisztikar kisszámú és improvizált volt. A sziklás és ásásra alkalmatlan terep azt a veszélyt rejtette magában, hogy megnehezíti a védelmet és növeli

veszteségeinket.
Háborúban előfordul, hogy a megterhelés, amelynek következtében a vezetők kritikus helyzetbe kerülnek, számukra erőnfelettivé válik és a személyi váltások kényszerével jár. Ez nemcsak az arcvonalszakasz parancsnokokra, hanem talán még gyakrabban a felsőbb parancsnokokra vonatkozik, akiknek egyedül és távolabb a harcmezőtől -, ahonnan ellentmondásos és hiányos hírek érkeznek - súlyos és felelősségteljes döntéseket kell meghozniuk. Mindez biztos intuíciót, reális képzeletet és nagy akaraterőt követel - szellemi és testi megterheléssel jár, amely sokak számára erőnfelettinek bizonyul. Amikor a csapatok, főképp a legerősebben szorongatott frontszakaszokon, a kimerültség állapotába jutottak, természetesen az alacsonyabb és magasabb rangú parancsnokok állóképessége is szigorú próbán esett át.
Amikor Österman altábornagy szabadságot kért betegsége miatt, február 19-én utódjául a III. hadtest parancsnokát, Heinrichs vezérőrnagyot neveztem ki, akit egyidejűleg altábornaggyá léptettem elő. A háború kezdete óta ügyesen vezette a Földszoros keleti oldalának védelmét, és a legkritikusabb helyzetekben is erős idegzetű embernek bizonyult. Heinrichs altábornagy helyére Talvela vezérőrnagy került, előző, Aittojokinál állomásozó csapatának parancsnoka pedig Pajari ezredes lett.
Ezekkel a parancsnoki váltásokkal összefüggően megvalósítottuk azt a tervet is, hogy a Földszoros középső szakaszán új harcálláspontot létesítünk. A II. hadtestnek Vuoksitól délre fekvő keleti frontszakaszát (1. és 2. hadosztály) leválasztottuk, hogy létrehozzuk az I. hadtestet, amelynek parancsnokává az I. hadosztály parancsnokát, Laatikainen vezérőrnagyot neveztem ki. Így csökkent a II. hadtest feladatköre és arra összpontosíthatta erejét, hogy Viipuri városát és környezetét, az egész Földszoros védelmi támoszlopát védelmezze.
Miközben a csapatok hiánya egyre nyomasztóbbá vált, mint pótlási lehetőséget a külföldi önkénteseket kellett figyelembe vennünk. A Skandináv-országokban valóságos népmozgalom indult meg Finnország javára, amelynek eredményei összehasonlíthatatlanul nagyobbak voltak, mint a szabadságharc idején.
A svéd részvétel ezúttal kb. 8000 embert tett ki. Igaz, a csapat nagyrészt a fegyverforgatásban gyakorlatlan személy volt, és ezért kiképzésükre, ami Tornióban és Kemiben folyt, értékes időt kellett elvesztegetnünk. Az önkéntes csapatot, amelyek parancsnoka a szabadságharc idején tevékenykedő Sätakunta csapat parancsnoka, Linder tábornok lett, két „seregtestre", azaz hatékony tüzérséggel és önálló csapatokkal megerősített két zászlóaljra osztotta. Már január közepétől kezdődően a svéd repülőegységek és légvédelem viselt felelősséget Észak-Finnország légvédelméért, és érdemeik közé kell számítani, hogy a háború második felében a veszélyeztetett Tomio-Oulu vasútvonalon az anyagszállítások légitámadásoktól zavartalanul folyhattak.
Svéd önkéntes csapatok működtek más helyeken is. Turkuban három légvédelmi üteg vett részt a város és a kikötő védelmében, és számos finn egységnél svéd légvédelmi legénység szolgált. Ezenkívül négy tábori tüzérségi üteg került közvetlenül különböző frontszakaszokra.
Norvégiából 725 önkéntes érkezett, akiket a svéd osztagokkal egyesítettünk. A 800 főből álló dán csapat is már Finnországban tartózkodott, készen arra, hogy induljon a frontra, amikor megtörtént a békekötés.
A skandináv önkéntesek jelenléte ugyanakkor nem az egyetlen bizonyítéka volt annak az érdeklődésnek, amelyet a külföld Finnország és a népünk által védelmezett értékek iránt tanúsított.
Összességében 26 nemzet képviseltette magát az „idegenlégióban", a Sisu-osztagban, amely azonban úgyszintén nem került harci bevetésre. Mivel már sok ország belekeveredett a világháborúba, a jelentkezőknek csak töredéke érkezhetett meg, és mivel Németország a hadianyagon kívül még az önkéntesek áthaladását sem engedélyezte, hosszú kerülőutat kellett tenniük tengeren, Anglián keresztül.
Magyarország, ahol a kormányzó, Horthy admirális kezdeményezte az önkéntes csapat létrehozását, élre került: onnan 25.000 résztvevőről érkezett jelentés. Az ország veszélyes helyzete miatt azonban a magyar kormány úgy ítélte meg, hogy nem juttathat el hozzánk többet, mint 5000 embert, ezek közül egy zászlóalj jól kiképzett katona érkezett meg Finnországba, bár nem került frontra, míg mások vagy útra sem kelhettek, vagy vissza kellett fordulniuk. Több szerencséje volt a 300 fős amerikai finnekből álló légiónak, amely a háború utolsó napján esett át

a tűzkeresztségen. Bár Anglia maga is hadban állt, onnan is néhány ezer idősebb önkéntes jelentkezett.
A Finnországba érkezett külföldi önkéntesek száma kb. 11.500 főt tett ki. Ha ezt a csapatot összességében sikerült volna frontszolgálatba állítani, értékes pótlást jelentett volna elapadó tartalékaink számára, mindemellett a svéd-norvég osztag hozzájárulása igen jelentősnek számított, és a külföldi önkéntesek jelenléte lélekemelő tényezővé vált magányos harcunkban.
A tartalék erők megszerzésének kérdése a Földszoros számára február második felében egyre égetőbbé vált. A 23. hadosztály valójában már elindult a Viipuri frontszakaszra, de ez nem volt elegendő. A Viipuri-öböl védelme friss és tapasztalt erőket követelt. Annak érdekében, hogy a lappföldi védőcsapatok részét leválasszam onnan, azt a lehetőséget latolgattam, hogy a svéd önkéntes csapatot a Sallánál húzódó frontra helyezem, és mivel szervezése már majdnem befejeződött, a fejemben támadt ötlet határozattá érett. A svédek ott hátországuk közelébe kerültek volna és bizonyos értelemben saját határaikat védhették. Linden tábornok lelkesen támogatta javaslatomat, és február 19-én megszületett a megfelelő parancs. A csapatok lecserélése február 22-én kezdődött a Salla-frontszakaszon, és néhány nappal később egy gyalogosezred és két tartalékos zászlóalj elkezdte hosszú útját a főhadszíntérre. Bár a Ladogától északra a katlan-háború teljes erőbevetéssel folyt, a IV. hadtest is olyan parancsot kapott, hogy egy zászlóaljat küldjön a Viipuri-öböl védelmére.
Azzal, hogy a svéd önkéntescsapat csatlakozott a hadviseléshez. Lappföld védelme Wallenius tábornok kezéből Linder tábornok kezébe került, aki parancsnoka lett a Salla-frontszakasz három finn zászlóaljának és a Petsamótól délre állást foglaló harci egységnek is. A. Nordenswan alezredes arcvonal-szakaszparancsnoki, gróf C.A. Ehrensvärd alezredes pedig vezérkari főnöki kinevezést kapott, utóbbi a szabadságharc résztvevője volt.
Svéd és norvég testvéreink becsületesen ellátták azt a feladatot, amely korábban öt finn zászlóaljra tartozott, annak bizonyítékaként, hogy Svédország és Norvégia a 130 békében eltöltött év ellenére még mindig hős katonákat tudott kinevelni. Mindig hálásak leszünk, amikor visszaemlékezünk az északi országok együttműködésének e megnyilvánulására, és tiszttel adózunk elesett svéd és norvég fegyverbarátainknak. Csapatukból említsem meg mindenekelőtt M. Dyrssen alezredest, egy önkéntes csapat megteremtőjét, aki ennek sorai közül az elsők között esett el.
A honvédelmünk rendelkezésére álló élő erőkről szólva, ne feledkezzünk el a lottákról sem. A lehetőségek, hogy a frontszolgálatra szabaddá tegyünk férfiakat, sokkal kisebbek voltak, amíg honvédelmünket nem részesítette támogatásban a Lotta Svärd-szervezet. Százezer tagja munkát vállalt mind a szülőföldön, mind a fronton, és odaadóan ellátott sokféle feladatot az egészségügyi és a gazdaság ellátásában, valamint a törzs- és a hírszolgálat területén. Nehéz elképzelni a Téli Háborút e női szervezet nagyszerű hozzájárulása nélkül.
Az a tény, hogy a békepuhatolózások továbbra is folytak, arra késztetett engem, hogy a Földszoros új parancsnoka előtt újra hangsúlyozzam, mennyire elengedhetetlen, hogy a közbülső védelmi vonal kitartson, bármennyire is súlyosnak mutatkozzék a helyzet. A vonal már tíz napja tartotta magát, miközben a támadásokat általában elhárítottuk. A front csak a vasútvonal irányában nyomódott be, s így maradt ellentámadásaink ellenére. Amikor előállt az a veszély, hogy a frontszakasz összeköttetése megszakad Viipurival, felhatalmaztam a hadseregparancsnokot, hogy adjon parancsot az I. és II. hadtest visszavonására a hátrább fekvő Tali-Vuoksi állásokba. Ez a visszavonulás, amely február 27-én kezdődött, tervszerűen és kapkodás nélkül zajlott le. A parancsnokság jól kézben tartotta a csapatokat és ezek odaadóan teljesítették feladataikat. A finn katona ügyessége a mozgóháborúban ezúttal is fölényt biztosított számára.
A mögöttes védőállás jellegénél fogva erős volt. Viipuri városa pedig régi sáncárkaival és védelmi létesítményeivel hatékony támpontnak számított. Csapatainknak valójában nem volt gyakorlottsága a helységharcban, de engem ez kevésbé aggasztott, mint az a gondolat, hogy kimerült seregünk képes lesz-e egyáltalán megállapodni a harmadik védelmi vonalban és megkapaszkodni benne. Nem emlékszem, hogy súlyosabb megterhelés ért volna egész hosszú katonai pályafutásom idején.
Március 2-án az ellenség elérte hátsó védelmi vonalunkat, ugyanakkor a Viipuri-öbölben a helyzet kritikusabbá vált. A jég elbírta a legnehezebb harckocsikat

is, és a kifűrészelt vágatok gyorsan újra befagytak. A hótakaró nem volt elég vastag, hogy megnehezítse bármilyen fegyvernem mozgását. Ily módon az oroszoknak megadatott a lehetőség, hogy kibontakoztassák teljes erőfölényüket. Csupán a délnyugatra eső Uura irányából összességében négy, harckocsi- és légierők által támogatott hadosztály támadott.
Március 2-ára virradó éjjel néhány ezredből álló erő rohamozta meg a kicsiny Tuppura-szigetén, a Viipuri-öböl torkolatában elhelyezkedő ütegünket. A támadást elhárítottuk és az ellenségnek még napközben végrehajtott minden kísérletét is visszavertük, de a sötétség beálltával végül sikerült a szigetet birtokába vennie. A bátor védők a jégen keresztül vágták át magukat Säkkijärvi felé. Ugyanazon a napon elveszítettük Teikarsaari-szigetét és a Viipuri-öböl torkolatában elhelyezkedő többi szigetet is. A támadások sajátsága volt a különböző fegyvernemek rendkívülien folyamatos együttműködése: a harckocsik körbevették a szigeteket, egyiket a másik
után - miközben a tüzérség és a bombázórepülők elszántán puhították őket majd tovább szűkítették a kört. A gyalogság csak ezután indult rohamra. A parti védelem gyalogságára - három önálló zászlóaljra, valamint a parti ütegekre - hárult a harc neheze. Ám a tartalék útban volt. A Lappföldről érkező első egységek Pulsánál rakodtak ki, harcbavetésükre csak két nap múlva számíthattunk. A IV. hadosztály, amely február 29-én megsemmisítette a 18. harckocsidandár katlanát, most parancsot kapott, hogy egy zászlóaljat küldjön a Viipuri-öbölbe. A védelem az improvizáltság jellegét viselte magán és tapasztalt kézre volt szükség az egész megszervezéséhez. Március l-én a Viipuri-öböl valamennyi egységét provizórikus csapatba, ún. partvédelmi-csoportba egyesítettük. A parancsnoksággal az addig a lappföldi csapat parancsnokaként működő Wallenius vezérőrnagyot bíztam meg. Ez a feladat számára erőn felettinek látszott, miután itt teljesen más körülmények közé jutott, mint a lappföldi vadon. Wallenius vezérőrnagyot március 3-án a vezérkar főnöke, Oesch altábornagy váltotta fel.
Március 4-én az ellenség általános támadást indított a Viipuri-öblön keresztül. Heves harcok dúltak az egész parti frontszakasz hosszában, az oroszok különösen Vilaniemit támadták erőteljesen. Ott az ellenségnek sikerült megkapaszkodnia a parton, de este és az éjszaka folyamán visszaszorítottuk a jégre. A következő napon az oroszok újabb csapatokat kaptak. Hadosztályt kitevő erővel támadtak, száz harckocsi támogatásával, Teikarsaari-szigetén keresztül Vilaniemi irányában, és ismét sikerült betörést elérniük. A tüzérség és a páncél-elhárítófegyverek hiánya fájdalmasan érintett bennünket ezúttal is. Mindössze két, helyhez kötött nehézütegünk maradt meg, az egyik Ristiniemi-ben (305 mm) a másik Satamaniemiben (152 mm). Az utóbbi olyan messze állt, hogy csak Ristiniemi védelmét támogathatta. Ez utóbbi túlságosan nehéz volt ahhoz, hogy szárazföldi célpontok lövésére vegyék igénybe, bár féltonnányi lövedékei hatásosnak bizonyultak a jégen előnyomuló ellenséges hadoszlopok ellen.
A következő napokban visszavertünk minden támadást, kivéve Vilanieminél, ahol az ellenség behatolt vonalainkba, és március 7-én átvágta a Viipuri-Sakkijärvi országutat. Mivel hátrább lévő úthálózat nem létezett, ez azt jelentette, hogy az egész parti frontszakasz kettészakadt és az ellenség elkezdhette a front felgöngyölítéséi, amennyiben Vilaniemit nem sikerül visszafoglalni. Nekünk tehát feltétlenül ismét birtokunkba kellett vennünk Vilaniemit, és össze kellett gyűjtenünk az ehhez szükséges csapatokat.
A nagyrészt improvizáltan létrehozott egységek, amelyek ezekben a harcokban védték Viipuri parti frontszakaszát, minden elismerést megérdemelnek hősiességükért és áldozatkészségükért. Bátran harcoltak jelentős veszteségeik ellenére, amelyek alapvetően a kiképzés és fegyverzet elégtelenségéből, valamint a harci tapasztalatok hiányából adódtak.
Az, hogy az ellenség mennyire alaposan és széleskörűen készítette elő
végső offenzíváját, kiderül abból is, hogy a Viipuri-öblön keresztül megindított támadással egyidejűen Suursaari és Lavansaari-szigeteken keresztül jelentős erőkkel nyomult előre a Kotka-Virolahti partszakasz ellen. A cél az, volt, hogy hátulról veszélyeztessék a Földszoroson harcoló csapatainkat és lekössék tartalékainkat. Ezeket a március 4-e és 9-e között végrehajtott támadásokat visszavertük, főként a partvédelmi ütegek tüzével, amelyek nagy pusztítást végeztek, különösen a sűrű hadoszlopokban közeledő csapatokban. A lövedékek a menetoszlopok között tátongó réseket ütöttek, és a támadók soraiban zűrzavart és rémületet keltettek, miközben sokan a menekülők közül beleestek a lövedékek vágta jéglékekbe. A Lavansaari-sziget felől előnyomuló menetoszlopoknak sikerült

a szirtek övezetén lábat vetniük, ahonnan kísérletet tettek arra, hogy behatoljanak a szárazföldre, de eredménytelenül.
Ezek a támadások rendkívül aggasztóak voltak, mivel a kotkai szektor gyalogos egységeit másutt vetettük harcba, és az ellenség oda a jégen át motoros szánokon és autókon további nagy erőket vonultatott fel. A veszély elhárítására lóhalálában öt nemzetőr-zászlóaljat állítottunk fel Kymenlaakso koron túl lévő férfiaiból és fiatal fiaiból, akiket a partvédelem rendelkezésére bocsátottunk. Rövidesen kiderült ugyanakkor, hogy elkerülhetetlenné vált a egész parti védelem újjászervezése. Március 8-án új egységet, az ún Hamina-csapatot hoztuk létre, amelynek parancsnoka Hanell vezérőrnagy lett. Mind a Viipuri nyugati oldalán, mind pedig az onnan a Kotkáig terjedő parton elhelyezkedő csapatokat ezúttal neki rendeltem alá, s ugyanez történt azzal a lovasdandárral, amelyet a IV. hadtestről választottunk le, bármennyire is zűrzavaros volt a helyzet Ladogától északra.
A békepuhatolózások eközben odáig jutottak, hogy március 6-án küldöttség indult Moszkvába. Ha valaha, akkor most a végletekig meg kellett feszítenünk erőnket, hogy a diplomácia olyan szilárd támaszt kaphasson, amilyet csak lehet. A hazai kiképzőközpontokban 14 zászlóalj - utolsó tartalékunk - kiképzése folyt. Ezúttal parancsot adtam ki, hogy ezeket az egységeket a lehetőség szerint felszerelve és felfegyverezve a főhadszíntér mögött gyűjtsék össze.
Viipuri és Vuoksi között a támadások ereje csak nőtt. A harcok új központja most Vuosalminál alakult ki, ahol az ellenség a Vuoksi-folyón keresztül próbált átjutni. Viipuri déli és keleti oldalán a védelem megingathatatlan volt. A hátsó védelmi vonal leggyengébb pontjának a Tali környékén elkerülő terep számított, ahol az ellenfél ki tudta fejteni technikai fölényét, és ahol csapatainkat sikerült hátraszorítania a Kärstilärjärvi-tó és a Leitimonjärvi-tó közötti földszorosig. Megvirradt a háború utolsó napja, március 12-e.
Vilanieminél ellentámadásunk eredményesen kezdődött. Két keletebbre eső helyen, ahol az ellenség a partvonalat birtokba vette, visszaszorítottuk
a jégre. A partvidéken másutt végrehajtott orosz támadásokat visszavertük, ugyanez történt azokkal a kísérleteikkel is, amelyek Viipuri peremeinek foglalására irányultak. Valamennyi támadás Vuoksi mellett kudarcba fulladt, ugyanígy Taipalenál, amely még tizenegy alkalommal váll heves tüzérségi tűz célpontjává. A háborúnak ezen az utolsó napján érkezett a földszorosra, mint említettem, a külföldiek osztaga, az egy század erőt kitevő „amerikai-finn légió", amelynek férfiai a régi haza segítségére siettek.
Bár az ellenség akkor a Földszoroson legalább 25 hadosztállyal rendelkezett, a háború utolsó napja ezen a 170 kilométer hosszú fronton azzal végződött, hogy minden támadást elhárítottunk.
A főhadszíntéren a helyzet nagyjából egészében megszilárdult, az ellenséges támadások pedig elérték a csúcspontot. A legkritikusabb hellyé a Viipuri-öböl vált, de a parti védelmi egységek parancsnoksága most kézben tartotta csapatait, Vilanieminél pedig ígéretes ellentámadás indult. A hóolvadás időszaka, nagy szövetségesünk, közeledett. Néhány hét múlva az oroszok aktivitásuk csökkentésére kényszerültek volna.
A hosszú keleti fronton is uraltuk a helyzetet, Kuhmo szakaszán csapataink jelentős győzelem küszöbén álltak: a bekerített 54. hadosztály megsemmisítése csak napokon múlott. A Ladogától északra ellenoffenzívánk eredményekhez vezetett, amelyeket nem volt szabad lebecsülni, a 18. hadosztályt és a 34. páncélosdandárt szétzúztuk, csapatainkat pedig részben bevethettük azok ellen a friss hadosztályok ellen, amelyek a Ladoga partja mentén nyomultak előre, részben a Kollaa frontszakaszon jelentkező veszély elhárítására, ahol az ellenséges hadosztályok száma ekkor kettőről négyre emelkedett. Ezek közül kettő módszeresen előkészített átkaroló kísérletbe kezdett. Ez a művelet azonban kudarcba fulladt, hála az időben végrehajtott ellenintézkedéseinknek és a nehézségeknek, amelyeket a vadon okozott a benne előrenyomuló hadoszlopoknak. Az eredmény az lett, hogy egyfajta egyensúlyhelyzetet teremtettünk meg.
Az eszközök és különösen a lőszer pótlása kissé kedvezőbbé vált, a februári és márciusi nagy fogyasztás ellenére. Januártól kezdődően a hazai termelési kapacitás megnőtt, a külföldi beszerzések pedig gyorsan érkeztek. A gyalogság részéről jelentkező igényt kielégítettük. Bár a nehéztüzérségi lőszer felhasználása február elejétől kezdődően napi több ezer darabbal túlszárnyalta a termelést, szigorú takarékossággal a könnyű ágyúk számára lőszertartalékot képeztünk, amely heti szükségletnek felelt meg.

A háború befejező időszakában tehát a leggyengébb pontot nem az anyagellátás, hanem az eleven erő hiánya jelentette. A front meghosszabbodott, minden rendelkezésre álló csapat már harcba került, és az emberek a végletekig kimerültek. Ellen tudtunk volna-e szegülni az ellenségnek addig, amíg az olvadás néhány heti lélegzetvételnyi időt nyújtott volna nekünk? A hosszú, vadonban létrejött fronton megvolt ez a lehetőség, de a hadszíntéren, ahol a védelmi képességeink tűréshatárához értünk, a visszavonulás elkerülhetetlennek látszott. És mi következett volna ezután? Egyre inkább kétségesnek tűnt, képesek-e a nyugati hatalmak a segítségnyújtásra, és világossá vált, ha a németek várt támadása Franciaország ellen beindul, teljesen magunkra maradunk. Így mindaddig, amíg hadseregünk töretlen, és a nyugati hatalmak intervenciós fenyegetése kezünkben lévő ütőkártya volt, jobbnak ígérkezett az ellenségeskedések befejezése. Mindenekelőtt töretlen ellenállóerőnk volt előfeltétele annak a megállapodásnak, amely megőrizte az ország függetlenségét és elhárította a pusztulást.
1940. március 13-án 11.00 órakor, 105 napos szakadatlan harc után védőerőink nehéz feladatukat ezúttal befejezték. Ugyanazon a napon aláírtam az alábbi napiparancsot, amelyet a hadsereghez intéztem, de tulajdonképpen Finnország egész népéhez szólt, és amelyet emiatt felolvastak a rádióban és kifüggesztettek az ország minden templomában.

Finnország dicsőséges hadseregének katonái!
Megtörtént a békekötés hazánk és Szovjet-Oroszország között, szigorú béke, amely Szovjet-Oroszországnak juttatta majdnem mindegyik harcmezőt, amelyen vérteket ontottátok mindazért, amit mi drágának és szentnek tartunk
Ti nem akartatok háborút, ti a békét szerettétek, a munkát, a fejlődést, de benneteket rákényszerítettek a harcra: és ti ebben a küzdelemben hőstetteket hajtottatok végre, amelyek évszázadokon át fényes emlékként maradnak fenn történelmünkben.
Több, mint tizenötezren közületek, akik hadba indultatok, többé nem látják otthonukat, és mennyien vannak azok, akik örökre elveszítették munkaképességüket. Ám ti súlyos csapásokat mértetek az ellenségre, és az, hogy most kétszázezer közülük a jeges hótakaró alatt nyugszik, vagy megtört tekintettel bámulja csillagos egünket, nem a ti vétketek. Ti nem gyűlöltétek őket, nem kívántatok nekik rosszat, csak követtétek a háború kemény törvényét: ölni vagy meghalni.

Katonák!
Én már számos csatamezőn harcoltam, de még nem láttam hozzátok hasonló harcosokat. Büszke vagyok rátok, mintha saját gyerekeim lennétek, egyformán büszke Észak hegyvidékének férfiaira, ugyanúgy mint Pohjanmaa síkságának, Karjala erdeinek. Savo mosolygó dombjainak, Häme és Satakunta gabonatermő szántóföldjeinek, Uudenmaa és Varsinais-Soumi nyírfás vidékének fiaira. Ugyanúgy büszke vagyok a szegény kunyhó gyermeke és a gyári munkás, mint a gazdag ember nyújtotta áldozatra.
Köszönetemet fejezem ki mindnyájatoknak, tiszteknek, altiszteknek és legénységnek, de szeretném különösen hangsúlyozni a tartalékos tisztek áldozatkész bátorságát, kötelességtudatát, és azt a tehetséget, amellyel ellátták feladataikat, bár szakmailag ezekben nem voltak járatosak. Így áldozatuk a háború viszonylag legnagyobb, de lelkesedéssel és megingathatatlan készséggel meghozott áldozata.
Köszönetet mondok a törzskar tisztjeinek hozzáértésükért és fáradhatatlan munkájukén, és végül legközelebbi segéderőimnek, a vezérkar vezérkari főnökének és főszállásmesterének, az arcvonalszakasz parancsnokoknak, valamint a hadtest- és hadosztályparancsnoknak, akik gyakran a lehetetlent tették lehetővé.
Köszönetet mondok a finn hadseregnek, valamennyi fegyvernemének, amelynek nemes vetélkedésben hőstetteket hajtottak végre a háború első napjától kezdődően, köszönöm a bátorságot, amellyel szembeszálltak a többszörös túlerővel, a részben ismeretlen fegyverekkel felszerelt ellenséggel, a szívósságot, amellyel védelmezték a haza földjének minden darabkáját. A több, mint 1500 orosz páncélos, és a több mint 700 repülőgép megsemmisítése hőstettekről tanúskodik, amelyeket gyakran egyedülálló katonák hajtottak végre.
Örömet és büszkeséget érzek, ha a finn lottákra gondolok és részvételükre a háborúban, valamint áldozatkészségükre és fáradhatatlan munkájukra különböző

területeken, amivel sok ezer férfi szabadult fel a frontszolgálatra. Nemeslelkűségük serkentette és támogatta a hadsereget, amelynek háláját és elismerését teljességgel kiérdemelték.
Tiszteletet érdemelt ki a háború kemény időszakában az a többezer munkás, aki gyakran önkéntesként, a légitámadások alatt is munkáját végezte a gépek mellett és gyártotta a hadsereg számára szükséges eszközöket, továbbá azok, akik az ellenség lankadatlan tüzében az állások megerősítésén dolgoztak. Köszönetet mondok mindnyájatoknak a haza nevében.
Minden hősiesség és áldozatkészség ellenére, a kormánynak a békét kemény feltételekkel kellett megkötnie, de ennek megmagyarázható az oka.
Hadseregünk kicsi volt, tartalékaink és kádereink elégtelenek. Nem voltunk úgy felszerelve, hogy háborút viseljünk egy nagyhatalom ellen. Miközben bátor katonáink határainkat védték, erőn feletti fáradozással kellett megszereznünk azt, ami hiányzott, megépítenünk védelmi vonalainkat, amelyek nem léteztek, megpróbálnunk segítséget kapni, amely nem jött. Fegyvereket és felszereléseket kellett beszereznünk olyan időszakban, amelyben minden ország lázasan fegyverkezett a viharral szemben, amely most az egész világ felett tombol.
Hőstetteitek csodálatot váltottak ki az egész világon, de a három és fél hónapig tartó háború után továbbra is majdnem egyedül vagyunk. Külföldtől nem kaptunk több segítséget, mint tüzérséggel és repülőgépekkel megerősített két zászlóaljat a frontjainkra, amelyeken saját férfiaink éjjel-nappal harcoltak a váltás lehetősége nélkül, és fel kellett fogniuk az egyre újabb ellenséges alakulatok támadásait, a végső határokig megfeszítve fizikai és szellemi erőiket.
Ha egyszer ennek a háborúnak a történetét megírják, a világnak majd látnia kell, milyen hőstetteket hajtottatok végre.
Anélkül a készséges támogatás nélkül, amelyet Svédország és a nyugati hatalmak nyújtottak nekünk fegyverek és felszerelések formájában, számunkra lehetetlenné vált volna, hogy oly hosszan harcoljunk az ellenség megszámlálhatatlan ágyúja, harckocsija és repülőgépe ellen.
Sajnálatos módon az ígért nagyszabású segítséget, melyet a nyugati hatalmak kilátásba helyeztek, nem sikerült teljesíteni, mivel szomszédaink, önmagukat féltve, megtagadták a segélycsapatoktól az átvonulás jogát.
Elviselve a tizenhat héten át folyó véres harcokat, amelyekben hadseregünk se éjjel, se nappal nem jutott pihenőhöz, még a mai napon is legyőzhetetlenül áll szemben az ellenséggel, amely borzalmas veszteségei ellenére létszámát tekintve nőttön nőtt. Belső frontunk, amelyen a megszámlálhatatlan légitámadás rémületet és halált terjesztett a nők és gyermekek között, nem ingott meg. Leégett városaink és szétrombolt falvaink messze a frontvonal mögött egészen a nyugati határainkig, szemmel látható bizonyítékai annak, hogy az eltelt hónapokban ennek a népnek mit kellett kiállnia.
A sors kegyetlen hozzánk, amikor arra kényszerít bennünket, hogy egy idegen fajtának, amelynek más a világnézete és mások az erkölcsi értékei, olyan földet engedjünk át, amelyet évszázadokon keresztül verejtékezve és fáradsággal műveltünk.
Ám építőmunkához szokott erős kezünk van, hogy azokon a területeken, amelyek megmaradtak nekünk, házat építsünk azoknak, akik elveszítették otthonaikat, megvannak továbbá a jobb boldogulás lehetőségei mindenki számára, és úgy, mint korábban, készeknek kell lennünk, hogy megvédjük megcsonkított hazánkat ugyanazzal a határozottsággal és erővel, amellyel osztatlan hazánkat védtük.
Bennünk él az a nagyszerű tudat, hogy történelmi elhivatottságunk van, amelyet továbbra is teljesítünk, s ez a nyugati műveltség védelme, amely évszázadok óta örökrészünk, de annak is tudatában vagyunk, hogy az utolsó fillérig kifizettük tartozásunkat, amely a Nyugattal szemben állt fenn."

Az orosz villámháború kudarcainak fontosabb okait már érintettem. Kiegészítésképpen talán helyénvaló néhány összefoglaló megállapítás megtétele és rövid kifejtése annak, mitől vált a felfogás a vörös hadseregnek a Téli Háború idején nyújtott teljesítményeiről oly negatívvá, különös tekintettel arra, hogy ez a felfogás a világháború időszakában oly jelentős tényezővé vált. Ha a Finnország elleni háborúban a Szovjetunió teljesítményeiről nem alakult volna ki általános kedvezőtlen benyomás, Németország aligha becsülte volna le oly nagy mértékben az orosz óriás lehetőségeit, és ismételte volna meg Napóleon tévedéseit.
Mire alapozható ez a felfogás a vörös hadseregről, amely általánossá vált a Téli

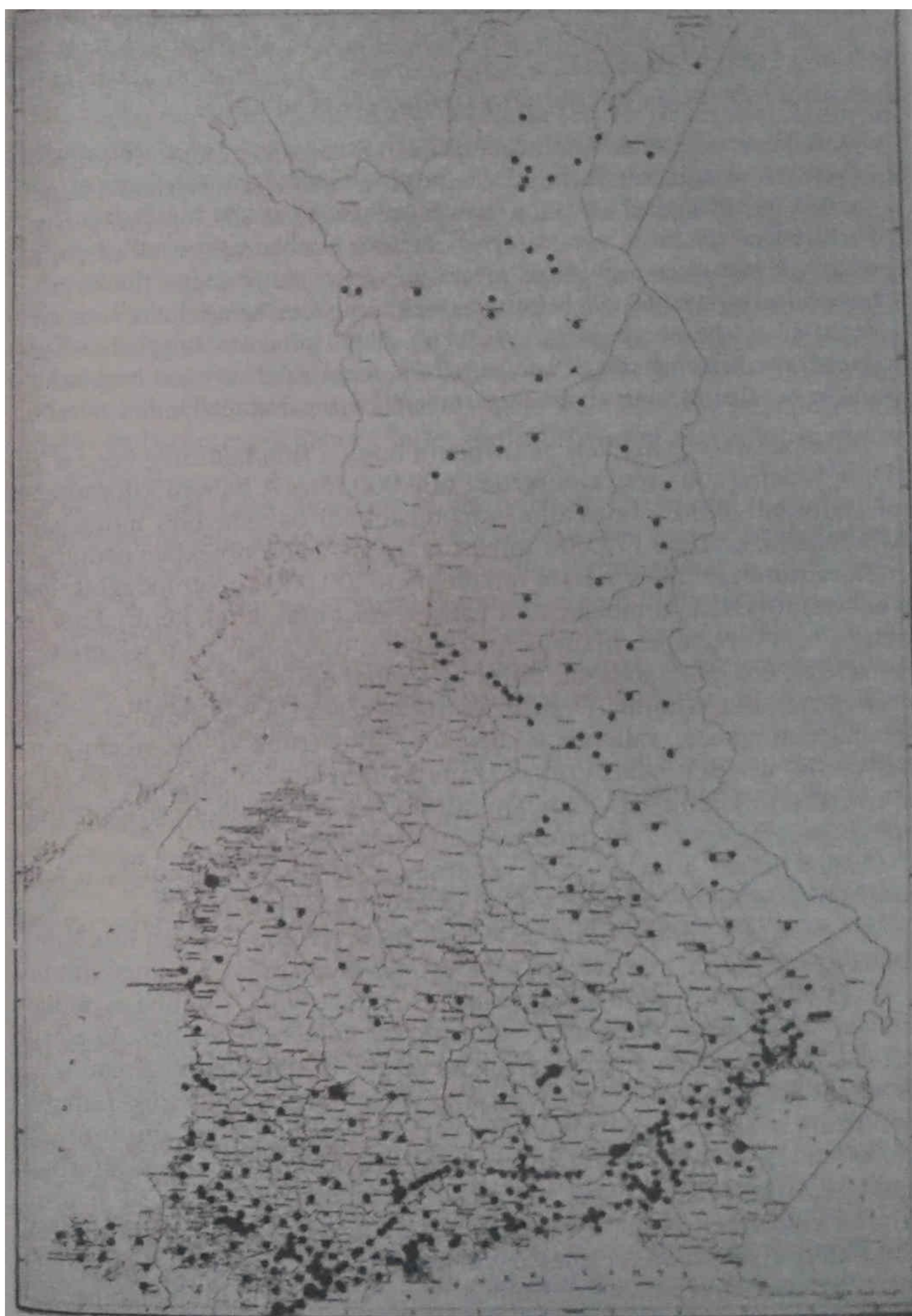
Háború után?
Kétségtelenül szemet szúró volt a hatalmas ráfordítás és a gyenge eredmény közötti aránytalanság. Már a háború első hetében váratlanul nagy erőket vetettek be. Ezek, mint említettem, 26-28 hadosztállyá növekedtek, de a későbbiekben összesen 45-re emelkedtek, amelyek közül 25 jutott a Földszorosra, 20 pedig a keleti frontra, megerősítve hadtest- és hadseregtüzérséggel és különféle gépesített alakulatokkal. A velünk szemben bevetett harckocsik száma kb. 3000 volt, ennek egy része közép- és nehéz. A vörös hadsereg ereje, a távolkeleti csapatokat figyelmen kívül hagyva, kb. 110 hadosztályt tett ki, és 5-6000 korszerű harckocsival rendelkezett. Ez azt jelenti, hogy az Európai-Oroszországban és Nyugat-Szibériában állomásozó aktív hadosztályoknak közel a felét mozgósították Finnország ellen. A
különleges rendeltetésű csapatokat is számításba véve, az ellenséges csapatok száma megközelítette az egy millió embert, amelyek egy része már harci tapasztalatokkal rendelkezett a lengyelországi hadjáratból.
Érdekes mozzanat, hogy a támadó sereg csapatait összesen hét katonai körzetből válogatták össze. A pétervári körzeten kívül csapatokat küldött a moszkvai, kalinyini, orjoli, fehéroroszországi, harkovi és ogyesszai körzet. Tehát az Európai-Oroszországnak csupán négy körzetét (a kievit, a walgait és a két kaukázusit) nem érintette közvetlenül a finnországi hadjárat. A kudarcokból és veszteségekből eredő megrázkódtatás ezek szerint főként a Szovjetunió európai területein éreztette hatását.
Említést kell tenni az orosz legfőbb parancsnokságának arról a hibájáról, amely anélkül kezdte meg a hadműveletet Finnország ellen, hogy számba vette volna a folytatandó harcok alaptényezőit - a hadszíntér jellegzetességeit és az ellenfél értékét. Az utóbbi tényező lebecsülése megérthető szembeötlő anyaggyengeségünk miatt, jelentősebb dolog azonban az, hogy az orosz katonai vezetés nem fogta fel: csapatainak szervezete túlságosan nehézkes az északi terepen és a téli időszak feltételei közölt. Hogyan tudták volna a síksági csapatok, bár hozzászokhatlak a kemény telekhez, harcolni az őserdei vadonban, amelyhez hasonlót még sohasem láttak? Csupán a pétervári és kalinyini, valamint a moszkvai körzetek oroszainak volt alkalma tapasztalatokat szerezni olyan feltételek között, amelyek megfelelőivel Finnországban találkozhattak. Ellenálló erőnk téves értékelése azt mutatja, milyen könnyelműen készítették el haditervüket és milyen vakon bíztak az oroszok a korszerű technika határtalan lehetőségeiben. Ezen a területen hadtudósaik bizonyos tételeket fogalmaztak meg, s meglátásuk szerint ezeket a németek meg is valósították a gyakorlatban - a lengyel síkságokon. Csakhogy Finnország az erdők országa, nem Lengyelország!
Érthetően nehéz megállapítani, hogy a szovjet hierarchia csúcsán elhelyezkedő politikai vezetés milyen mértékben felelős ezekért a tisztán katonai tévedésekért, amelyeket a haditervezésben, hadműveletekben és a szervezésben követtek el. Ugyanakkor okkal állíthatom, hogy befolyása érezhető volt ugyanúgy, mint az egységek körében működő politikai biztosoké. Az, hogy minden parancshoz előzetesen meg kellett szerezni a politikai szerv jóváhagyását, természetesen időhúzással és zavarokkal, úgyszintén a kezdeményezőkészség és felelősségvállalás gyengülésével járt. Ez a rendszer egyáltalán nem korlátozódott csak a hadseregre, de a hatalmi harc 1935-től kezdődően a haderőben volt a leghevesebb, amelynek tisztogatása közben a legtapasztaltabb embereiket veszítették el. A tisztikar ilyen módon egységessé vált, de a műveltség színvonala és a hozzáértés csökkent. A cári idők tisztjeiből csak igen kevés maradt meg.
Mint ösztönző tényezőt, a politikai vezetést kétségtelenül számításba kellett venni. Ez különösen a háború kezdeti időszakában nyilvánult meg, amikor a politikai biztosoknak rendet kellett teremteniük az egységekben, amelyek fegyelme megingott a sikertelen támadások után, és amikor minden eszközzel rá kellett bírni a vonakodó csapatokat arra, hogy rohamra menjenek. Az a körülmény, hogy a bekerített egységek nem adták meg magukat a fagyok és éhség ellenére, nagyrészt a politikai biztosok műve volt, mivel sikerült elhitetniük az emberekkel, hogy hozzátartozóikon bosszulják meg, és ők maguk kínhalált halnak, ha az ellenség kezére jutnak. Megszámlálhatatlan esetben mind a tisztek, mind a legénységbeliek inkább öngyilkosságot követtek el, minthogy megadják magukat. A politikai biztosok beleavatkoztak azoknak a taktikai utasításoknak a megszövegezésébe is, amelyeket az első balsikerek után fogalmaztak meg, amiből aztán a taktika és a propaganda furcsa keveréke állt elő.

Az orosz parancsnokság általában bátor, jó idegzetű együttes volt, amely nem nagyon törődött a veszteségekkel. Ugyanakkor a magasabb rendfokozatoknál jelentkezett egyfajta hiányosság. Ez a vezetés formalizmusában és az operatív gondolkodás leegyszerűsítésében nyilatkozott meg. Nem kedvelte az önálló megmozdulásokat, az eredeti tervhez makacsul ragaszkodott, ha törik, ha szakad. Az oroszok haditudományukat a felszerelésre alapozták, amely ezáltal merevvé, kíméletlenné és pazarlóvá, sok tekintetben az angolszász tanításokkal vált rokonná. Az alkotó képzelet hiánya jelentkezett különösen akkor, amikor a helyzet változása gyors döntéseket követelt. Szokásos volt, hogy a parancsnokok a kezdeti sikereket nem tudták a döntésig végigvinni. Így csapataink a Földszoroson mind a mozgó-, mind az állóháborúban ismételten el tudtak szakadni az ellenségtől és új állásokba vonulni. Eleinte a különböző fegyvernemek együttműködése felettébb hiányosnak bizonyult, ilyen vonatkozásban ugyanakkor az oroszok idővel megtanulták a szerzett tapasztalatok alkalmazását a gyakorlatban. Bár az oroszok tisztán taktikai teljesítményei gyengék voltak, mindemellett képesnek bizonyultak arra, hogy az oly kicsiny hadszíntéren, mint a Földszoros, felvonultassanak és ellássanak sokkal nagyobb számú harcoló seregtestet, mint azt elképzelhettük. A kemény és kevéshavú tél részben segített, mivel az utak elbírták a legnehezebb harckocsik mozgását is, és lehetővé vált új útvonalak kialakítása a jégen és a mocsarakon keresztül. Az ősvadonban húzódó hosszú frontvonalon a feltételek - úthálózat, távolságok és a hó mélysége - teljesen mások voltak és jelentősen befolyásolták mind a hadműveleteket, mind az utánpótlást.
Az orosz gyalogos (lövész) katona bátornak, szívósnak bizonyult és kevéssel beérte, de képtelen volt a kezdeményezésre. Másként, mint finn ellenfele, tömegharcos volt, aki a parancsnokság hatáskörén kívül és kapcsolat nélkül társaival, képtelennek bizonyult az önálló cselekvésre. Emiatt bíztak az oroszok - különösen a háború elején - főként a tömeges támadásokban, amelyek néhány jól elhelyezett gépfegyverrel szembekerülve csak azzal érhettek véget, hogy a támadókat lekaszálták az utolsó emberig. Ennek ellenére indult az egyik támadó hullám a másik után, ugyanazzal az eredménnyel. Előfordult még a karácsonyi időszak kezdeti harcaiban, hogy az oroszok sűrű láncolatban, sőt kéz a kézben és énekelve közelítettek a finn aknamezők felé, látszólag közönyösen bármiféle robbanásokkal és a védők pontos tüzével szemben. A gyalogságra jellemző volt a megdöbbentő fatalista alázatosság, az orosz katona nem volt fogékony a külső hatásokra és az alkalmi megrázkódtatásokon gyorsan túltette magát.
Az orosz pszichével magyarázható az a korábban már említett jelenség, hogy a gyalogság az utolsó emberig védekezett a lehető legreménytelenebb helyzetekben is. A hadtörténet csak ritka hasonló szívós kitartás megnyilvánulásait jegyezte fel, és ez az ősi népek sajátsága volt. A politikai terrornak ebben valóban része van, de bizonyára közel jár az igazsághoz az a nézet, amely ezt az orosz népnek a természettel folyó kemény harcával magyarázza és ez a magatartása az idők folyamán az európaiak számára felfoghatatlan képességgé fejlődött ki, hogy elviselje a szenvedést és a nélkülözéseket, passzív bátorságot és fatalizmust tanúsítson. Mindennek mindig volt és továbbra is van hatása a politikai fejlődésre is.
Különösen említésre méltó az oroszoknak az a tüneményes képessége, hogy beássák magukat. Úgy hatott, mintha a lapátkezelés ösztönös adottságuk volna. Általában véve, mesterei voltak az utászmunkának.
A hosszú szolgálati idő ellenére az orosz gyalogságban egész sor hiányosság mutatkozott meg. Az automata fegyverek és puskák tüze nagyon pontatlan volt. Bár a velünk szemben bevetett hadosztályok otthonosak voltak az erdős vidékeken, csapataik nem tudtak eredményesen mozogni és harcolni erdei terepen. Ha nem volt kézben iránytű, a tájékozódás nehézségeket okozott, és az erdő - a finn harcos szövetségese - az oroszokban csak rémületet keltett. Ott a „fehér halál" (belaja szmerty) aratott, a hószínű ruhát viselő finn gerillaharcos. A csapatok legnagyobb gyengesége volt ugyanakkor az, hogy nem tudtak síelni. Bár a síoktatás a háború kitörésekor azonnal megkezdődött, ez nem sokat segített, mert a sízés technikája nem sajátítható el néhány hét alatt, legkevésbé a háborúban. Ezenkívül hiányoztak nagyrészt a célnak megfelelő téli felszerelések, bár e tekintetben mi hasonló helyzetben voltunk.
A tüzérség volt a cári időkben mind technikai, mind taktikai vonatkozásban az elit fegyvernem. Természetesen most a szint alábbszállt a tisztek hiányos képzettsége folytán, de a felszerelés a kor követelményeinek volt megfelelő, a

modern, gyorstüzelő és messze hordó ágyúk meglepően nagy mennyiségével rendelkezett, ugyancsak kifogyhatatlannak látszó lőszertartalékokkal. Kivéve a gyalogezredekhez tartozó ezredtüzérséget és a szervezetszerű könnyű tüzérezredeket, sok hadosztálynál érzékelhetően még nehéz tüzérezred is jelen volt. Ezenkívül az oroszok szükség szerint használhatták a felsőbb parancsnokság tüzérségi tartalékait is.
Mint már említettem, a lőtechnika és taktika különösen a háború kezdetén hiányos és összefüggéstelen, továbbá a gyalogság tevékenységével
rosszul egyeztetett volt. A kezdeti harcokban a Földszoroson csak ritkán fordult elő, hogy a tüzérséget összpontosított és gyors tűzáthelyezésre használják fel. Január időszakában ilyen tekintetben jelentős előrelépés történt, ugyanúgy a találati pontosságban. A légtér uraiként az oroszok nyugodt lélekkel irányíthatták a tüzet megfigyelő ballonokból és tűzvezető repülőgépekből. Tűzvezetés folyt harckocsikból is, rádióval. Taktikai hiányosságai ellenére a Földszoroson éppen a szokatlanul nagyszámú tüzérség képezte az orosz hadműveletek alapját, mindemellett nem felelt meg a mozgó háború követelményeinek.
Nem kétséges, hogy a harckocsi-fegyvernem az ellenségnek csalódást okozott. Finnország terepe eleve lehetetlenné teszi az orosz szabályzatnak megfelelő masszív és mély csapásokat, a harckocsik alkalmazása taktikai eszközzé degradálódott a gyalogsággal együtt, és milyen áron! A megsemmisített és zsákmányolt harckocsik pontosított összmennyisége 1600 darabra, azaz a velünk szemben bevetett harckocsik felére növekedett, más szóval a vörös hadsereg korszerű harckocsi eszközei egészének negyedére, és nem szabad megfeledkezni a 3-4000 politikailag megbízható és technikailag képzett szakember elvesztéséről sem. Azt is meg kell említeni azonban, hogy a harckocsi-fegyvernem együttműködése a gyalogsággal a háború későbbi szakaszában érezhetően javult. Közreműködése hatott döntő módon abban, hogy az ellenségnek végül sikerült keresztültörnie vonalainkon. Különösen a két ágyúval és 4-5 gépfegyverrel felszerelt 28 és 45 tonnás harckocsiknak volt ebben nagy szerepe.
A Szovjetunió légierejét a háború előtt magas szintűnek tekintették. Ennek megfelelően felkészültünk az oroszok teljes légi uralmára és pusztító támadásaikra mind csapataink, városaink és gyáraink, mind közlekedési hálózatunk ellen. Ilyesmit tapasztaltunk is, de ahogy az gyakran történik, amikor a legrosszabbra számítunk, rájövünk, hogy képzeletünk eltúlozta a dolgot. Kiderült, hogy a légierők nem rendelkeznek a legújabb modellekkel. Esetleg prototípusként léteztek, azonban azok a gépek, amelyeket ellenünk vetettek be, régebbiek voltak, főleg azok a típusok, amelyeket a Szovjetunió Spanyolországba küldött a polgárháború idején. A megelőző években a repülőgépipar a világ többi részének fejlődési szintjét nem tudta tartani, mivel a politikai tisztogatások elragadták a repüléstechnikai kutatóintézetek és repülőgépgyárak legjobb erőit. Ez vonatkozik a légierőkre is, amelyek legfelső parancsnokai, Alksznisz és Hiprin tábornokok eltűntek, ugyanúgy mint a szakemberek nagy csapata, az egész hierarchia különböző fokain elejétől végéig. A légierőkre ezzel olyan csapást mértek, amelynek következményei megmutatkoztak a Téli Háborúban.
Ebben a helyzetben a bombázó légierő a háborút úgy kezdte, hogy részben a kétmotoros SZB-2 és DB-3 gépeket, amelyek sebessége 350 km/óra, részben a négymotoros TB-3 gépeket vetette be, amelyek sebessége nem haladta meg a 220 km/órát. A csata- és felderítőgépek sem értek el többet, mint a kb. 300 km/órás sebességet. Az itt említett típusok ezek szerint érzékelhetően gyengébbek voltak, mint az akkori legújabb csatagépek, amelyek általában erősebb fegyverzettel rendelkeztek és repülési sebességük 480 km/óra volt. A légierő vadászfegyverneme, amely az 1-16 (430 km/ óra) típusra rendezkedett be, jobb helyzetben volt. Ezeknek a gépeknek csupán másfél órányi repülést lehetővé tevő benzinkészlete ugyanakkor akadállyá vált annak, hogy hosszú bevetésekre kísérjék el a bombázógépeket, ami miatt a háború elején lelőtt bombázógépek száma aránytalanul magasra nőtt. Később a vadászgépeken túlméretezett benzintartályt helyeztek el. Nagy veszteségeket idézett elő a pilóták sablonos, rugalmatlan manőverezése ugyanúgy, mint az a tehetetlenség, amelyet a légvédelmi tűz elkerülésében tanúsítottak. A légvédelem részesedése a repülőgépek lelövésében 38 %-ra növekedett és előfordult - egy szélsőséges esetet említve hogy egyetlen finn vadászgép néhány perc alatt a kilenc bombázógépből álló kötelékből hatot lelőtt.
*

A bombázógépek támaszpontja Észtország, Pétervár környéke, Aunus és Orosz-Karjala volt, ahonnan Finnország minden vidékét elérhették. Ez a szétszórt csoportosítás annyiban volt előnyös, hogy az időjárás ritkán akadályozta a repülést valamennyi támaszponton.
A Szovjetunió légierői alkalmasnak bizonyultak arra, hogy legyőzzék a kemény tél okozta nehézségeket: a sarki éghajlat körülményei között szerzett repülési tapasztalatok most kapóra jöttek. A januárban és februárban kivételesen tiszta idő azzal járt, hogy a mögöttes területeknek több bombázást kellett elszenvedniük, mint amennyit normális télen sikerült volna végrehajtani.
Megsemmisítő ereje ellenére - a repülőgépek száma kb. 2500-at tett ki - a Szovjetunió légiereje nem hatott döntően a háború kimenetelére. A csapatok ellen alkalmazott légi tevékenység, különösen a háború elején, tapogató jellegű volt, de a bombázások nem tudták megtörni a nemzet ellenállását sem. A totális légiháború hazánkban békés s józan ítélőképességű nép ellen folyt, amelyet a külső veszély csak megedzett és egyesített. Ugyanakkor jókora pusztítást okozott az ellenség, mivel kb. 150.000 robbanó- és gyújtóbombát dobott le, amelyek súlya együttesen 7.500 tonnát tett ki. Több mint hétszáz civil személy vesztette életét, a sebesültek száma pedig ennek kétszeresét érte el. A lakossági légoltalmi tevékenység nem volt hiábavaló.
Az oroszok stratégiai feladata: a külfölddel való összeköttetés megszakítása és a közlekedés felforgatása, teljesen kudarcba fulladt. Hajóforgalmunkat Turkuba összpontosítottuk, s bár az oroszok a várost több mint hatvanszor bombázták, a közlekedés nem bénult meg. Nehéz felfogni, hogy az oroszok a cél érdekében miért nem vonultattak fel könnyű hadihajóegységeket a Balti-tengerre, de a magyarázat talán az, hogy a kezdetben villámháborús győzelemre számítottak. Az egyetlen vasúti összeköttetésünk a külfölddel a Kemi-Tornio vasútvonal volt, amelyen a kivitel legnagyobb részét és a hadfelszerelési behozatalt bonyolítottuk le. Ez a vonal ép maradt a háború végéig. Természetesen némely szállításokat éjnek idején kellett végrehajtanunk, de nagyjából-egészében a vasút jól látta el a feladatát. Azokat a kis károsodásokat, amelyeket az ellenséges légierő okozott, gyorsan helyreállítottuk. A hadianyag termelése is nagyobb megszakítások nélkül folyt.
Tagadhatatlan, hogy a légi háború eredményei nem voltak arányban az erőfeszítésekkel. De mibe került a légi hadviselés az oroszoknak? A főhadiszállás tájékoztatása szerint valószínűleg 684 gépet lőttünk le, de a háborús naplók későbbi vizsgálata arra vallott, hogy ez a szám elérte a 725-öt, ezen túl a svéd repülők 12, a svéd légvédelem 10 gépet lőtt le Lappföldön. „Valószínű" esetként csak azokat a gépeket vettük számba, amelyek finn területen zuhantak le, vagy végeztek kényszerleszállást, továbbá azokat, amelyek lezuhanási helyét és okát biztonsággal megállapíthattuk.
„Bizonytalanoknak" tekintettük azokat az eseteket, amikor észleltük a találatokat, vagy láttuk a gép zuhanását, többnyire füstölgését, de nem sikerült megállapítani a gép földi becsapódásának helyét. Az utóbbiakhoz tartozó gépek száma 103-ra rúgott és nyilvánvaló, hogy ezek nagy része vagy megsemmisült, vagy súlyosan megsérült. Ezen kívül figyelembe kell venni, a gépek teljes számának legkevesebb 5% úgy, mint nálunk is, anyaghiba, motorsérülések, vagy más hasonló okok miatt ment tönkre. Az oroszok összesített veszteségeit 872 gépben határozhatjuk meg, a bizonytalan eseteket is hozzászámítva pedig 975 gépben.
Légvédelmünk közreműködése ezzel kapcsolatban külön kiemelést érdemel. Összességében 300 gépet lőtt le és több mint 300-nak sérülési okozott. A lelőtt gépekre leadott lövések száma átlagban 54, az automata fegyvereké 200 volt, amit rendkívül jó eredménynek kell tekintenünk. Az ellenség repülő legénységének embervesztesége 2-3-szor nagyobb volt, mint a civil lakosságunké. Az ilyen légi háború nem fizetődik ki!
Az 1939-1940 fordulóján a Szovjetuniónak Európában alighanem kb. 5000 elsővonalbeli repülőgépe volt, melyeknek kb, a felét vetették be Finnország ellen. Az utóbbiaknak bőven egyharmada pusztult el. A veszteség annál érzékenyebb volt, mivel a lelőtt gépek túlnyomó része a Szovjetunió legújabb típusai közül került ki. Február végén egyre inkább váltak láthatóvá a régebbi típusú gépek. A helyzet súlyosságát érzékelteti: az ellenség arra kényszerült, hogy igen távoli, mi több, távol-keleti támaszpontokról dobjon át gépeket a finn frontra.
Á finn légierők a maguk erejéből a háború kitörésekor 96 géppel rendelkeztek, javarészt kiöregedett típusokkal. A gépek összessége 287-ra rúgott az egész háború idejében: ezek közül 162 volt vadászgép, 61 gépet veszítettünk, vagyis a

teljes mennyiség 21 %-át.

Országos térkép és Téli Háború idején folytatott bombázások helyeiről

Országos térkép és Téli Háború idején folytatott bombázások helyeiről

1940. március 13-án kiadott napiparancsomban az ellenség csupán halottakban meglévő veszteségeinek számát kb. 200.000 főben jelöltem meg Molotov külügyi népbiztos a maga részéről a Legfelsőbb Tanács 1940. március 29-én megtartott ülésén a következőket adta elő:

„A Finnország ellen viselt háború mind tőlünk, mind tőlük áldozatokat követelt. A vezérkar tájékoztatása szerint az elesettek és a sebeikbe belehaltak száma a mi oldalunkon 48.745, a sebesülteké pedig 158.863 volt. A finn oldalon kísérletek történnek a veszteségek számának kisebbítésére, ezek azonban a mieinknél jelentősen nagyobbak. A vezérkar úgy számítja, hogy a finnek veszteségei legkevesebb 60.000 halottat tesznek ki, a sebeikben életüket vesztetteken kívül, a sebesülteké pedig 250.000 főt. Abból kiindulva, hogy a finn hadsereg összesített ereje 600.000 emberből állt, megállapítható tehát, hogy halottakban és sebesültekben elveszítette emberállományának több mint a felét." 8
8 Izvesztyija 1940. március 30. (A szerző jegyzete.)

Ehhez először is azt kell hozzáfűzni, hogy a finn hadsereg ereje a Téli Háború idején soha sem emelkedett 600.000 főre. A háború kitörésekor a tíz hadosztályból és az önálló csapattestekből összetevődő mozgósított hadseregünk kereken 175.000 embert számlált, a későbbiekben pedig ez az erő az említett szám és a kissé felkerekített 200.000 között mozgott. Igaz, a háború folyamán a mozgósított hadsereghez csatoltunk két új, létszámban és fegyverzetében hiányos hadosztályt, de ez már nem jelentette az összesített erő gyarapodását, mivel az eredeti egységek veszteségeit csak szűkösen tudtuk pótolni. A valóságos veszteségek 24.923 elesettet és sebeibe belehalt embert, valamint 43.557 sebesültet tettek ki. Akármennyire is súlyos veszteségek voltak ezek, a számok, mint látható, meg sem közelítik a hivatalosan közölt szovjet adatokat. Ha így lett volna, ez azt jelentette volna, hogy az egész finn hadsereg harcképtelenné vált!
Aligha hihető, hogy az orosz veszteségek pontos számát valaha is megtudhatjuk, de hozzávetőleges számításokkal megközelíthetjük.
A Ladogától a Lappföldig terjedő őserdei fronton teljesen felszámoltunk öt hadosztályt, nevezetesen a 44. és 163. hadosztályt Somnussalminál, a 75. és 139. hadosztályt Tolvajärvinél és Äglájärvinél, továbbá a 18. hadosztályt és az ahhoz csatlakozó 34. harckocsi dandárt Kitelänél. Az elesettek és az ősvadonban eltűntek számát ezeknél az alakulatoknál hadosztályonként 8.000-re, azaz együttvéve 40.000 emberre becsülhetjük, Lappföldön pedig a 88. és 122. hadosztály veszteségeit 6.000-re, ami összesen 46.000-et tesz ki. Már ez a szám megközelíti az oroszok hivatalosan ismertetett összesített veszteségeit.
Kuhmónál megsemmisítettük az 54. hadosztálynak kb. felét és az annak segítségére küldött sí-dandárt. Kitelänél a 168. hadosztály elveszítette erejének egyharmadát. Ehhez járulnak még a keleti front tizenegy egyéb hadosztályainak veszteségei a háború utolsó napjáig folyó támadásokban. Az elesettek és a sebesüléseikbe belehalt emberek összesített száma a keleti fronton harcoló 20 hadosztályból ennek megfelelően kb. 75.000 főre növekszik.
Nehezebb értékelni a Földszoroson keletkezett veszteségeket. Mint említettem, ezen a fronton az oroszok összesen 25 hadosztályt vetettek be és a veszteségek természetesen változóan alakultak: az egységek, amelyek tömött alakzatokban rohamozták a Viipuri kaput és Taipalét, nagyobb veszteségeket szenvedtek, mint a többiek.
Csapategységeink jelentéseikben az ellenség veszteségeit kb. 200 000 főre becsülték. Ez a szám azonban túlságosan magasnak tűnik, mivel a tűzvonalban könnyen tévedni lehet nagyobb számokkal. Nagyon valószínű ugyanakkor, hogy a Földszoroson elesettek számát 100.000-125.000 emberre tehetjük. Hozzáadva ezt a más frontok számaihoz, ez együttesen kb. 200.000 embert, azaz a háború teljes idejében elesett oroszok összesített számát jelenti.
A veszteségek nagyságára két tényező hatott, amit ezzel összefüggésben említenem kell: a kemény tél és a gyenge egészségügyi szolgálat. Az állandó fagy idézte elő azt, hogy a sebesültek ezrei fagytak halálra, segítségre várva. A szovjet egészségügyi szolgálat nem tudta rendesen ellátni sem a sebesültek elszállítását, sem gondozását, ami a sebesüléseikbe belehalók számának

aránytalan megnövekedését okozta. A következmény az lett, hogy a halottak száma a sebesültekéhez viszonyítva százalékosan a normálisnál jóval magasabb volt.
Az az előnytelen összbenyomás, amely a Szovjetunió haderőinek teljesítményeiről alakult ki, veszélyeztette az uralkodó körök tekintélyét, és ellensúlyozásként propagandát igényelt, így aztán az oroszok még a háború időszakában forgalomba hozták a „Mannerheim-vonalról" szóló mesét. Azt állították, hogy védelmünk a Földszoroson rendkívül szilárd és a technika legújabb vívmányai felhasználásával vasbetonból megépített vonalra támaszkodik, amelyet a Maginot és a Siegfried vonalakkal kell összehasonlítani, s melyhez hasonlót még egyetlen hadsereg soha át nem tört. Az oroszok által végrehajtott áttörés „haditett, amelyhez hasonlót a hadtörténelem nem ismer", hogy idézzek az egyik hivatalos orosz nyilatkozatból. Ez üres beszéd, a dolog állása egészen más volt. Mint említettem, valóban létezett védelmi vonal, de azt csak néhány állandó, egymástól távol eső erős géppuskafészekből és javaslatomra elkészített további kb. húsz támpontból állt, köztük húzódó lövészárkokkal, állások, amelyeknek egyáltalán nem volt mélysége. Ezt a vonalat nevezte el a nép Mannerheim-vonalnak. Állóképessége katonáink kitartásából és bátorságából eredt, és korántsem a létesítmények szilárdságából. Ami pedig a keleti fronton elszenvedett orosz veszteségeket illeti, azokról a propaganda vezérkara nyilvánvalóan nem tudott semmiféle elfogadható magyarázatot kieszelni.
Az oroszok kétségtelenül serényen felhasználták a finnországi hadjáratban szerzett tapasztalatokat, amikor Tyimosenko marsall vezetésével újjászervezték haderőiket, amelyek - mint azt a marsall moszkvai katonai attasénknak elmondta - „sokat tanultak ebben a kemény háborúban, s ebben a finnek hősiesen harcoltak". Érdekes, hogy Sztálin generalisszimus felismerte hadseregének gyenge teljesítményét. 1943 novemberében így nyilatkozott Roosevelt elnöknek: „A finn háború megmutatta, hogy a szovjet hadsereg felszerelése hiányos és teljesítménye gyenge volt. Emiatt az egész hadsereget újjászerveztük, de ezután sem állíthatom, hogy Németország támadásakor első osztályú eszköz lett volna." 9
9 Robert E Sherwood: Roosewelt and Hopkins (790.old.) Harper and Brothers. New York. 1948 (A szerző jegyzete)

Ez kétségtelenül igaz, bár a Szovjetunió hadiipara az 1940-1941-es években már alkalmassá vált rendkívül nagy mennyiségű korszerű hadfelszerelés termelésére. Ugyanakkora szerzett tapasztalatokat nem sikerült hasznosítani a gyakorlatban, mivel a vezetési, a taktikai és szervezési hiányosságok, amelyek a harcok során a vörös hadsereg jellemzői voltak a Téli Háborúban, jelentkeztek a Németország és a Szovjetunió közötti háború első szakaszában is. A német propaganda állítása tehát, miszerint a finn háború hamis képet adott a vörös hadseregről, megalapozatlan.
A vörös hadsereg újjászervezésének érdekes jelensége volt, hogy a csapatok politikai vezetését - legalábbis hivatalosan - eltávolították, és a tábornoki, stb. rangjelzéseket a velük járó jelentős előjogokkal együtt újra életbe léptették. Az 1941 nyarán a német fronton elszenvedett nagy veszteségek miatt a kettős vezetést helyreállították és a két réteg közötti hatalmi harc, amiről a külvilág csak keveset tud, folytatódik.
A Téli Háború világos képet nyújt mind Finnország védelmi lehetőségeiről, mind pedig védelmi felkészültségünk hiányosságairól.
A szerzett tapasztalatok azoknak adnak igazat, akik két évtizeden keresztül képviselték a felfogást, miszerint hazánk lehetőségei, hogy védekezzünk az óriással szemben, nagyobbak, mint arra a lakossági létszámstatisztikák alapján következtetni lehetne, továbbá a természeti feltételek és az élő erő minőségi fölénye döntő módon kiegyenlítheti a számbeli aránytalanságot. Ám egyetlen lelkes hazafinak sem ötlik fel a fejében olyan állítás, hogy alkalmasak lennénk hosszan tartó védelemre a többszörös túlerővel szemben, azt azonban igenis hangsúlyozzák: van lehetőség olyan védelmi rendszer megteremtésére, hogy a támadás az ellenségnek túlságosan sokba kerüljön, csapatait és más erőforrásait hosszú időre lekösse, továbbá hogy legjobb esetben az ellentét politikai viszályra korlátozódjék.
Ezeknek a feltételezéseknek jogosultsága még világosabban rajzolódik ki a világ konfliktusai változó külpolitikai konstellációinak hátterében,
amelyek - ha törődtünk volna biztonságunkkal - megnövelték volna lehetőségeinket, hogy elkerüljük a háborút.
Az előző fejezetben leírtam, hogyan történt az erős védelmi rendszer

megteremtésének elhanyagolása, de talán van rá ok, hogy a Téli Háború fényében szót ejtsünk néhány sorsdöntő hibánkról.
Ezek a tapasztalatok világosan megmutatták annak a takarékossági politikának következményeit, amely miatt több egymást követő évben a háború kitöréséig elhalasztották a népfölkelők II. osztályába 10 tartozó korosztályai egy részének behívását kiképzésre.
10 A népfelkelőket három osztályba sorolták. A II. osztályba a 17 és 60 évesek tartoztak. (A fordító jegyzete.)

A mozgósítható hadsereg ezáltal kisebb lett, mint amilyen lehetett volna, és csökkentek a lehetőségeink, hogy új egységeket alakítsunk, s a régieket kiképzett emberekkel töltsük fel. A háború során az emberhiány egyre érzékelhetőbbé vált és ténylegesen a kiképzetlen tartalékos legénység viszonylag nagy veszteségeket volt kénytelen elszenvedni. A békeidőben megtakarított pénzt most vérrel fizettük meg. A tényleges állomány is kevés volt, tetejében egy részüket megviselte a többéves terhes munka. Mind a tartalékos tisztek, mind az altisztek a lehető legodaadóbban teljesítették feladatukat, de természetesen nem tudták minden tekintetben pótolni az aktív kádereket. A háború kiképezte őket, de az ár magas volt.
A kiképzésben mutatkozó hiányosságok érzékelhetőek voltak. Ezeket bizonyos mértékig kiegyenlítették a finn ember veleszületett harci tulajdonságai, de a mai háború technikájának elsajátítása többet igényel, mint csupán a puska kezelése és a sízés tudománya. A kiképzésnek egyebek közt meg kell ismertetnie az emberekkel azokat az eszközöket is, amelyeket ellene használnak fel, és éppen ez az, ami nálunk nagy mértékben hiányzott. A háború kitörése előtt katonáink többsége még csak nem is látott harckocsit, a páncélos elhárítást pedig a háború idején kellett improvizálnunk.
Aggasztó volt ugyanakkor gyenge anyagi felkészültségünk is. A béke biztosítása érdekében azt egészében hatékonyabbá kellett volna fejleszteni: modernizálni kellett volna minden fegyvernemet és előteremteni az ütőképes páncéltörő fegyvert. Viszonylag könnyebb gazdasági áldozatokkal időt sikerült volna nyernünk, hogy - azokban a mind katonailag, mind politikailag különleges körülmények között, amelyek a Téli Háború idején jöttek létre - a Szovjetunió támadása esetén nehéz és tartós háborúra számítson és Moszkva talán arra is megtalálta volna az okot, hogy ezt a háborút elkerülje. Ha a gyalogság rendelkezett volna azzal a félautomata 20 mm-es páncélelhárító lőfegyverrel, amely néhány hónappal a békekötés után készült el, akkor az orosz harckocsi veszteségek többszörösre emelkedtek volna és megtört volna a támadások ereje. Ugyanúgy a háború kitörésekor ötven korszerű vadászgép és néhány légvédelmi üteg többlettel egészen más lehetőségekkel rendelkeztünk volna, hogy az ellenség légierejét korlátozzuk. Bátor pilótákból elegendő jutott volna több gépre. A tüzérség - Nenonen tábornoknak, a tüzérség felügyelőjének köszönhetően - mind a tüzelési technikában, mind taktikailag olyan magas szintet ért el, amilyet csak a tüzérség elérhet. Gyengeségünk a korszerű felszerelések és a muníció hiányában mutatkozott meg. Lehetővé kellett volna lenni még a békeidőben, hogy szerezzünk legalább néhány nehéz üteget és az ipart idejében ráállítsuk a háborús termelésre.
Ha ezen felül gondoskodtunk volna arról, hogy a Karjalai-földszoroson és a keleti határon a felvonulási területeken erődítéseket építsünk, az eredményes védekezés lehetőségei mindenütt egészen másként alakultak volna. A védelmet szolgáló hadfelszerelés még csak nem is múlta volna felül gazdasági teherbírásunkat. Ez a hadfelszerelés azon a tényen bukott meg, hogy a védelem függetlenségünk első évétől kezdve pártkérdésnek számított. Á nagyobb pártok makacsul ellenezték a legszerényebb pénzösszegek jóváhagyását. Csak amikor már túl késő volt, ébredtek rá, hová vezet az ilyen politika. Ekkor kezdték belátni, hogy a hanyagságokat és tévedéseket többszörösen kell megfizetni pótolhatatlan értékek pusztulásával.
Az elkövetkező nemzedékek ne feledkezzenek el védelmi harcunk drágán szerzett tapasztalatairól. Büszkeséggel tekinthetnek a Téli Háborúra és bátorságot, bizalmat meríthetnek nagyszerű történetéből. A háborúk történetében szinte példa nélküli, hogy egy számbelileg és felszerelésében az ellenfelénél oly sokkal gyengébb hadsereg, mint a finn, alkalmas legyen az ellenségnek sok súlyos veszteséget okozni és többször egymás után elhárítani támadásait, még hátrálás közben is. Ugyanilyen csodálatraméltó az, hogy a finn nép túlerőtől

fenyegetetten és látszólag reménytelen helyzetben le tudta győzni a csüggedtség és a tehetetlenség érzetét, amely könnyen elhatalmasodhatott volna rajta, ehelyett növekvő áldozatkészségnek és nagyságának adta tanújelét. Az ilyen népnek joga van az élethez!

A katonai eseményekkel párhuzamosan - a háborús veszély születésétől egészen a békekötésig - politikai téren olyan tevékenység folyt, amely külön fejezetet képez a Téli Háború történetében. A Skandináv-országok és az Egyesült Államok segítségéről, amelyet a moszkvai tárgyalások idején nyújtottak Finnország számára, már korábban említést tettem. Korai fázisában ez a segítség reális értékét tekintve kevésnek bizonyult, arra viszont alkalmas volt, hogy erősítse azoknak a politikusainknak és a hozzájuk közel álló köröknek azt a véleményét, miszerint a Szovjetunió nem támadja meg hazánkat, de ha mégis, nem leszünk egyedül. Annál keserűbb volt a csalódás, amikor a háború kitörésekor kiderült, hogy az ország tulajdonképpen olyan elszigeteltségbe jutott, amelyet csak szörnyűnek lehet minősíteni.

Azok a kísérletek, amelyeket a háború első napjaiban tettünk, hogy a Kremllel kapcsolatot teremtsünk Svédország és az Egyesült Államok közvetítésével, kudarcba fulladtak. Svédország elhárította a tényleges támogatásra vonatkozó kérésünket és az egyetlen diplomáciai segítség, amelyet a svéd kormány ebben az időszakban Finnország megsegítésére alkalmasnak látott, az volt, hogy nem jelentette meg semlegességi nyilatkozatát. Igen sajnálatos, hogy ugyanebben az időben Stockholmban hosszadalmas kormányválság keletkezett. Ez december 2-tól 13-áig tartott, és megbénította Svédország tevékenységének lehetőségeit oly módon, ami nem vált előnyünkre nyomasztó helyzetünkben. Komoly balszerencseként fogtuk fel azt, hogy Finnország ismert barátja, Richárd Sandler ekkor megvált a külügyminiszteri tárcától.

Ezek után Finnországban nagy elégedettséget keltett annak észlelése, hogy az Egyesült Államok milyen aktív együttérzéssel viszonyult ügyünkhöz. Roosevelt elnök személyes állásfoglalása kifejezésre jutott nyilatkozatából, amely szerint „a finn kormány és a nép büszke lehet teljesítményeire, amelyek az Egyesült Államok népében és kormányában tiszteletet és a lehető legmelegebb együttérzést váltották ki". Gyakorlati szempontból jelentősebb volt december 2-i bejelentése, hogy megtiltotta egyes fontos nyersanyagok és ipari termékek kivitelét a Szovjetunióba. December 15-én és 20-án a tilalmat még több termékre terjesztette ki. Az akadályozó hatás, amelyet ez az intézkedés a Szovjetunió hadipotenciáljára tett - a tilalmat csak 1941. január 21-én hatálytalanították - később a Németország és a Szovjetunió háborújának kezdeti szakaszában mutatkozott meg világosan, amikor különösen a légierő tevékenységét nehezítette meg az üzemanyag folytonos hiánya. Fontos volt az is, hogy az Egyesült Államok 30 millió dolláros hitelt nyújtott Finnországnak. Ezen kívül nagyszerű humanitárius segélytevékenység indult meg, amelyet 1919 óta hűséges pártfogónk, a korábbi elnök, Herbert Hoover vezetett.

Minden közvetítési kísérlet amiatt hiúsult meg, mert a Szovjetunió nem ismert el más finn kormányt, mint a Terijokiban létrehozott bábkormányt. Érthető, hogy a finn kormány ebben a helyzetben a Népszövetséghez fordult és közvetítést, valamint segítséget kért. A következmény az lett, hogy a Szovjetuniót, amely megtagadta az ellenségeskedések beszüntetését és azt, hogy alávesse magát döntőbíróságnak, 1939. december 14-én kizárták a Szövetségből. A tagállamokat ugyanakkor felszólították, hogy adjanak meg Finnországnak minden lehetséges támogatást. A Szövetségnek ez a felhívása a későbbiekben egyrészt átfogó tervek készítését indította meg a nyugati hatalmak körében Skandinávia vonatkozásában, másrészt - közvetve - kihatott Németország támadására.

A Népszövetség határozata Finnország számára erkölcsi győzelmet jelentett, ugyanakkor fokozta azt az általános felháborodást, amelyet a Szovjetunió támadása keltett. Egyúttal azonban ismét nyilvánvalóvá vált, hogy Finnország nem számíthat a Skandináv országok hatékony segítségére. Azt kellett konstatálnunk, hogy olyan országok, mint Argentína, Uruguay és Kolumbia a Népszövetség XX. Közgyűlésén határozottan kiálltak országunk mellett, ugyanakkor Svédország, Norvégia és Dánia kinyilvánították, hogy nem vesznek részt a Szovjetunió ellen irányuló bármilyen szankciózásban. De ez még nem elég, a Skandináv országok tartózkodtak a szavazástól, amikor napirendre kerüli az agresszor kizárása a Népszövetségből. A norvég küldöttség vezetőjének és a parlament elnökének. C.J. Hambronak kellett kihirdetnie a Közgyűlés határozatát, s rá, mint a Szövetség utolsó elnökére hárult az a feladat is azon az 1946-ban megtartott ülésen,

amelyen a Népszövetséget véglegesen feloszlatták, hogy a Szövetség tiszteletteljes üdvözlését továbbítsa annak a diktatúrának, amelyet ő hét évvel azt megelőzően bűnösként megbélyegzett.
A Közgyűlés kedvező állásfoglalásának természetesen nem lett volna jelentősége, ha Finnország védelme nem tartott volna ki, amelyről a világban alig léteztek optimista vélemények. Ám amilyen mértékben mindenki bámulattal figyelte azt a kétségbeesett erőfeszítést, amellyel a finn hadsereg küzdött, olyan mértékben keletkezett a nyugati hatalmak körében újabb érdeklődés Finnország támogatása iránt. Mindaddig, amíg a küzdelem folyt, Románia és Törökország fenyegetettsége - Franciaország és Anglia szövetségeseseié - csak elméletileg létezett, kitartásunk ugyanakkor alkalmas volt arra, hogy a fenyegetett országokat ellenállásra sarkallja. Ezen kívül a finnországi háború egyes megítélések szerint lehetőséget kínált arra, hogy Svédországot és Norvégiát bevonják a németellenes frontba, amennyiben ezeket az országokat sikerülne rávenni a segélycsapatok átvonulásának engedélyezésére. Az ellentétek Németország, valamint Svédország és Norvégia között oda vezethettek volna, hogy megszakad a vasérc és más fontos termékek exportja Németországba, nem beszélve arról, hogy a Harmadik Birodalom stratégiai helyzete gyengülne, a francia frontra nehezedő nyomás pedig csökkenne. Ezen kívül a finn háború előnyt jelentett a nyugati hatalmak számára azáltal is, hogy megkurtította a Szovjetunió lehetőségeit több fontos nyersanyag szállításában Németország számára, amelyek behozatala addig észrevehetően csökkentette a nyugati hatalmak által létesített blokád hatását. Finnországnak semmi oka nem volt arra, hogy ezekkel az elképzelésekkel ne értsen egyet, és abból sem származott volna előnyünk, ha hangsúlyozzuk a technikai nehézségeket, amelyek a hatékony segélyexpedíció küldésével álltak volna elő. Életre-halálra harcoltunk, és Franciaország és Anglia segélytervei látszottak az egyetlen olyan reális tényezőnek, amelyben külpolitikánk bízhatott. A fenyegetés az intervencióval egyrészről diplomáciai fegyver volt a Szovjetunióval szemben, amely aligha tarthatta kívánatosnak a kapcsolatok végleges megszakítását a nyugati hatalmakkal, másrészről lehetőségnek volt tekinthető ahhoz, hogy Svédországot és Norvégiát komolyabb aktivitásra serkentse Finnország mellett a háború befejezése érdekében, még mielőtt a skandináv semlegesség veszélybe került volna. Miközben vártuk reményeink beteljesülését, a Franciaországból és Angliából küldött hadfelszereléseknek nagy hasznát vettük.
Az intervenciós tervek születését és különböző fázisait manapság több kiadvány tárgyalja. Gondolok itt mindenekelőtt Winston Churchill, Paul Reynaud és Gamelin tábornok emlékirataira, valamint a német külügyminisztérium „Fehér Könyvére". 11
11 Die Geheimakten des französischen Generalstabes. Berlin 1941 (A szerző jegyzete.

Így például Churchill már 1939. szeptember 19-én olyan megállapítást tett a háborús kormány előtt, hogy szükségszerű lenne a vasérc kivitelének megakadályozása Svédországból Németországba. A finn háború az ügyet ismét időszerűsítette. Segélynyújtás a megtámadott Finnországnak és harci tevékenység Németország szövetségese ellen, valamint egyúttal a vasérc behozatalának megszakítása olyan cél, amelyért érdemes sokat áldozni. Bár a francia és az angol kormány elvben helyeselte az északi országokban végrehajtandó intervenció gondolatát, rövidesen kiderült, hogy a tervek lassan érnek be. Az ok: elégtelen katonai felkészültség és a szövetségesekre jellemző „mal des coalitions" (=gonosz koalíciók). Ezt a Finnország számára annyira fontos kérdést ezek szerint a kezdet-kezdetétől fogva egyáltalán nem az egyetértés szellemében kezelték. Elsősorban Franciaország és céltudatos kormányfője, Eduárd Daladier érdeme, hogy mindettől függetlenül a segélynyújtási tervek növelték Finnország lehetőségeit a háború befejezésére.
Elsőként természetesen a hadfelszerelési segély érkezett meg.
Bár a nyugati hatalmak maguk is hiányt szenvedtek korszerű fegyverekben és Franciaország hadfelszerelést juttatott Törökországnak és Romániának is, segélykérésünket kedvezően fogadták. Ha Franciaország és Anglia együttesen vizsgálta volna meg Finnország segélyezésének lehetőségeit és összeegyeztette volna, hogy mind a kettő mit nyújthat, ez kétségtelenül a segélyezési tevékenység javára vált volna. Ilyen vonatkozásban tett javaslataink azonban eredménytelenek bizonyultak.
A felszerelések eljuttatása Finnországba hosszú időbe tellett. Ezeket a gyárakból és a raktárakból el kellett szállítani a francia és angol kikötőkbe,

ott pedig finn hajókra rakni. A tengeralattjáró-veszély miatt a hajóknak konvojban kellett haladniuk, ami sok értékes idő elvesztegetésével járt. A célország Norvégia lett, melynek kikötőiben - Stavanger, Bergen, Narvik - az árut úgy rakták ki, hogy alkalmas legyen a vasúti szállításra Tornióig. Itt átrakás következett finn szerelvényekre, mivel a sínek szélesebb nyomtávúak voltak. Átlagban egy hónapba tellett, amíg a felszerelések megérkeztek Finnország határára, és ezután még jócskán időre volt szükség, amíg a frontra kerültek, különösen ha az új ágyúkhoz ki is kellett képezni a legénységet. Így válik érthetővé, hogy a fegyverek jelentős része nem érkezett meg a Téli Háború idején.
Túlságosan messzire vezetne, ha részletekbe menően számolnék be Franciaország és Anglia hadfelszerelési szállítmányairól, amelyek árát, mellesleg megjegyezve, teljesen kifizettük. Azt is meg kell említenem, hogy Anglia, amelynek légiereje fejlettségében messzebb jutott, mint Franciaországé, átengedett mintegy száz vadász- és felderítőgépet, valamint húsz Bristol-Blenheim bombázógépet. Franciországtól ugyanakkor Finnország harminc Morane vadászgépet kapott. Mivel a vadászgépeket részekre bontva kellett szállítani, és Finnországban és Svédországban összeszerelni, ezt az értékes pótlást csak a háború utolsó szakaszában használhattuk fel. Franciaország és Anglia még jelentős mennyiségű gyalogsági fegyvert és tüzérséget, aknákat, torpedókat, híradó és műszaki felszerelést, gázálarcot, védelmi eszközöket stb. küldött. A tüzérségben mutatkozó hiányok enyhítésére saját kérésünkre Franciaországból kaptunk még háromszáz erőd- és partvédelmi ágyút és bőven különféle lőszert. Ezeket az ágyúkat és sok más hadieszközt ajándékként adták át. Akármennyire is jól jött ez a segítség hadfelszerelésekben, sajnálattal kellett megállapítanunk, hogy a nyugati hatalmak csak keveset szállítottak abból, amire leginkább szükségünk volt, nevezetesen repülőgépeket, valamint légelhárító- és páncéltörő fegyvereket. Amit ezekből kaptunk, régebbi típusok voltak.
A szükségleteink iránt kedvező hozzáállást tanúsító többi ország közül hadd említsem meg elsőnek Svédországot, amely 80.000 puskát, 500 gyorstüzelő fegyvert, 85 páncéltörő ágyút, 112 tábori ágyút és tarackot, 104 légvédelmi ágyút, 50 millió töltényt. 300.000 tüzérségi lőszert, 25 repülőgépet, ezen túl benzint és védelmi eszközöket juttatott el hozzánk. A fegyverek egy részét kölcsönbe kaptuk és a lehetőségek szerint a háború után visszaszolgáltattuk. A Svédországból juttatott és szívesen látott szövetküldeménynek köszönhetően a mozgósított sereg katonái között december folyamán köpenyeket oszthattunk szét. Olaszországból értékes segítséget kaptunk, többek között mintegy harminc vadászgépet és egy csomó légvédelmi ágyút. Magyarország légvédelmi eszközöket, továbbá gránátvetőket, lőszert és kézigránátokat, Belgium elsősorban lőszert küldött. Mivel Németország nem engedélyezte ezeknek az eszközöknek átszállítását, ezeket is Franciaországon és Anglián keresztül, vagy tengeren egyenesen Norvégia kikötőibe kellett eljuttatni. A szállítmányok részben csak a háború befejező szakaszában érkeztek meg hozzánk, részben a békekötés után.
Németország, amely már a Moszkvában folytatott tárgyalásaink idején hűvös magatartást tanúsított, kínos gonddal ügyelt arra, hogy háborúnk ne zavarhassa kapcsolatait a Szovjetunióval. Ciano gróf külügyminiszter 1939. december 8-án készített naplóbeírása, miszerint Németország állítólag a lengyelországi hadizsákmányból fegyvereket engedett át Finnországnak, nem állja meg a helyét, az ezzel kapcsolatos tárgyalások ugyanis meghiúsultak az Oberste Heeresleitung tilalma miatt.
Viszont vadászgépeket, ágyúkat és lőszert rendelhettünk az Egyesült Államokból, valamint különböző felszereléseket Spanyolországból, egyebek közölt a Szovjetunió által a spanyol belháború idején a köztársaságiaknak küldött fegyverzetből. Dániától és Norvégiától is kaptunk kellékeket és különböző kisebb hadfelszereléseket. Mivel beszerzéseink sok országból származtak, így végül fegyverzetünk a legkülönbözőbb kaliberek és típusok gyűjteményévé vált, s ez olyan körülmény, amelyet nem lehet elégszer hangsúlyozni, ugyanis nehézségeket és zavarokat okozott mind a kiképzésben, mind az utánpótlásban. Ezenkívül a kényszer, hogy megvásároljunk minden beszerezhetőt, azzal a következménnyel is járt, hogy az ár több esetben összehasonlíthatatlanul magasabb volt, mintha a beszerzéseket békeidőben végeztük volna.
A segélycsapatok küldésének kérdésével a Conseil Supréme, a nyugati hatalmak legfelsőbb haditanácsa először 1939. december 19-én foglalkozott, a megbeszélésen azonban a vélemények erősen eltértek egymástól. Daladier

kormányfőnek a csapatok küldésére tett javaslatát a britek nem támogatták, mivel attól tartottak, hogy ez az intézkedés a kapcsolatok megszakításához vezetett volna a Szovjetunióval. Daladier kormányfő ennek ellenére január elején utasítást adott a segélyexpedíció szervezésére.
A második javaslat is, amelynek teljesítése sokat jelenthetett volna, a britek ellenállásán bukott meg. Lengyelország hadiflottájának egy részét, három rombolót és két tengeralattjárót - az egyik közülük a híres Orzel 12 volt - az angol haditengerészeti erőkhöz csatolták.
12 Mint említettem, az Orzel 1939. szeptember 18-án futott ki Tallin kikötőjéből, és számos viszontagság után érkezett Anglia vizeire. (A szerző jegyzete)

A lengyel emigráns kormány feje, Sikorski tábornok készségét fejezte ki, hogy ezekkel a hajókkal ostromzárat létesítsen Petsamo kikötőjével szemben és ilyen módon elszakítsa az ott partra szállt orosz csapatok összeköttetését Murmanszkkal. Az évszak valóban kedvezőtlen volt az ilyen könnyű egységek hadműveletei számára ezeken a viharos vizeken, de bizonyára lehetőség nyílott volna arra, hogy lengyelnek álcázott anyahajókat felvonultatva meglepetésszerű támadással csapást mérjenek a Jeges-tenger partjára, ahol a német tengeralattjárók már az 1. Világháború idején tevékenykedni tudtak. A britek azt a francia javaslatot is elutasították, hogy a lengyel hajók jogot nyerjenek hadműveletek végrehajtására a francia támaszpontokból kiindulva. Sajnálatos, hogy Sikorski tábornok javaslata nem teljesülhetett, mert a Szovjetunió mindig érzékenyen reagált arra, ami a Jeges-tenger partjain történik.
Hasonló sorsra jutott Sikorski tábornok további javaslata is, aki segélyexpedíciót szándékozott létrehozni azokból a közel 20.000 embert kitevő lengyel csapatokból, amelyeket Lettországban és Litvániában internáltak, és amelyek részleges szabadon bocsátásával és Svédországon keresztül történő áthaladásával az említett országok egyetértettek. A közvetlen áthajózást Finnországba a Szovjetunió miatt az érintettek nem tartották kivitelezhetőnek. A terv kudarcba fulladt a svéd hatóságok ellenállása miatt. Az internált lengyeleknek a későbbiekben kegyetlen sorsban lett része, amikor a Balti-országokat röviddel ezután a Szovjetunióhoz csatolták.
Petsamo volt területünk egyetlen helye, ahová az út nem a nyugati országokon keresztül vezetett. Bár nagy nehézségekkel kellett számolni, mivel az ellenség megszállta ezt a területet, a Petsamo elleni hadművelet terve mindamellett a lehető legnagyobb figyelmet váltotta ki. A tervet részletekbe menően megvitattuk Ganeval ezredessel, a főhadiszállásomra kiküldött francia katonai képviselet vezetőjével. A háború első időszakában ugyanis még lehetőség mutatkozott elegendő erő tartalékolására, hogy dél felől csatlakoztassák őket az északon partraszállt csapatokhoz.
Finnország megsegítésének tervezésében a kezdeményező mindig Franciaország volt, ahol a közvélemény pártfogolta a hathatós intézkedéseket. A régi katonanemzet nem tudta közömbösen nézni egyenlőtlen harcunkat. Rövidesen értesültünk arról, hogy a francia felső vezetés már január közepétől széleskörű segélynyújtási tervet készített elő, amely előirányozta a nyugati hatalmak csapatainak partraszállását Petsamóban és hadihajó-, valamint légitámaszpontok elfoglalását Norvégia nyugati partjain. Később azonban az is kiderült, hogy ezzel kapcsolatban sor került a svéd vasércbányák megszállására vonatkozó javaslat mérlegelésére is.
Annak megfelelően, hogy a háború folytatódott és a várt gyors megoldás nem született meg, a szovjet kormány lassan ráébredt, hogy a támadás Finnország ellen a számítottnál sokkal kényelmetlenebb vállalkozás. Közel két hónapja a Földszoroson folytatott támadások eredménytelenek bizonyultak, a többi frontszakaszon pedig az oroszok érzékeny veszteségeket szenvedtek. Ráadásul a nemzetközi közvélemény keményebbé és a segélyezési tervek egyre határozottabbá váltak. Egész országunk katonai birtokba vétele, aminek szem előtt tartásával Kuusinen „népi kormányát" létrehozták, nyilvánvalóan túlságosan távolinak látszott a céltól. Ebben a helyzetben a Kreml célszerűnek látta a lehetőségek kipuhatolását arra nézve, hogy a háborút a Szovjetunió számára előnyös módon befejezzék.
Miután minden arra irányuló kísérletünk, hogy kapcsolatot teremtsünk a szovjet kormánnyal mindeddig eredménytelennek bizonyult, annál inkább fontos volt, hogy a szovjet kormány 1940. január 29-én Svédország külügyminisztériumához fordult,

s annak közvetítésével a finn kormánynak a következő közlést hozta tudomására:
„A Szovjetunió kormánya elvben nincs ellene, hogy a Ryti-Tanner kormánnyal szerződést kössön.

Ami a lehetséges tárgyalások megindítását illeti, előre tisztáznunk kell, mi az, amit a Ryti-Tanner kormány hajlandó felajánlani átengedésre.

Amíg a Szovjetunió kormányának nincs egyértelmű biztosítéka arról, hogy van alapja a tárgyalások megkezdésének, hiábavaló dolog beszélni bármiféle szerződésről. Ezen túl feltétlenül figyelembe kell venni, hogy a Szovjetunió követelései nem maradnak meg azok között a határok között, amelyeket Tanner és Paasikivi úrral ismertettünk a Moszkvában folytatott tárgyalások idején, mivel ezek után a tárgyalások után mindkét oldalon vér folyt, és ez a vér amely kívánságunk ellenére és vétkünk nélkül folyt, további garanciákat követel a Szovjetunió határai biztonságának érdekében.

Azt is figyelembe kell venni, hogy a Kuusinen kormánynak adott jótállások amelyeket a Szovjetunió kormánya tett, nem alkalmazhatók a Ryti-Tanner kormányra, és hogy a Szovjetunió kormánya nem járulhat hozzá ezek biztosításához a Ryti-Tanner kormány számára."

Ez a közlés, amelyről akkor kaptam értesítést, miután a kormány azt megtárgyalta, január 30-án érkezett. Ebből a megfogalmazásból kitűnt, hogy a Kreml a Kuusinen kormány feladásával eltávolította a tárgyalások útjából az első akadályt. Mivel a megfogalmazás ugyanakkor homályos volt, a kormány meg akarta tudakolni a békepuhatolózás célját. Február 2-án a válasz készen állt a továbbításra a szovjet kormányhoz a Svéd Külügyminisztériumon keresztül. Így hangzott:

„Finnország kormánya nem szakította meg a tárgyalásokat. Se el nem kezdte, se nem akarta a háborút. Az ellenségeskedések időszakában is több alkalommal kifejezte érdekeltségét az ellentétek békés úton történő megoldásában, és továbbra is ez az óhaja ösztönzi. A további vérontás elkerülése érdekében Finnország kormánya készen áll arra, hogy tárgyalásokat folytasson az ellenségeskedések beszüntetéséről, a béke megkötéséről és reméli a jószomszédi viszony helyreállítását.

Megjegyezzük, hogy Finnország elégedett volt korábbi helyzetével, amely szabadon megkötött szerződésre támaszkodott, és Finnország a maga számára semmit sem követelt. Közben finnországi területeket ért pusztítás nemcsak a frontokon, hanem a mögöttes országrészben is.

Mivel közös álláspontra csak a kompromisszumok útján juthatunk, kiindulópontként nagy vonalakban azok az eredmények szolgálhatnak, amelyeket a moszkvai tárgyalásokon értünk el. Különben Finnország kész további engedményeket tenni, amelyeket szükségesnek lehet tekinteni Pétervár biztonsága szempontjából. Elsősorban arra lehet gondolni, hogy nagyobb területet engedjünk át a Karjalai-földszoroson. További megfontolás tárgyává tehetjük a Finn öböl semlegesítését nemzetközi megállapodás alapján.

Finnországnak azonban szem előtt kell tartania saját biztonságát is. Ezt a nézőpontot a minapi történések még fontosabbá tették.

A finn kormány azt a felfogást képviseli, hogy szerződés szerinti országterület átengedése csak területcserével történhet.

A finn kormány értelmezéséből következik, hogy az átengedett területeken meglévő magántulajdonért kárpótlást kell fizetni."

A Szovjetunió február 5-én válaszolt, s azt közölte, hogy a finn kormány javaslata nem felel meg a tárgyalások alapjának. Ugyanazon a napon a Conseil Supréme határozatot hozott, hogy a nyugati országok csapatokat küldenek Finnországba. Ez a finn kormánynak alapot adott a reményhez, hogy Svédország és Norvégia - elkerülendő az intervenciót, amely őket belesodorhatta volna a háborúba, aktívabban áll ki Finnország mellett és hogy a Szovjetunió is, amennyiben védelmünk kitart - készségesebbnek mutatkozik majd a béketárgyalások megkezdésére. Az ellenség február 1 -én megindított általános támadása a Földszoroson ekkor már teljes erővel folyt.

A február 10-én a főhadiszállásra hozzám ellátogató Ryti kormányelnök és Tanner külügyminiszter részletekbe menő tájékoztatást kapott a katonai helyzetről. A találkozón jelen volt Walden vezérőrnagy is, aki engem képviselt a kormányban. Kiemeltem, mennyire aggodalomra ad okot a helyzet a Földszoroson az ellenség rendkívüli túlereje miatt. A pergőtűz csapatainknak egypercnyi nyugalmat sem hagyott. A szakadatlan ágyúdörgés éjjel-nappal elhallatszott a főhadiszállásig, pedig az 160 kilométerre feküdt a fronttól. A véderők ereje a végét járta,

fogyóban volt a lőszer. Ryti és Tanner úr a maga részéről ismertette a svéd kormánnyal folytatott tárgyalásokat, amelyek során az aktív megsegítésünkre vonatkozó újabb kérésünket elhárították, majd Tanner miniszter beszámolt arról a kapcsolatról, amely közte és Kollontay asszony, a Szovjetunió stockholmi nagykövete közölt jött létre.
Kiderült, a Szovjetunió különösen azt akarta kipuhatolni, milyen módon hajlandó Finnország kielégíteni a szovjet követelést, hogy támaszpontot kapjon a Finn-öböl bejáratában. A lehetőség a tárgyalások folytatására, bár meglehetősen szerény mértékben, úgy tűnt, létezett.
A Conseil Supréme február 5-én hozott határozata az intervenció megkezdéséről figyelmet érdemlő tényezőnek számított, bár azokban az időkben nem ismertük a részleteket. Akármennyire is örvendetes volt a kezdeményezés, tartottunk attól, hogy a segítség nem érkezik meg időben. Ezért, úgy látszott, nincs egyéb lehetőség, mint a tárgyalások folytatása a Kremllel.
Néhány nappal később, február 12-én a külügyminiszter közölte velem, hogy megkapta a Szovjetunió békefeltételeit, eszerint Moszkva változatlanul ragaszkodott Hankóhoz, ezen túl követelte az egész Karjalai-földszorost és a Ladogától északra eső terület átengedését.
Február 13-án Tanner miniszter újra megbeszélést folytatott a svéd kormánnyal és kérte ismételten a fegyveres segítséget. A válasz az volt, hogy Svédország állásfoglalásában nem várható változás, a fegyveres akciót technikailag nehéz lenne megszervezni, ezenkívül parlamenti jóváhagyásnak kellene megelőznie. Tetejében az ilyen intézkedés alkalmat szolgáltatna a németek számára, hogy megtámadják Svédországot - meglehetősen leplezetlen fenyegetések ugyanis ilyen vonatkozásban már elhangzottak.
A svéd sajtó a háború egész idején megértéssel viszonyult a finn ügy iránt. Ugyanígy a Finnországban tartózkodó svéd laptudósítók kényes kérdéseinket tapintatosan és együttérzéssel kezelték. Annál kellemetlenebb és meglepőbb volt ezért, hogy a stockholmi Folket Dagblad Politiken 1940. február 16-án megjelentette a finn kormánynak Stockholmban átnyújtott démarche-át és Svédországnak a „finn hivatalos segélykérésre" adott elutasító válaszát. Még sajnálatosabbnak tekinthető az, hogy Hansson kormányfő ugyanazon a napon sietve nyilatkozatot tett, amelyben megerősítette az újsághírt, ezenfelül a külügyminiszter is hasonló közlést tett. Nehéz felfogni miért tartotta a svéd kormány elkerülhetetlennek, hogy ezeket a nyilatkozatokat megtegye, amelyek mind tartalmukban, mind formájukban gyengítették esélyeinket az elviselhető béke elérésében. Moszkvában ugyanakkor a svéd nyilatkozatok természetesen megelégedettséget keltettek.
Három nappal később jelent meg Gusztáv királynak az Államtanács jegyzőkönyvéhez csatolt ismert nyilatkozata." 13
13 1940. február 19-én a király tollba mondta és az államtanács jegyzőkönyvébe foglaltatta a következőket:
„Saját kezdeményezésemre a mai napon összehívtam kormányomat, hogy államtanácsi közleményben tárjam a nyilvánosság elé az alábbi nyilatkozatomat: Az a kívánságom, hogy megvilágítsam népem előtt azt a nehéz és felelősségteljes helyzetet, amelyben jelenleg vagyunk. Elkerülhetetlen kötelezettségemnek tekintem, hogy megpróbáljam lehetőleg minél hosszabban kívül tartani hazánkat azon a viszályon, amely jelenleg a világot uralja. Szintén emiatt hoztuk napvilágra semlegességi nyilatkozatunkat, a kormány és az államtanács teljes támogatására támaszkodva.
Mindvégig a lehető legnagyobb csodálattal követtem testvérországunk, Finnország hősies harcát a túlerővel szemben. Svédország kezdettől fogva önkéntesekkel és sok más módon megpróbálta segíteni ezt az országot, de az első perctől kezdve közöltük Finnországgal, hogy Svédország részéről nem számíthatnak katonai intervencióra. Az ügyet pontosan újra mérlegelve, nehéz szívvel arra a következtetésre jutottam, hogy a mi jelenlegi helyzetünkben továbbra is ehhez az állásponthoz kell tartanunk magunkat. Ugyanis feltétlenül vallom, hogyha Svédország most beavatkozik Finnország háborújába, a lehető legnagyobb veszélynek tesszük ki magunkat, és belekeverednénk nemcsak a háborúba Oroszország ellen, hanem a nagyhatalmak háborújába is, és ezt a felelősséget nem vehetem a vállamra. Ilyen helyzetben ezenkívül lehetetlenné válna, hogy Finnországnak megadjuk azt az igen jelentős segítséget, amelyet most innen kap és amelyre olyannyira szüksége van, és amelyet mi továbbra is készek vagyunk bőkezűen megadni. Svédország életbevágó érdekeit, megbecsülését, békéjét mindig

szem előtt tartom. Remélem, hogy mi Isten segítségével az általunk választott utunkon haladva, elkerülhetjük a háború minden szerencsétlenségét.
A haza nekem mindig bőségesen szolgáltatott bizonyítékokat a belém vetett bizalmáról. Ezért szilárd meggyőződésem, hogy népem ebben a nehéz helyzetben megértő lesz és jóváhagyja cselekedetemet." (A szerző jegyzete.)
Ha jól vagyok informálva, az intézkedés oka a királynak az a kívánsága volt, hogy enyhítse az említett közlemények hangnemét, amelyek bizonyára tudta nélkül láttak napvilágot. A király magyarázata, amelyet a trónörökössel és Gustav Adolf herceggel együtt fogalmazott meg, csodálatról és együttérzésről tanúskodik Finnország iránt, bár ez természetesen nem segíthetett a hazánknak okozott káron.
Február 25-én Svédország. Norvégia és Dánia külügyminisztere Koppenhágában tanácskozást tartott, amely hazánk magáramaradását még nyilvánvalóbbá tette, mivel a miniszterek nyilatkozatát nem lehetett úgy megfogalmazni, hogy az alkalmassá váljon Finnország megsegítésére. Kifejezésre juttatott „reményük, hogy a viszály olyan gyorsan, amilyen gyorsan csak lehet békés megoldást nyer, amely megőrzi Finnország függetlenségét" a Szovjetunió számára a semminél is kevesebbet jelentett.
Eközben Párizsból és Londonból a Conseil Supréme fentiekben említett február 5-i határozatánál fontosabb hírek érkeztek, amelyek kompromisszumos eredményre vallottak. Anglia mindeddig fékezte az intervenciós terveket, - Daladier kormányfő közlésé szerint - az impérium katonai felkészültségének gyengesége miatt, s a tervek teljesítését inkább egy évvel későbbre halasztotta volna. Franciaország ugyanakkor lemondott a petsamói-hadjáratról, ezt a tervet később a határozathoz csatolták, mint a helyzet alakulásától függő programpontot. Most a főhangsúly arra került, hogy a segélyexpedíció március közepén partra szálljon Narvik környékén, ahonnan Finnországba irányítanák. A hadművelet végrehajtását brit vezetéssel biztosították volna.
Február 20-a tájékán a főhadiszálláson fogadtam Ling brit tábornokot és Ganeval ezredest. Az utóbbi, aki éppen akkor tért vissza Párizsból, átadta a francia főparancsnok. Gamelin tábornok üdvözleteit. Gamelin Finnország helyzetét kétségbeejtőnek minősítette, mégis úgy vélte, ha a nyugati hatalmaknak sikerülne segítséget nyújtaniuk, Finnország olyan lehetőséghez jutna, hogy kemény harccal és nagy szenvedések árán ugyan, de kielégítő rendezést csikarjon ki. Ám sem Ling tábornok, sem Geneval ezredes nem tudott részletes és pontos tájékoztatást adni a segélycsapatok erejéről, az útnak indítás idejéről, arról, milyen remények vannak arra, hogy Svédország és Norvégia hozzájárul az átvonuláshoz, és az expedíciót érintő egy sor más efféle kérdésről. Azt is tudomásomra hozták, hogy Németország ellenintézkedései Svédországban és Norvégiában lekötnék az első lépcsőben küldött csapatokat, ezért a Finnországnak szánt segítség második lépcsőben jönne számításba.
Nem állt Finnország érdekében, hogy Svédország és Norvégia belekeveredjen a nagyhatalmak háborújába, mert ez elvágta volna mind a nyugati hatalmak, mind a Svédország által küldött hadfelszerelések szállítási útját, és mi talán elveszítettük volna még azokat a svéd-norvég önkéntes csapatokat is, amelyeket akkoriban vetettünk be a fronton. Figyelembe véve a Földszoroson kialakult fenyegető helyzetet, nem tehettem mást, mint hogy a kormánynak tanácsoljam: törekedjék kompromisszum elérésére a Kremllel. Walden vezérőrnagy, aki február 22-én nálam járt a főhadiszálláson, közvetítette javaslatomat a kormányhoz.
Február 21-én a külügyminiszter svéd kollégájához, Günther miniszterhez fordult, kérve a közvetítést. Moszkva válaszát két nap múlva kaptuk meg. A Szovjetunió minimális feltételei Hanko átengedésén kívül a határnak „a Nagy Péteri határra" történő visszavonását tartalmazták, arra a határra, amelyet 1721-ben az Uudenmaai béke határozott meg. Ez azt jelentette, hogy Karjala legnagyobb részét többek közt Viipurit, Sortavaiát és Käkisalmit kellett volna átengednünk. Ezenfelül követelésként szerepelt, hogy a Szovjetunió, Finnország és Észtország szövetséget kössön a Finn-öböl védelmére. A feltételek még keményebbé váltak. Ezeknek a megrendítő követeléseknek hallatán a finn kormány újra fegyveres segítséget kért Svédországtól és hozzájárulást, hogy a francia-angol csapatok átvonulhassanak Svédországon. A válasz mindkét kérés vonatkozásában tagadó volt, úgy tűnt ugyanakkor, hogy Svédország talán beleegyezik az önkéntesek számának növelésébe. Ami a nyugati hatalmak intervencióját illeti, Anglia Helsinki követe, Mr. Vereker jelezte, hogy a csapatok ereje kb. 20.000-30.000 főt tenne ki, és hogy ezek készen állnak a március 15-i indulásra. Ez azt jelentette, hogy

az expedíció helyszínre érkezését legkorábban egy hónap múlva várhattuk volna. Az átvonulás kérdésében a miniszter nem tudott világos tájékoztatást adni. Felfogása szerint Finnország ügye volt, hogy Stockholmmal és Oslóval időben célszerű megoldást érjen el.
Eltekintve a svéd kormány megingathatatlan álláspontjától, döntés született: a külügyminiszter még egyszer Stockholmba utazik, hogy tárgyaljon a svéd kormánnyal és a Szovjetunió követével. Február 27-én Tanner miniszter találkozott Hansson kormányfővel, aki megismételte, hogy Svédországtól nem várható el sem a közvetlen katonai közbelépés, sem a nyugati hatalmak csapatai számára az engedély, hogy Svédországon átvonuljanak.
„Németország - hangoztatta a kormányfő - kertelés nélkül és hivatalosan közölte a svéd kormánnyal, hogy svéd csapatok - azaz nem az önkéntes egységek - küldése Finnországba Svédország részéről beavatkozást jelentene a nagyhatalmak háborújába. A béke haladéktalan megteremtését ajánlotta a kemény feltételek ellenére, egyúttal jelezte, hogy Svédország kész gazdasági segítséget nyújtani Finnországnak. Tanner miniszter kérdésére, hogy Svédország hajlandó lenne-e védelmi szövetséget kötni Finnországgal, ha eleget tenne az orosz követeléseknek. Hansson kormányfő azt válaszolta, hogy az elgondolás nem jelent újdonságot számára, és kedvezően nyilatkozott mellette. Még hozzátette: ha ilyen szövetség létezett volna mar 1939-ben, a Szovjetunió nem támadta volna meg Finnországot. 14
14 Hansson kormányfő és Tanner miniszter 1940. február 27-i megbeszéléséről szóló leírásom Tanner miniszter adatain alapszik, ugyanazokon, amelyek a „Hornborg-bizottság" jelentésében is szerepelnek. Részletesebb tájékoztatást nyújt a megbeszélésről Tanner műve, amely a fentebb említett írás után jelent meg. (Vainö Tanner: Finnország útja 1939-1940, Helsinki 1950. 255. old. (A szerző jegyzete.)

Kollontay asszony is a feltételek elfogadását tanácsolta Tanner miniszternek. Kijelentette, hogy a feltételek megváltoztathatatlanok és nincs lehetőség módosításukra a tárgyalóasztal mellett.
Mint érdekességet említem: a szovjet kormány február 26-án Majszkij nagyköveten keresztül kísérletet tett arra, hogy a Foreign Office közvetítésével juttassa el a békefeltételeket Finnországhoz, bár azok már kormányunk birtokában voltak. Amikor lord Halifax külügyminiszter elhárította a kérést azon az alapon, hogy lehetetleneknek tartja a feltételeket, a nagykövet közölte vele: ennek az álláspontnak nem kívánt hatása lehet Anglia és a Szovjetunió viszonyára. Teljes joggal feltételezhetjük: az oroszok ki akarták puhatolni, mennyire szilárd alapokon nyugszanak az intervenciós tervek, és azok megakadályozásában reménykedtek, ha a Foreign Office tudomására hozzák, hogy Finnország minden esetben megtarthatja függetlenségét.
Február 28-án a kormányfő és a kormánynak négy másik tagja újra felkeresett, hogy tanácskozzon velem. Abban az időszakban értünk el nagy sikereket a Ladogától északra eső területeken és Kuhmónál, de a Földszoroson a helyzet kiéleződött. Felkértem a jelenlévő tábornokainkat, hogy ismertessék helyzetjelentésüket a miniszterekkel. Kissé csodálkozva hallgattam végig kivétel nélkül egybehangzó közléseiket, hogy mi igenis kitartunk, és a harcot lehet és szükséges folytatni. Amikor a miniszterek visszavonultak, hogy egymás között tanácskozzanak, kihasználtam az alkalmat, hogy a tábornokok előtt megalapozzam nézetemet, amely meggyőződésemmé vált, hogy miért kell most megteremteni a békét. Mi - hangsúlyoztam - elkeseredésünkben a feltételek keménysége miatt nem engedhetjük meg ítélőképességünk megzavarását! Az, hogy hadseregünket nem verték szét, még lehetőséget nyújt a béketárgyalásokhoz. Ha védelmünk összeomlana - és erőinket a végletekig túlfeszítettük, - ebbéli lehetőségeink semmivé válnának. Megbeszélésünket követően azonnal jelenthettem a kormány tagjainak: a katonai vezetés körében nincs nézetkülönbség a tekintetben, hogy gyorsan békét kell kötni. A következő napon, február 29-én a kormány határozatot hozott, hogy megkezdi a béketárgyalásokat.
A határozat végrehajtása nem történt meg azonnal, mivel Párizsból és Londonból olyan híreket kaptunk, hogy a segélycsapatok erejét megnövelték és a várakozási időt lerövidítették. Aszerint, amit Ganeval ezredes jelentett, az első különítmények érkezését március végére várhattuk volna. A kormány, amely ebben lehetőséget látott a kemény feltételek enyhítésére, most elhatározta annak kiderítését a nyugati hatalmaknál, lehetőség van-e az első, 50.000 főnyi erőt

képviselő csapat küldésére márciusban, és van-e mód száz teljesen felszerelt és személyzettel ellátott bombázógép megszerzésére.
Az átvonulás központi kérdése ugyanakkor továbbra is buktatónak számított. A nyugati hatalmak február vége felé küldött jelzését, miszerint ők maguk oldják meg a kérdést, úgy is értelmezhettük, hogy Svédországot és Norvégiát azáltal, hogy a csapatok megjelennek a norvég kikötőkben, kész
tények elé állítják. A nyugati hatalmak azonban ilyen messzire nem kívántak menni. Március 2-án ugyanis közölték a svéd és a norvég kormánnyal, hogy készen állnak a fegyveres segítségnyújtásra Finnország számára, és idejében formális kérést terjesztenek elő az átvonulási jog megszerzése érdekében. Mivel Svédország és Norvégia számíthatott Németország erőteljes reakciójára, a nyugati hatalmak széleskörű katonai segítséget helyeztek kilátásba számukra. A brit csapatok négy nap leforgása alatt biztosítják Trondheim. Bergen és Stavanger védelmét, ha Norvégia megadná hozzájárulását az átvonuláshoz. A Finnország számára tartalékolt, továbbá a Svédország védelmére szánt véderők a norvég kikötőkben a számítások szerint március 20-án szállnának partra.
Még mielőtt a finn kormány március 3-án értesült volna arról, hogy Svédország és Norvégia megtagadta hozzájárulását ehhez a javaslathoz, korábban napközben hír érkezett, hogy 6.000 emberből álló brit csapat várható április elején, amennyiben legkésőbb március 5-éig megérkezik az ezzel kapcsolatos kérelem. Mivel ez ellentétben volt a korábban érkezett közlésekkel, megkértem a külügyminisztériumot, hogy szerezzen be az ügyről végérvényes tájékoztatást.
Időközben a Finn kormány Stockholmon keresztül kapcsolatot teremtett Moszkvával és tárgyalásokat kezdeményezett olyan alapon, hogy Viipuri és Sortavala Finnország része marad. A március 5-én érkezett válasz azt tartalmazta, hogy mindkét várost át kell engedni, s ha késlekedünk, a szovjet kormány szigorítja a feltételeket és felújítja a szerződést a Kuusinen-kormánnyal. Ennek a fenyegetésnek alávetve a kormány nem látott más lehetőséget, minthogy kérje a fegyverszünetet és a tárgyalások megkezdését az orosz követelések alapján. Március 6-án érkezett a közlés, hogy a fegyverszünetbe nem egyeznek bele, de a tárgyalások azonnal megkezdődhetnek Moszkvában. A határozat a béke tárgyalási delegáció küldéséről még aznap megszületett. Ugyanakkor a kormány azt kérte a nyugati hatalmaktól, hogy segélykérésünk határidejét egy héttel halasszák el, ez volt ugyanis az egyetlen adunk, amelyet a tárgyalások asztalára letehettünk.
A nyugati hatalmak segítségét ismertető adatok, amelyeket a külügyminisztérium kért meg, március 7-én jutottak el hozzám.
Ezeket az angol vezérkar parancsnoka, Ironside tábornok készítette el, és a következőket tartalmazták:
„Az első kötelék behajózására Narvik felé március 15-én kerül sor és az alábbi francia-brit hadosztályból áll:

2 1/2 francia hegyivadász dandár	8.500 fő
2 zászlóalj idegenlégiós	2.000 fő
1 lengyel zászlóalj	1.000 fő
1 brit testőrdandár	3.500 fő
1 brit sí-zászlóalj	500 fő
	15.500 fő

Az említett hadosztály elit-csapatnak számít. Egyidőben indul 3 hadtáp zászlóalj.
A második kötelék 3 brit hadosztályból áll, egyenként 14.000 főből álló erőt képvisel. A harcoló csapatok együttes ereje tehát 57.500 főre növekszik.
Az első lépcsőben érkező csapatok a számítás szerint március végén érkeznek Finnországba, a második kötelék pedig olyan gyorsan követi, ahogy azt a vasutak lehetővé teszik."
Közlés történt még arról, hogy számításba lehet venni további csapatok küldését, és hogy a finn főparancsnok a segélycsapatok felett szabadon rendelkezik. Sajnálatos módon a válasz nem tartalmazott végleges tájékoztatást a kért száz bombázógépről. A közlés csupán arról szólt, hogy a kérdést pozitív szellemben vizsgálják. Ám az átvonulás, a politikai probléma, még mindig megoldatlan volt!
Amikor küldöttségünk március 8-án először találkozott a Kreml képviselőivel, meg kellett állapítania, hogy a Stockholmon keresztül előzetesen küldött feltételek nem voltak azonosak az ezúttal átnyújtottakkal. A korábbiakon kívül az oroszok még széles területeket követeltek Sallából és Kuusamóból, továbbá Finnországnak vasútvonalat kellett kiépítenie Kemijärvitől az új határig. Finnországnak mindezen túl át kellett engednie a Kalastaja-szigetcsoport egy részét, ami

szintén nem szerepelt a Svéd Külügyminisztérium közvetítette követelések között. Amikor küldöttségünk emlékeztetett arra a szovjet kormány által a közvetítőnek adott biztosítékára, hogy Észak-Finnország vonatkozásában nem támaszt területi követeléseket, kitérő válaszokat kapott. (Egyebek közt Molotov azt mondta, hogy a mulasztást alighanem Kollontay asszony rossz emlékezőtehetségének rovására kell írni!) Valójában a szovjet kormány nyilvánvalóan az üzenet közvetítésekor el akarta kerülni azt a reakciót, amelyet az Észak-Finnországon keresztül építendő vasútvonal követelménye ébresztett volna várhatóan Svédországban, és amely befolyásolhatta volna ennek az országnak a finn háború vonatkozásában tanúsított magatartását. Úgy hatott, hogy a vasútvonalterv nyílt fenyegetést jelent Svédországgal szemben, mivel valóraváltása stratégiai támadási irányt teremtett volna Skandinávia felé.
A pótlólagos követeléseket okkal annak jeleként foghattuk fel, hogy a béke, amelyre Moszkva törekszik, a Szovjetunió számára a fegyverszünetet volt hivatott biztosítani. Ebben a helyzetben a nyugati hatalmak segítsége ismét a menekvés egyetlen útjaként derengett fel. Nem lenne jobb, mivel úgyis újabb támadás fenyeget, folytatni a háborút, remélve a nyugati hatalmak segítségét, bár az egész terv elégtelennek és bizonytalannak tűnt? Daladier kijelentéséből - amely Finnország párizsi követével - Holman miniszterrel március 7-én folytatott beszélgetésekor hangzott el -, az derült ki, hogy az intervencióra később már nem számíthatunk:
„Sok napon át vártunk Finnország felhívására, hogy siessünk segítségére minden eszközzel, és nehéz megérteni, hogy a kérés eljuttatását ismét elhalasztották. Amennyiben a felhívás nem történik meg, a nyugati hatalmak számára lehetetlenné válik, hogy bármiféle felelősséget vállaljanak Finnország háború utáni területi státuszának rendezésében."
Március 9-én Finnország londoni követe, Gripenberg miniszter jelentette, hogy „Anglia kormánya a francia kormánnyal együtt elhatározta, hogy Finnországot minden rendelkezésre álló eszközzel segíti, amennyiben ezt Finnország kormánya kéri".
Március 10-én Anglia helsinki követe emlékeztetőt adott át, hogy a felhívás eljuttatását Londonba legkésőbb március 12-ig várják. Ami a kért száz bombázógépet illeti, a miniszter közölte, hogy az angol kormány kész összesen ötven gépet küldeni, ebből nyolcat „négy nap leforgása alatt a felhívás eljuttatása után, a többit pedig a következő tíz nap során". A segélyexpedícióról csak annyi hangzott el, hogy útnak indítása Svédország és Norvégia állásfoglalásától függ: amennyiben ezek az országok ellenszegülnének az átvonulásnak, akárcsak passzív formában is, az egész terv meghiúsulna. Anglia kormánya ugyanakkor minden eszközzel megkísérelné, hogy megszerezze az átvonulási engedélyt.
Tekintettel a segélyexpedícióval kapcsolatos különféle bizonytalanságokra, és biztos lévén abban, hogy nem lenne elegendő az erőnk, ha a harcok tavasszal is folytatódnának, március 9-én elkerülhetetlennek láttam, hogy a kormányhoz azt a feltétel nélküli javaslatot juttassam el: kösse meg a békét. Mind a kormány, mind az országgyűlés külügyi bizottsága osztotta ezt a nézetet. Március 11-én a Moszkvában tartózkodó tárgyalóink teljes felhatalmazást kaptak. Még egy kísérlet történt, ezúttal a tizenegyedik alkalommal, hogy kipuhatoljuk Svédország végleges álláspontját. 11-én este a svéd kormányhoz eljuttattuk az utolsó megkeresést az átvonulási jog és annak ügyében, hajlandó lenne-e Svédország a háborút követően védelmi szerződést kötni Finnországgal. A következő napon már ott volt a válasz. Az átvonulási jogra vonatkozó kérésünket feltétel nélkül elhárították, a védelmi szövetség kérdésében pedig olyan jelzést kaptunk, hogy „a svéd kormány kész megvizsgálni ennek lehetőségeit".
Ezen az eseményekben gazdag napon, március 11-én mindkét ország, Franciaország és Anglia kormánya is nyilatkozatot jelentett meg, amelyben jelezte szándékát, hogy segít Finnországon, amennyiben ezt kérjük. Tekintettel mindarra, ami a háború folytatásával járt volna, a finn küldöttség március 12-én késő éjjel aláírta a békeszerződést.
A feltételek roppant súlyosak voltak. Viipuri egész közigazgatási területe, vele együtt Viipuri, Sortavala és Käkisalmi városa a Szovjetunió birtokába jutott, ugyanígy a Finn-öböl szigetei, valamint Hanko és környéke, a legutóbbi terület harminc évre szóló bérleti szerződés alapján. Északon Finnország elveszítette a Kalastaja-szigetcsoport egy részét, továbbá jókora területeket Sallából és Kuusamóból. Követelmény volt még: Finnország kötelezze magát, hogy a lehetőség

szerint egy év leforgása alatt vasútvonalat épít Kemijärvitól a Sallánál húzódó új határig. Azt, hogy Petsamo területét visszaadták talán annak kellett köszönnünk, hogy az ottani nikkelbányák a britek használatában voltak.
Az átengedett terület nagysága elérte a 40.000 km2-t, a lakosok száma pedig 12%-a volt az ország népességének. Ez azt jelentette, hogy kb 500.000 embernek kellett elhagynia szülőföldjét és ősei sok nemzedéke által feltört és művelt földet. E terület részesedése az ország gazdasági életéből, mezőgazdaságából, erdőgazdaságából és iparából kb. 11%-os volt.
Finnország stratégiai helyzete megsemmisítő csapást szenvedett el. Elveszítettük mindazokat a földszorosokat, amelyek lehetőségeket nyújtottak számunkra, hogy elzárjuk a kapukat az országba betolakodók előtt. Az új határ az országot nyitottá tette a támadások számára, Hanko területe ugyanakkor úgy hatott, mint az ország szívére és legfontosabb összeköttetési vonalaira fogott pisztoly. A békeszerződés megfosztott bennünket a biztonságtól és a külpolitikai cselekvési szabadságtól. A vigasz a szerencsétlenségben az volt, hogy Kreml elállt a védelmi szövetség igényétől.
A történelem arra vall, hogy az erősebbnek ritkán adatik meg az előrelátás és önmérséklet képessége. Ez a tulajdonság hiányzott a Szovjetunió vezetőiből is. Továbbra is azt a fölényességet és arányérzék hiányát tanúsították, amely Oroszország külpolitikájának minden időkben sajátja volt. „En Russie quand on n'atteint pas le but, on le dépasse toujours".15
15 Amikor az oroszok nem érik el céljukat, mindig megpróbálják felülmúlni azt. (A szerző jegyzete.)

A Téli Háborúnak és a nagyhatalmak háborújának megvannak a párhuzamai Európa korábbi történetében. Mint ahogy a II. Világháború nagy vonalakban a Napóleoni háborúk ismétlése volt, ugyanazok a tényezők hatottak most Finnország sorsának alakulására. Mint Napóleonnak. Hitlernek is az volt a törekvése, hogy semlegesítse Oroszországot a Nyugattal kezdődő küzdelme idejére. Ennek az lett az ára 1939-ben, ugyanúgy mint 1807-ben, hogy az orosz óriás cselekvési szabadságot kapott Finnország vonatkozásában. Németország érdekeivel nem számított ellentétesnek, hogy emiatt háború tört ki, hisz csak előnye származott abból, hogy megbízhatatlan szövetségesének jelentős erőket kellett lekötnie Finnország ellen. Ugyanilyen törekvést tanúsított Napóleon, aki Spanyolország meghódítását vette tervbe, miközben Oroszország az 1808-1809-es években háborúba keveredett Svéd-Finnországgal. Ezenkívül a finn háború arra kényszerítette a Szovjetuniót, hogy felhagyjon aktivitásával a Balkánon. Mint Napóleon, Hitler is fontosnak tekintette, hogy Európának ebben a nyugtalan szögletében megmaradjon a béke, kiváltképp mert a román olaj a német hadigépezet számára elkerülhetetlenül szükséges volt.
Mint említettem, a Téli Háború a nyugati hatalmak érdekeinek is megfelelt, amelyek most Skandináviában összeütközésbe kerültek Németország érdekeivel. Ez versenyfutáshoz vezetett, amelyben a gyorsabb és erősebb győzött. Franciaország és Anglia szövetsége a katonai felkészültség tekintetében jócskán elmaradt Németországétól, és e szövetségből hiányzott az egységes politikai és katonai vezetés. A hazánkat ért támadás óta a harmadik hónapban jártunk, amikor a nyugati hatalmak 1940. február 5-én elvben elhatározták, hogy Finnországnak katonai segítséget nyújtanak, ugyanakkor ez a kezdeményezés olyan formában történt, amely a segélyezési tervet Svédország és Norvégia átvonulási hozzájárulásától tette függővé. Sikorski tábornoknak az a terve, hogy flottatüntetést hajtson végre Petsamo ellen, megvalósítása esetén kétségtelenül növelte volna Finnország esélyeit, hogy kompromisszumra jusson a Szovjetunióval. Ugyanezt a hatást érhettük volna el azzal is, ha nagyobb számú repülőgépet küldtek volna segítségünkre, személyzettel együtt - ez gyors és viszonylag könnyen hasznosítható eszköznek bizonyult volna. Ám Franciaország és Anglia légierejének viszonylagos gyengesége megakadályozta az elképzelés megvalósítását.
Franciaországban és Angliában - de különösen Franciaországban - a közvélemény e két ország kormányát arra ösztönözte, hogy aktívan tevékenykedjék Finnország javára. Ugyanakkor megállapíthatjuk, hogy Stockholm és Oslo kormánya nem tulajdonított említésre méltó jelentőséget annak a népi mozgalomnak, amelyet a Szovjetunió támadása keltett életre. 1939. december 13-án Svédország új kormányának hivatalba lépésekor Hansson kormányfő kijelentette, hogy politikájának célja „a bizalom és tisztelet megteremtése a svéd nép

függetlensége és semlegességi óhaja iránt". A következő napon a Skandináv-országok Genfben tartózkodtak a szavazástól, amikor a Szovjetuniónak a Népszövetségből történő kizárása került megvitatásra. Passzív magatartásuk azzal járt, hogy tovább fokozta hazánk elszigetelődését és gyengítette politikai lehetőségeinket.

A céltudatos külpolitika első és legfontosabb előfeltétele az erős honvédelem. Svédország ugyan az 1925. évi védelmi rendszerével csökkentette katonai felkészültségét, de az általános helyzet 1930-tól kezdődő feszültségei a védelmi felkészülés növelését idézte elő, az eredmény az 1936-ban megszületett védelmi rendszer lett. Ez a honvédelem jelentős megerősítését jelentette és egyúttal a nagyobb lehetőségek megteremtését az aktív külpolitika gyakorlására. A II. Világháború kitörésekor Svédország olyan védelmi rendszerrel rendelkezett, amelyre - összehasonlítva hiányosan felszerelt hadseregünkkel, amellyel Finnországnak hadat kellett viselnie - azt lehet mondani, hogy hatékonynak számított. Gyenge pontja volt a kiképzés, de ezt a hiányosságot pótolta a svédek jó fizikai erőnléte, az első osztályú hadifelszerelés és a magas színvonalú ipar. Ezen kívül a kiképzés javulóban volt, mivel a hadköteles erőknek kb. a felét és a népfölkelők különböző csapategységeit 1939 őszétől kezdve hosszabb-rövidebb időre pótkiképzésre hívták be. A Téli Háború kitörésekor mozgósították a hadsereg egy részét, és ekkor 100 000 embert, a II. hadtestet, a Tornio-folyó nyugati oldalára telepítették.

A moszkvai tárgyalások idején, 1939 őszén Svédország kormánya nem tekintette országa érdekének, hogy a kívánt hatékony segítségben részesítse Finnországot. Talán az oroszok követeléseit nem tartotta veszélyesnek Svédország érdekeire nézve. A háború kitörésekor és különösen Kuusinen kormányának Moszkva részéről történt elismerése, valamint az azzal megkötött barátsági és segélynyújtási szerződés megkötése után azonban világossá vált, hogy a Szovjetunió nem kívánt kevesebbet, mint az egész Finnország meghódítását. A bolsevizált Finnország Svédországra nézve oly nagy veszélyt jelentett volna, hogy az ember nem szabadulhatott a gondolattól: Svédország saját érdekének kellene tekintse, hogy minden eszközzel ellenálljon a Szovjetunió terveinek.

Kezében az aduval, ami egyenlő volt az Észak-Svédországban összpontosított jelentős erőkkel, a svéd kormány talán tudott volna olyan hangot megütni, amelyből Moszkva érthetett volna. Ugyanakkor a másik diktátor - biztos lévén Svédország passzivitásában - indítékot kapott tervéhez: Norvégia megtámadásához. A Téli Háború idején a svéd kormány egyszer s mindenkorra tudtunkra adta, hogy Svédország Németország magatartása miatt nem adhat nekünk fegyveres segítséget. Ez az állítása volt a veleje a kormányközi tárgyalásainknak. Ezt a megokolást ismertette Franciaország stockholmi követével, Maugras miniszterrel is. A követ kormányát úgy tájékoztatta, hogy „Németország közölte a svéd kormánnyal, a Finnországnak nyújtott nyílt segítség casus belli-t jelentene"." 16

16 Die Geheimakten des französischen Generalstabes (269. old.) Berlin 1941. (A szerző jegyzete.)

A történtek után akkor lehetségesnek tűnt, hogy a Kreml inspirálta Németországot a Svédország elleni nyomásra.

A későbbiekben ugyanakkor kiderült, hogy a svédek által előadott megokolás csupán bizonytalan feltételezéseken és homályos célzásokon nyugvó kibúvó volt. Helytállóságuk kivizsgálásával a svédek nem is törődtek. Hansson kormányfő az 1940. január 17-én megtartott parlamenti beszédében maga is elismerte, hogy Németország Svédországot „se nem figyelmeztette, se nem fenyegette". Ha Németország valaha is „közvetlenül és hivatalosan" - úgy, ahogy ő 1940. február 27-én közölte Tannerrel - Svédországot háborúval fenyegette volna, amennyiben Svédország beavatkozik Finnország viszályába, úgy ezt a passzivitásukat indokoló fő érvet valószínűleg nem hagyták volna említés nélkül abban az okiratgyűjteményben 17, amelyet éppen a svéd kormány háború alatti politikájának ismertetése és megokolása céljából jelentettek meg.

17 Handlingar rörande Sveriges politik under andra världkriget. Förspelet till det tyska angreppet Danmark och Norge den 9 april 1940. Stockholm 1947 (A szerző jegyzete)

Erről a svéd „Fehér könyv" nem is tud semmit, ellenkezőleg, olyan bizonyítékokat ismertet, amelyek szerint Németország részéről ilyen démarchet (=eljárás, lépés) nem intéztek a svédekhez. Egyebek közt kiderült, hogy Svédország berlini követe,

Richert miniszter különböző alkalmakkor olyan nyilatkozatokról jelentett, amelyek egyrészt arra vallanak, hogy Svédország beavatkozása a Szovjetunió és Finnország viszályába nem okozott volna ellenintézkedéseket Németország részéről, másrészt arra, hogy Németország nem próbálkozott „fékezően" hatni a svéd kormány finnországi segítségnyújtására. Richert miniszter saját értékelését Németország álláspontjáról a február 19-én küldött levelében a következőképpen fogalmazta meg:

„Nem hiszem, hogy Svédország aktív, hivatalos beavatkozása Finnország javára Németország részéről ellenintézkedéseket kellene előidézzen, amelyek bennünket a nagyhatalmak háborújába sodornának. Amennyire értettem, csupán francia vagy angol csapategységek tartózkodása svéd vagy finn területen késztetné Németországot arra, hogy komolyan mérlegelje közbelépését Svédországban (Finnországban)."

Azokat az információkat Németország fenyegetéséről, amelyeket Franciaország követe kapott Stockholmban, a német külügyminisztérium említett kiadványa hamisnak bélyegzi - ilyen fenyegetéseket Németország nem tett. Göring birodalmi marsall ugyanezt velem nyomatékosan közölte.

Németország másféle magatartását különben nehéz is lenne megérteni. Valójában Németország érdekeinek megfelelt az, hogy a finn front szovjet csapatokat köt le, ugyanakkor Németországra nézve aligha származott volna haszon Finnország bolsevizálásából, különösen, mivel ez azt jelentette volna, hogy az oroszok elérik a Tornio-folyó völgyét, amely mindössze 140 kilométerre fekszik a Németország számára olyan fontos érclelőhelyektől. Aligha hihető, hogy a Harmadik Birodalom békésen szemlélte volna Észak egyensúlyának ilyen mérvű megbontását a Szovjetunió javára.

Az a beszámoló, amely a svéd kormány intézkedéseiről és állásfoglalásairól adott számot a Szovjetunió és Finnország háborúja idején, s amelyet 1940. április 1-én a parlament felsőházában Hansson kormányfő, az alsóházban pedig Günther külügyminiszter tartott meg, a következő figyelemreméltó magyarázatot tartalmazta:

„A Téli Háború utolsó napjaiban, ugyanúgy, mint alkalomadtán korábban is, Svédország kísérleteket tett arra - egyetértésben a finn kormánnyal, hogy diplomáciai úton segítse Finnországot a lehetőség szerint legjobb békefeltételek megszerzésében. Nyomatékkal közöltük Moszkvával: ha a Szovjetunió oly mértékben fokozná követeléseit, hogy a finn kormány a megoldást nem tudná elfogadni, ez azzal a veszéllyel járna, hogy a svéd közvélemény és a nyugati hatalmak miatt ennek hatása megmutatkozna Svédország állásfoglalásában."

Hálásan elismerjük, hogy hasznosak voltak Svédországnak a viszály befejezése érdekében tett erőfeszítései, bár az a három közvetítő ajánlat nem képviselte Finnország valós érdekeit. Az a körülmény ugyanis, hogy Hansson kormányfő február 16-án jónak látta nyilatkozatának közlését, éppen akkor, amikor Moszkva méltányosabb követeléseket nyújtott át nekünk, előnytelen hatást keltett. Továbbá az sem hatott kedvezően, hogy a tárgyalások alapjának számító végleges békefeltételek nem voltak azonosak azokkal, amelyeket Stockholmon keresztül juttattak el hozzánk - azaz a Kemijärvi-Salla vasútvonal építése és a lappföldi területi engedményekre vonatkozó többletigény, amelyet a Skandinávia ellen irányuló fenyegetésként lehetett értelmezni - nem vont maga után semmiféle intézkedéseket Svédország részéről. Éppen ott, ahol a svéd önkéntes csapat védte Észak érdekeit, a svéd diplomácia csődöt mondott.

Nem győzők elégszer sajnálkozni amiatt, hogy a svéd kormány csupán a béketárgyalások során hangsúlyozta a veszélyt, amely szerint „a hatás megmutatkozna Svédország állásfoglalásában", amennyiben nem születne olyan döntés, amelyet Finnország el tud fogadni. A megfelelő időben és megfelelő módon előterjesztett azonos nyilatkozat ránk igen jelentős hatást tett volna, például ha ez a szovjet kormány előtt még a háború kitörése előtt hangzik el. Annak, hogy a svéd kormány ezek szerint ilyen későn, azaz februárban, „a Téli Háború utolsó napjaiban" nyújtotta át figyelmeztetését, szándéka feltehetően az volt, hogy segítsen bennünket a kedvezőbb feltételek elnyerésében.

Svédország politikája Finnország és a Szovjetunió viszálya tekintetében ellentmondásos volt. Egyrészt a svéd kormány mind a háború előtt, mind annak folyamán passzív magatartásával bátorítóan hatott a támadóra, másrészt Svédország támogatott bennünket önkéntesek küldésével, valamint jelentős mennyiségű hadianyaggal. Ezen belül nagyszerű humanitárius segélytevékenységet

fejtett ki. A tényeken nyugvó politika az idők folyamán kifizetődőbb lett volna, és nagy áldozatoktól kímélte volna meg Svédországot-

Hansson kormányfő egy 1940 nyarán megtartott beszédében 18 azzal védelmezte Svédország politikáját, hogy ezt a politikát „a világháború körülményei között eleve azok az irányvonalak határozták meg, amelyekre már évtizedeken át támaszkodtunk".

18 Handlingar rörande Sveriges politik under andra vörldskriget. Transiteringsfrågan juni-december 1940 (180. old.) Stockholm 1947. (A szerző jegyzete.)

Mindazok után, ami 1939 óta történt, bizonyára világossá válik, mennyire gondolkodóba ejtő dolog az előzetesen nyilvánosságra hozott állásfoglalás, amely megfosztja az ország vezetését a cselekvési szabadságtól és ismerteti az ellenféllel szándékát. A haditudományok területén ezt az eljárást Nagy Frigyes óta „Vorausdisponieren"-nek nevezték, és azonos módon végzetes a diplomáciában is.

Az említett, 1940 nyarán megtartott beszédében Hansson kormányfő még kifejtette: „Óvakodtunk a dolgok olyan alakításától, amely a kis államokat némely nagyhatalmi csoportosulás játékfigurájává teheti." A semlegesség azonban napjainkban nem olyan varázsszó, amely megakadályozhatja a nagyhatalmakat abban, hogy kihasználják a maguk érdekében a kis államok gyengeségét. Gyengesége miatt, amely egyenlő volt nyíltan meghirdetett passzivitásával, Svédország is játékfigura lett abban a nagyhatalmi játékban, amelyben közvetlen áldozattá váltak legközelebbi szomszédai.

Az, hogy Svédország szomszédaival szemben megkímélte magát attól, hogy belekeveredjen a világháborúba, a viszonylag biztonságos fekvésén és "céltudatos fegyverkezésén kívül annak is köszönhető volt, hogy mi szembeszálltunk a Szovjetunió terjeszkedési törekvéseivel. Ha a Szovjetuniónak sikerült volna elérnie célját: meghódítania és bolsevizálnia Finnországot, Németország és a Szovjetunió háborújának kiindulópontja is megváltozott volna. Ha az orosz csapatok megjelentek volna az Ahvenanmaa-szigetén és a Tornio-folyó völgyében - veszélyeztetve az érclelőhelyeket -, miközben a németek megszállták Norvégiát és Dániát, Svédország cselekvési szabadsága aránytalanul leszűkült volna, és „az eleve meghatározott irányvonalak" fabatkát sem értek volna.

A finn védelmi erők érdeme, hogy nem így történt. Váratlan szívós ellenállásuk miatt, amely teljesen összezavarta a támadó menetrendjét, a Szovjetunió a két hónapja tartó háború után elkerülhetetlennek tekintette, hogy lemondjon háborús céljáról, melyet a Terijoki-kormány létrehozásával hozott a világ tudomására. A szovjet kormánytól kétségtelenül meglehetős önmegtagadást kívánt annak a tekintélyvesztésnek a megemésztése, amit vazallus kormányának mellőzése és kompromisszumos megoldás keresése jelentett. Ebből egyértelműen következett Finnország függetlenségének és törvényes kormányának elismerése. A meghátrálásnak formai oldalára tért ki Molotov a Legfelsőbb Tanács 1940. március 29-i ülésén tartott beszédében. Ebben - a március 30-i Izvesztyija szerint - egyebek közt elmondta:

„Február elején javasoltuk a finneknek, hogy a háborút be kellene fejezni Mielőtt meghatároztuk volna álláspontunkat, a finn népi kormányhoz fordultunk, hogy kikérjük véleményét. Annak érdekében, hogy véget vessünk a vérontásnak és segítségére legyünk a finn népnek nehéz helyzetében, a népi kormány elhatározta, hogy támogatja kívánságunkat és egyetért, hogy javaslatot kell tenni a háború befejezésére . . A béke megkötésével kapcsolatban felmerült a kérdés a finn népi kormány feloszlatásáról, s ez meg is történt."

Annak okai, hogy a Szovjetunió elhatározta: felhagy - legalábbis egyelőre - háborús célja megvalósításával, elsősorban katonai természetűek voltak. A gépesített vörös hadsereg ütőereje egyáltalán nem felelt meg a háborúban a belé vetett nagy reményeknek az ellen a kis létszámú és hiányosan felszerelt hadsereggel szemben, amelyet egy négymilliós nép állíthatott csatasorba. A villámháborús sikereknek híre sem volt, ezenkívül az erők összpontosítása a finn hadszíntérre túl nagy terhet jelentett az ország akkori erőtartalékaira, különösen a szállító kapacitásokra, és az üzemanyagellátásra. Tetejében egy sor politikai jellegű bonyodalom állt elő. A legfontosabb ezek között a nyugati hatalmak beavatkozásának veszélye volt, ami a Szovjetunió számára a kapcsolatok megszakításával járt volna Franciaországgal és Angliával. Az sem szolgálta a Kreml érdekét, hogy megkösse a kezét Északon, amikor éppen a

Németországgal megkötött szövetséget új megpróbáltatások érték: Besszarábia bekebelezése és a Balti-országok bolsevizálása. 1940 januárja óta a Szovjetunió vezetői várták Németország támadását Nyugat-Európa ellen, ami szabad kezet biztosított volna számukra terjeszkedési politikájuk folytatásához. Ha a finn háború folytatódik, félő volt, hogy azok a kísérletek, amelyek mind Németország, mind a nyugati hatalmak ellen irányultak, tetejében gondos előkészítést és a megfelelő időpont kiválasztását igényelték - veszélybe kerültek és késedelmet szenvedtek volna, és új, beláthatatlan bonyodalmakat idéztek volna elő.
A Finn háború folytán a Balti-országok bolsevizálása lényegében hat hónapot késett, Románia pedig időt nyert ahhoz, hogy fegyverzetét kiegészítse. Nemzetközi vonatkozásban ugyanakkor a Téli Háború következményei közül összehasonlíthatatlanul a legfontosabb a Szovjetunió haderői tekintélyének csökkenése volt, amit gyenge teljesítményei okoztak. Amennyiben ennek a hadipotenciálnak lebecsülése Németországnak ösztönzést adott arra, hogy a szovjet hatalmat megtámadja, úgy a Téli Háború közvetve olyan következményeket idézett elő, amelyeknek rendkívüli befolyása volt a világesemények alakulására. Magára Finnországra nézve a Téli Háború politikai eredménye elsősorban a drágán megszerzett függetlenség megőrzése volt. A halálos veszélyt sikerült elhárítani, a nemzet utolsó erőinek megfeszítésével. A veszélyek azonban ezzel nem szűntek meg véglegesen.

Néhány finn szó magyar jelentése:

järvi: tó
joki: folyó
koski: zuhatag
lahti: öböl
mäki: hegy
niemi: félsziget
salmi: szoros
suu: száj
pale: sápadt

A könyv hátoldala

1939. november 30-án a Szovjetunió megtámadja Finnországot. Az akkor négy milliós finn nép ellenáll a hatalmas túlerőnek és a három és fél hónapos háborúban, hősiességével ámulatba ejtve a világot, példát szolgáltat arról, mire képes egy kis nép, ha függetlenségét kell megvédenie. A finn katona gyenge fegyvereivel a kb. 1200 km hosszú fronton megállította és visszaverte az ágyúk ezreivel, tankok és repülőgépek százaival, óriási emberfölénnyel rohamozó ellenséget. Életre-halálra szóló harc folyt, amilyet Európa története keveset ismert.
A PÜSKI kiadó a magyar olvasó régi igényét elégíti ki, amikor G. Mannerheim, a finn hadsereg akkori parancsnoka emlékirataiból különválasztotta és e kötetben Magyarországon közreadta a Téli Háborúról szóló részt, amely e küzdelem minden fontos harci és diplomáciai eseményét felelevenítő teljes és hiteles képet ad a történtekről. A Téli Háború századunk Európai történetének el nem hanyagolható fejezete, amelyet a finn nép és általában a történelem iránt érdeklődést tanúsító embernek meg kell ismernie.